

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHİN

Yüksek Lisans Tezi

Meryem ACAR

Ankara - 2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHİN

Yüksek Lisans Tezi

Meryem ACAR

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Başak ŞİT İMAMOĞLU

Ankara - 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHİN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Başak ŞİT İMAMOĞLU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

1-

2-

3-

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 07.05.2015

Meryem ACAR

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
KAYNAKÇA	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVDUAT KAVRAMI VE TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİ

I. MEVDUAT KAVRAMI VE TÜRLERİ	3
A. MEVDUAT KAVRAMI	3
B. MEVDUATIN TÜRLERİ.....	11
C. TASARRUF MEVDUATI KAVRAMI VE UNSURLARI	13
II. TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	16
III. TASARRUF MEVDUATININ KONUSU OLABİLECEĞİ HUKUKİ İŞLEMLER.....	27
A. DEVİR	28
1. Genel Olarak	28
2. Devre Konu Olabilecek Mevduat	29
3. Mevduatın Devri ile Hüküm ve Sonuçları	30
B. MİRAS YOLUYLA İNTİKAL	33
C. HAPİS HAKKI	38
D. İNTİFA HAKKI	41
E. HACİZ	45
1. İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczi	46
2. Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun'a Göre Haciz	51
F. İHTİYATİ TEDBİR	52
G. HESAP ÜZERİNDE BLOKAJ	53

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF MEVDUATI ALACAĞI ÜZERİNDE REHİN KURULMASI

I. GENEL OLARAK	58
II. TASARRUF MEVDUATI ALACAĞI ÜZERİNDE KURULAN REHİN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	60
III. MEVDUAT (ALACAK) REHNİNE HAKİM OLAN İLKELER	63
A. FER'İLİK İLKESİ.....	64
1. Genel Olarak	64
2. Fer'ilik İlkesinin İstisnaları	66
B. BELİRLİLİK İLKESİ.....	69

C. TALİLİK İLKESİ.....	70
D. BÖLÜNMEZLİK İLKESİ	71
E. ÖNCELİK İLKESİ.....	72
IV. REHNİN KURULMASI.....	73
A. REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI.....	73
1. Genel Olarak	73
2. Mevduatın Banka Lehine Rehnedilmesi	75
B. REHİN SÖZLEŞMESİNİN KONUSU	77
C. REHNİN KAPSAMI	81
1. Rehnin Kapsamının Rehinle Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından Belirlenmesi	81
2. Rehnin Kapsamının Rehin Yükünün Konusu Bakımından Belirlenmesi	84
D. REHİN SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI.....	89
1. Mevduat Hesap Cüzdanının Hukuki Niteliği	91
2. Mevduat Üzerinde Rehin Kurulması	99
E. MEVDUAT REHNİNİN KURULMASINDA ÖZEL DURUMLAR.....	103
1. Rehin Sözleşmesinin Bankaya Bildirilmesi Gerekir mi?	103
2. Mevduat Üzerinde Tasarrufta Bulunulmasına İmkan Tanıyan Rehinli Alacaklı Banka, Mevduat Sahibinin Tasarruf Yetkilerini Kısıtladığında Mevduat Sahibine Bildirimde Bulunmalı mıdır?	108
3. Genel Kredi Sözleşmelerinin Özelliğinden Kaynaklanan Özel Durumlar	109
4. Mevduatın Türünden Kaynaklanan Özel Durumlar.....	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI İLE SONA ERMESİ

I. REHİN ALANLA REHİN VEREN ARASINDAKİ BORÇ İLİŞKİSİNDEN DOĞAN HÜKÜM VE SONUÇLAR	114
A. Genel Olarak	114
B. Rehin Veren Borçları.....	115
1. Mevduatın Varlığını Tekeffül (Sağlama) Borcu.....	115
2. Rehnedilen Mevduatın Değerini Tekeffül (Sağlama) Borcu.....	117
3. Rehin Alanın Masraflarını Ödeme Borcu	118
4. Bankanın Ödeme Gücünü Garanti Etme Borcu.....	119
C. Rehin Alanın Borçları.....	121
1. Rehnedilen Mevduatın Varlığını ve Değerini Koruma Borcu.....	121

2. Rehin Verenin Rızası Olmaksızın Rehnedilen Mevduatı Devretmeme ve Tekrar Rehin Vermeme Borcu	122
3. İade Borcu	123
II. REHİN HAKKININ AYNİ NİTELİĞİNDEN DOĞAN SONUÇLAR	124
A. GENEL OLARAK	124
B. REHİNLİ ALACAKLININ REHNİ PARAYA ÇEVİRME YETKİSİ	125
C. LEX COMMISSORIA YASAĞI	128
D. REHNEDİLEN MEVDUATIN YÖNETİMİ	131
E. REHNEDİLEN MEVDUATIN ÖDENMESİ	134
F. REHİNLİ ALACAKLININ MEVDUATI TAHSİL YETKİSİ	137
G. MEVDUAT ÜZERİNDE ART REHİN KURULMASI	139
III. BANKA BAKIMINDAN DOĞAN SONUÇLAR	141
IV. REHİNLİ MEVDUATIN DİĞER İŞLEMLERE KONU OLMASI	143
V. TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHNİN SONA ERMESİ	144
A. MEVDUAT ÜZERİNDEKİ REHİN HAKKININ TEMİN ETTİĞİ ALACAĞA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ	144
B. MEVDUAT ÜZERİNDEKİ REHİN HAKKININ DOĞRUDAN SONA ERMESİ	146
1. REHNEDİLEN MEVDUAT ALACAĞININ SONA ERMESİ	146
2. REHİN HAKKINDAN VAZGEÇME	147
3. MEVDUAT REHNİYLE TEMİN EDİLEN ALACAĞIN ALACAKLISI İLE REHNEDİLEN MEVDUATIN ALACAKLISI SIFATLARININ BİRLEŞMESİ	147
4. MEVDUAT REHNİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ	148
C. MEVDUATIN REHNEDİLMESİNİN MEVDUAT ZAMANAŞIMINA ETKİSİ	153
1. GENEL OLARAK MEVDUAT ZAMANAŞIMI	153
2. MEVDUATIN REHNEDİLMESİNİN MEVDUAT ZAMANAŞIMINA ETKİSİ	158
SONUÇ	161
ÖZET	165
ABSTRACT	166

KISALTMALAR

AATUK	: 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun
Aşa.	: Aşağıda
ATM	: Asynchronous Transfer Mode-Eşzamansız Aktarım Modu
BankK	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dn.	: Dipnot
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Mük.	: Mükerrer
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd. : ve devamı

vs. : vesaire

yuk. : Yukarıda

KAYNAKÇA

- Akıntürk, T.** : Eşya Hukuku, İstanbul 2009.
- Alıcı, Y.** : Bankacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2007.
- Altaş, H.** : Mevduat Hesabından Yetkisiz Para Çekilmesinde Bankanın Hukukî Sorumluluğu, Ankara Barosu Dergisi, 2001, S. 3 s. 37-45.
- Aral, F.** : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2007.
- Aral, F./ Ayrancı, H.** : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2012.
- Arkan, S.** : Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2011.
- Atabek, R.** : Banka Nezdinde Müşterek Hesap, Batider, 1985, C. XIII, S. 1, s. 103-115.
- Aybay, A./ Hatemi, H.** : Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

- Aydoğdu, M.** : Tüketici Hukuku Dersleri, Ankara 2015.
- Aydoğdu, M./Kahveci, N.** : Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013.
- Ayiter, N.** : Eşya Hukuku Kısa Ders Kitabı, Ankara 1983.
- Battal, A.** : Bankacılık Kanunu Şerhi, (5411 sayılı Kanun ve Açıklaması), Ankara 2006 (Anılış: Şerh).
- Battal, A.** : Bankacılık İşlemlerinde İspat Usulü ve Delil Sözleşmeleri, Batider, 1997, C. XIX, S. 2, s. 129-140 (Anılış: İspat).
- Cansel, E.** : Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961 (Anılış: Hapis Hakkı).
- Cansel, E.** : Türk Menkul Rehni Hukuku C. I Teslim Şarlı Menkul Rehni, Ankara 1967 (Anılış: Menkul Rehni).

- Çakırca, S. İ.** : Adi Alacak Rehni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Çeker, M.** : Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı, Adana 2004.
- Davran, B.** : Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972.
- Develioğlu, F.** : Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İstanbul 1987.
- Doğanay, İ.** : Bankaların İstihdam Ettiği Memurların Haksız Eylemlerinden Dolayı Mevduat Sahiplerine Karşı Hukuki Sorumluluğu, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu III Bildiriler Tartışmalar, Ankara 1996, s. 175-219.
- Doğanay, Y. Ü.** : Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin Üzerinde İntifa Hakkı Bulunan Bankadaki Tasarruf Hesabına Çıkan İkramiyelerin Kime Ait Olacağı Meselesiyle İlgili 12.6.1965 Gün E. 963/15220 K. 3097 sayılı ve 19.12.1966 E.

965/8848 K. 1083 sayılı Kararların Tahlili,
Ankara Barosu Dergisi, 1968, S. 1, s. 13-22.

Eren, F. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara
2014.

Erişgin, N. : Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın
Banka Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi,
AÜHFD 2003, C. 52, S. 3, s. 121-143.

Erman, H. : Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 2013.

Ertaş, Ş. : Eşya Hukuku, İzmir 2012.

Esener, T./Güven, K. : Eşya Hukuku, Ankara 2012.

Even, S. : Mirasçılarının Mevduatta Tasarruf Yetkisi,
Batider, 1970, C. V, S. 4, s. 796-801.

Gençcan, Ö. U. : Miras Hukuku, Ankara 2008.

Gürsoy, K. T./Eren, F./ Cansel, E. : Türk Eşya Hukuku, Ankara 1978.

Hatemi, H./ Serozan, R./ Arpacı, A. : Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992.

Hatemi, H./ Serozan, R./ Arpacı, A. : Eşya Hukuku, İstanbul 1991.

Işıктаş, M.Ş. : Uygulamada Bankacılar İçin Hukuk, İstanbul 2001.

İmre, Z. : Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1952, C. 18, S. 3-4, s. 742-781.

İmre, Z./Erman, H. : Miras Hukuku, İstanbul 2004.

İnal, T. : Tüketici Hukuku, Ankara 2014.

İnan, A. N./Ertaş, Ş./Albaş, H. : Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Ankara 2004.

Kalpsüz, T. : Kıymetli Evrak, Kambiyo Senetleri Ders Notları, 1975.

- Kaplan, İ.** : Banka Hesabı Türleri, Hesap Sahibinin ve Hesap Türünün Tayininde Uygulanacak Kurallar, Prof. Dr. İlhan Öztrak’a Armağan, SBF Dergisi 1994, C. 49, s. 273-289 (Anılış: Banka Hesap Türleri).
- Kaplan, İ.** : Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I, Ankara 1996 (Anılış: Banka Sözleşmeleri).
- Karahasan, M. R.** : Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul 2002.
- Kılıçoğlu, A.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.
- Kılıçoğlu, A.** : Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, Ankara 1979.
- Kara, İ.** : Tüketici Hukuku, Ankara 2012.
- Kırca, İ.** : Teyitli Çek – Gayri Nakdi Kredi İlişkisi, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. II, İstanbul 2010, s. 1235-1241.

- Konuralp, H.** : Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, 1980, S. 1, s. 14-23.
- Kostakoğlu, C.** : Banka Kredi Sözleşmeleri ve Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar, Akreditif, Konularla İlgili En Son Yargıtay İçtihatları, İstanbul 2006.
- Köprülü, B./Kaneti, S.** : Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul, 1982-1983.
- Kuntalp, E.** : Karışık Muhtevalı Akit, Doçentlik Tezi, Ankara 1971 (Anılış: Tez).
- Kuntalp, E.** : Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Ankara 2013 (Anılış: Karma Sözleşme).
- Kuntalp, E.** : Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı, İnan Kıraç’a Armağan, s. 151-162. (Anılış: Lex Commissoria).

- Kuru, B.** : Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi, Ankara 2002 (Anılış: Mevduat Haczi).
- Kuru, B.** : İcra ve İflas Kanunu’nun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler, Bankacılar Dergisi, 2003, S. 47, s. 59-82 (Anılış: Değişiklikler).
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.** : İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2012 (Anılış: İcra).
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.** : Medeni Usul Hukuku, Ankara 2009 (Anılış: Medeni Usul).
- Kuyucak, H.A.** : Para ve Banka, C. II, İstanbul 1948.
- Moroğlu, E.** : Yeni Bankalar Kanunu Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Ernst Hirsch’in Anısına Armağan, Ankara 1986.
- Noyan, E.** : Bankacılık Faaliyetleri, Ankara 2007.
- Oğuzman, M. K. / Öz, M.T.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009.

- Oğuzman, M. K./ Seliçi, Ö./ Oktay Özdemir, S.** : Eşya hukuku, İstanbul 2009.
- Öğütçü, A.T./ Doğruöz, M. E.** : Rehin Hukuku, Ankara 1982.
- Önder, F. M.** : Banka Hukukunda Tasarruf Mevduatı Sözleşmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2003, C. 8, S. 1, s. 91-102.
- Özen, B.** : Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 2008.
- Öztan, F.** : Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2005 (Anılış: 2005).
- Öztan, F.** : Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997 (Anılış: 1997).
- Pekcanıtez, H./ Atalay, O./ Sungurtekin Özkan, M./ Özekes, M.** : İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2012.

- Poroy, R. /Tekinalp, Ü.** : Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2010.
- Pulaşlı, H.** : Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara 2011.
- Reisoğlu, S.** : Bankacılık Kanunu Şerhi, C. I, Ankara 2007 (Anılış: Şerh).
- Reisoğlu, S.** : Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları, Ankara 1973 (Anılış: Borçlar Hukuku).
- Resioğlu, S.** : Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Ankara 2003 (Anılış: Çek).
- Saymen, F. H./ Elbir, H. K.** : Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963.
- Seliçi, Ö.** : Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976.
- Serdar, İ./ Gürpınar, D.** : Eşya Hukuku, Ankara 2008.

- Sirmen, L.** : Alacak Rehni, Ankara 1990 (Anılış: Alacak Rehni).
- Sirmen, L.** : Eşya Hukuku, Ankara 2013 (Anılış: Eşya).
- Şener, O. H.** : Banka Mevduatı ve Hukuki Niteliği, Ankara 2005.
- Şit, B.** : Türk Hukukunda Banka Kredisi Kavramı ve Buna Bağlanan Sonuçlar, Ankara 2011.
- Şit İmamoğlu, B.** : Mevduatta Zamanaşımı, Batider, 2015, C. XXXI, s. 163-186.
- Tamer, A.** : Teyitli (Karşılıklı, Bloke) Çek, Bankacılar Dergisi, 2013, S. 87, s. 3-17.
- Taşdelen, S.** : Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002.
- Tekinalp, Ü.** : 4839 sayılı Bankalar Kanununa Göre Kredi Sayılan Tevdiat Suretiyle veya Herhangi Bir Şekil ve Suratte Verilen Ödünçler (*Kredi*

Sayılan Tevdiat), Prof. Dr. Sahir Erman'a
Armağan, İstanbul 1999, s. 735-743.

Tekinalp, Ü. : Banka Hukukunun Esasları, C. I, İstanbul
1988 (Anılış: 1988).

Tekinalp, Ü. : Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun
Esasları, (*Banka Hukukunun Esasları*)
İstanbul 2009 (Anılış: 2009).

Tesal, R. D. : Banka Hukuku Bilgisi, Türkiye Bankalar
Birliği Yayını, İstanbul 1975.

Turanboy, A. : Katılım Bankaları, Prof. Dr. Fikret Eren'e
Armağan, Ankara 2006, s. 877-889.

Turanboy, K. N. : Tasarruf Mevduatı Sözleşmesinin Niteliği,
Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
Haziran 1997, C. 1, S. 1, s. 313-323.

Türk Hukuk Kurumu : Türk Hukuk Lügatı, Ankara 1956.

Ülgen, H./Helvacı, M./ : Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2009.

Kendigelen, A./ Kaya, A.

- Ünver, Y./Hakeri, H.** : Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2012.
- Vuraloğlu, P.** : Mevduatın Çekilmesine Engel Haller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- Yasaman, H.** : Banka Hukuku İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları, C. I, İstanbul 2005.
- Yavuz, C.** : Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1997.
- Yılmaz, E.** : Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001.
- Rüzgar, Y.** : Mevzuat, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Mevduatta Zamanaşımının Değerlendirilmesi Mevduatın İade Edilmemesinin Hukuki Sonuçları, Bankacılar Dergisi, 2007, S. 63, s. 71-96.
- Yüksel, A.S./Yüksel, A./ Yüksel, Ü.** : Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, İstanbul 2004 (Anılış: Bankacılık).

Yüksel, A.S./Yüksel, A./ Yüksel, Ü. : Banka Yönetimi El Kitabı, İstanbul 2002
(Anılış: Banka Yönetimi).

www.sinerjimevzuat.com.tr

www.kazanci.com

www.bddk.org.tr

GİRİŞ

Borç ilişkileri genellikle aralarında bir güven ilişkisi bulunan kişiler arasında kurulsa da alacağına kavuşmama riskini göz önünde bulunduran alacaklı kendini güvenceye almak için alacağının ayni veya şahsi teminatla güvence altına alınabilmesini isteyebilir. Rehin hakkı da başlıca ayni teminatlardan olup alacaklıya, borçlunun borcunu ödememesi halinde malikin rızası gerekmeksizin rehne konu malvarlığı değerini paraya çevirerek satış bedeli üzerinden alacağını karşılayabilme yetkisi verir.

Önceleri sadece cismani olan ve insanların ihtiyaçlarını karşılayabilen şeyler rehne konu olurken ekonominin gelişmesiyle birlikte alacak haklarının da rehne konu olabileceği kabul edilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede mevduat sahibinin bankadan alacağı niteliğinde olan mevduat da TMK 954 vd. maddelerinde düzenlenen alacağın rehni hükümlerine göre rehnedilebilmektedir. Keza mevduat üzerinde rehin tesis edilebileceği, BankK m. 61’de TMK’nın rehinlere ilişkin hükümlerinin saklı olduğu belirtilmek suretiyle de vurgulanmıştır.

Uygulamada da sıklıkla karşılaşılan mevduat rehni, özellikle kredi kurumları aracılığıyla sağlanan kredilerde tarafların menfaatine uygun bir teminat türü olarak kabul edilmektedir. Zira kurulmasındaki basitlik ve paraya çevrilmesindeki kolaylık sayesinde ticari hayatın sürat ihtiyacına cevap veren mevduat rehni, zamanla kısa ve uzun vadeli kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında aranan bir teminat türü haline

gelmiştir. Nitekim rehin hakkı ile borçlunun borcunu ödeyememesi durumunda alacaklının tatmin edilmesi amaçlanmaktadır.

İşbu çalışmamız ile de uygulamada sıklıkla karşılaşılan mevduat rehni, bütün hukuki yönleriyle incelenmeye çalışılmış; bu kapsamda rehin hakkının ne şekilde kurulduğu, rehin alan ile rehin veren mevduat sahibi açısından doğan hüküm ve sonuçlar, mevduat rehninin kurulduğuna ilişkin bildirim alan bankanın yükümlülükleri, rehin hakkının aynı niteliğinin etkileri, mevduat rehninin hangi durumlarda sona erdiği ve rehinli alacaklının rehin hakkını ne şekilde paraya çevirdiği ele alınmıştır.

Mevduat rehninde alacak rehnine nazaran birtakım özel durumlar da karşımıza çıkmaktadır. Nitekim mevduat sözleşmesinde borçlu konumunda olan bankanın borcunun teknik anlamda bir ifa borcu olmayıp sözleşmenin sona ermesine bağlı bir iade borcu niteliğinde olması, mevduatın genellikle bir banka lehine rehnedilmesi, tasarruf mevduatının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta ettirilmesi, mevduat bakımından zamanaşımının özel olarak düzenlenmesi gibi hususlar mevduat rehninin özellikli kılmaktadır. Bu çerçevede çalışmamızda mevduatın banka lehine rehnedilmesi, mevduat rehninin genel kredi sözleşmesine eklenen hükümler ile kurulması, mevduat üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinin bankaya bildirilmesi, mevduat rehninin kapsamı, mevduatın türlerinin mevduat rehni üzerindeki etkileri, mevduat rehninin mevduat zamanaşımına etkisi ayrıca değerlendirilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVDUAT KAVRAMI VE TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİ

I. MEVDUAT KAVRAMI VE TÜRLERİ

A. MEVDUAT KAVRAMI

Mevduat; “tevdi” kelimesinden türeyen “mevdu” kelimesinin çoğulu¹ olup genel olarak “tevdi edilmiş, emanet bırakılmış şeyler” anlamına gelmektedir². Ancak günümüzde mevduat, daha çok gerçek veya tüzel kişiler tarafından bankalara yatırılan parayı ifade edecek şekilde kullanılmaktadır³. Bu bağlamda mevduat, banka hukukunda; “istenildiği anda veya belirli bir süre sonra geri alınmak üzere bankaya tevdi edilen para”yı ifade etmektedir⁴.

Mevduata ilişkin düzenlemelere ilk kez 30.05.1933 tarih ve 2243 sayılı Mevduatın Korunması Hakkında Kanun’da⁵ yer verildiği görülmektedir. Anılan Kanun’un adı her ne kadar “Mevduatın Korunması Hakkında Kanun” olsa ve Kanun’da mevduat kabulüne, mevduatın türlerine, mevduatın korunmasına vs. ilişkin düzenlemelere yer verilse de mevduat kavramının tanımı yapılmamıştır. 1.6.1936

¹ **Tesal, R. D.:** Banka Hukuku Bilgisi, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, İstanbul 1975, s. 90.

² **Develioğlu, F.:** Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İnkılap Yayınları, İstanbul 1987, s. 527; bkz. **Çeker, M.:** Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı, Ankara 2004, s. 10.

³ **Alıcı, Y.:** Bankacılık Kanunu Şerhi, Beta Yayınları, 2007, s. 62; **Turanboy, K. N.:** Tasarruf Mevduatı Sözleşmesinin Niteliği, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran 1997, C. 1, S. 1, s. 313.

⁴ Türk Hukuk Lügatı, Ankara 1956, s. 232; **Yılmaz, E.:** Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001, s. 585-586.

⁵ RG, 5.6.1933, S. 2419.

tarhinde kabul edilen 2999 sayılı Bankalar Kanunu'nda⁶ da mevduatın tanımını yapan bir hüküm yer almamaktadır. Benzer şekilde mevduata ilişkin düzenlemelere yer verilen 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nda⁷ da mevduat kavramının tanımının yapılmadığı görölmektedir.

Sonraki tarihli kanuni düzenlemelerde ise “mevduat” kavramının olmasa da “mevduat kabulünün” tanımının yapıldığı görölmektedir. Mevduat kabulü, banka hukukundaki anlamıyla ilk kez⁸ 70 sayılı KHK⁹ m. 13/II hükmünde “[b]u maddenin uygulamasında yazılı veya sözlü olarak veya herhangi bir şekilde, halka duyurulmak suretiyle, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belli bir vadede aynî veya mislî olarak iade edilmek üzere para alınması mevduat kabulü sayılır¹⁰” şeklinde tanımlanmıştır. 512 sayılı KHK¹¹ m. 10 ile bu tanımda değişiklik yapılmış ve tanımda yer alan “aynî veya misli olarak” ibaresi çıkarılmıştır¹².

⁶ RG, 9.6.1936, S. 3325.

⁷ RG, 2.7.1958, S. 9944.

⁸ Bkz. **Reisoğlu, S.:** Bankacılık Kanunu Şerhi, C.I, Ankara 2007, s. 115.

⁹ RG, 22.7.1983, S. 18112. Bu Kararname daha sonra kanunlaştırılmıştır (3182 sayılı Kanun; RG, 02.05.1985, S. 8742).

¹⁰ Anılan hükmün gerekçesinde de mevduatın ilk kez tanımlandığına vurgu yapılmaktadır. Nitekim maddenin gerekçesi şu şekildedir: *Yürürlükteki kanunda mevduat tanımının bulunmayışı bazı kişi ve kuruluşların çeşitli adlarla mevduat toplamasına yol açtığı ve bu durumu hukuken önleme imkânı olmadığı için mevduatın tanımlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu maddede yer alan tanımla mevduat olarak adlandırılan ve Devlet tarafından himaye ve kontrol edilen fonların kararnamenin öngördüğü usul ve prensipler dışında toplanması ve kullanılması önlenmektedir. Gerekçe için bkz. 17. Dönem TBMM Zabıt Ceridesi Sıra Sayısı: 276.*

¹¹ RG, 16.09.1993, S. 21700.

¹² Bkz. **Taşdelen, S.:** Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002, s. 277.

18.6.1999 tarihinde kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu¹³ m. 10'da ise tanım değiştirilerek ivazsız para toplanması da mevduat kabulü olarak nitelendirilmiştir.

Son olarak halen yürürlükte bulunan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu¹⁴ (BankK) m. 3 hükmünde “mevduat” kavramının tanımına yer verilmiştir. Anılan hükümde mevduat; yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para olarak tanımlanmıştır. Söz konusu maddede her ne kadar mevduat kavramının tanımı yapılsa da doktrinde bu maddede “mevduatın” değil, “mevduat kabulü işleminin” tanımının yapıldığını ifade eden yazarlar¹⁵ bulunmaktadır. Bu görüşe gerekçe olarak ise mevduatın, bir hukuki ilişkiyi veya hukuki ilişkiye verilen ismi ifade etmemesi, sadece müşteri ile mevduatı kabul eden banka arasındaki hukuki ilişkinin bir unsurunu teşkil etmesi¹⁶ ileri sürülmektedir.

Bunun yanında BankK m. 60 hükmünde “[k]redi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen veya fer'an meslek edinerek mevduat ... kabul edemez” hükmüne yer verilerek mevduat kabul etmeye yetkili olmayan kişilere tevdi edilen paraların mevduat olarak kabul edilmeyeceği öngörülmüştür¹⁷. Bu itibarla bankacılık faaliyetleri arasında sadece mevduat toplamının, bankaya özgülenmiş ve diğer tüm kişilere yasaklanmış tek

¹³ RG, 23.6.1999, S. 23734.

¹⁴ RG, 1.11.2005, S. 25983 (Mük.)

¹⁵ **Turanboy, A.:** Katılım Bankaları, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s. 883.

¹⁶ **Konuralp, H.:** Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, 1980, S. 1, s. 15; **Turanboy, K. N.,** s. 314; **Turanboy, A.,** s. 883.

¹⁷ **Tekinalp, Ü.:** Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, s. 431.

*faaliyet olduğu ifade edilebilir*¹⁸. Örneğin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 552'de¹⁹ de Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir şirket kurmak veya şirketin sermayesini artırmak amacıyla yahut vaadiyle halka her türlü yoldan çağrıda bulunularak para toplanmasının yasak olduğu hüküm altına alınmıştır. Başka bir ifadeyle belirli istisnalar dışında halktan para toplanması yasaklanmıştır. Gerçi BankK m. 60/son'da da Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre sermaye piyasası araçlarının ihracının, mevduat kabulü sayılmayacağı ifade edilmiştir²⁰. Anılan hükümlerle mevduat toplanmanın bankalara özgü bir faaliyet olduğu teyit edilmiştir.

BankK'da yer alan tanımı da gözönüne aldığımızda mevduattan söz edilebilmesi için gereken unsurları şu şekilde sıralayabiliriz: Öncelikle bankaya tevdi edilen şeyin *para* olması gerekir²¹. Bu bakımdan para niteliği taşımayan değerlerin bankaya tevdi edilmesi halinde mevduattan söz edilmesi mümkün değildir²². Paranın Türk Lirası veya yabancı para olması önem arz etmez. Bununla birlikte paranın, halka duyuru neticesinde mevduatı kabule yetkili kuruluşlara tevdi edilmesi ve paranın geri ödeneceği konusunda tarafların anlaşması da gerekir²³. Kanuni tanımdan da

¹⁸ BankK m. 3: Mevduat bankası: Bu Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini, ifade eder.

¹⁹ Bu hükmün 26.6.2012 tarih ve 6335 sayılı Kanun¹⁹ ile değiştirilmesinden önceki halinde Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin alınması kaydıyla bir anonim veya başka bir şirket kurmak, şirketin sermayesini artırmak amacıyla veya vaadiyle halktan para toplanabilmesinin mümkün olduğu belirtilmişti.

²⁰ Bkz. **Alıcı**, s. 655 vd.

²¹ **Çeker**, s. 6.

²² **Çeker**, s. 6.

²³ **Tekinalp**, 2009, s. 432-433; **Alıcı**, s. 62; **Çeker**, s. 6-9. Bu itibarla katılım bankalarınca açılan katılma hesaplarının mevduat olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

anlaşılacağı üzere; ivaz, mevduat için zorunlu bir unsur değildir. Başka bir ifadeyle; paranın, ivazlı veya ivazsız bir şekilde kabul edilmesi, paranın mevduat olup olmadığı yönünde yapılan değerlendirmede etkili değildir²⁴.

Mevduattan söz edilebilmesi için yukarıda sayılan unsurların yanında tevdi edilen paranın mülkiyetinin bankaya geçmesi de gerekir²⁵. Bu da mevduat için zorunlu bir unsurdur²⁶. Zira mevduat vadeli, vadesiz veya ihbarlı²⁷ da olsa bankaya tevdi edilen para, bankanın mülkiyetine geçer²⁸ ve banka parayı kullanma hakkını haiz olur²⁹. Bu nedenle mevduat sahibi tarafından para çekme talebinde bulunulması halinde banka, mevduatı mislen iade etmekle yükümlü olur, aynen iade etmekle yükümlü olmaz.

Banka ile mevduat sahibi arasında mevduat sözleşmesine dayanan bir hukuki ilişkinin doğması için bankaya para yatırılmış olmasının yanı sıra mevduatın yatırılmasına ve kabulüne ilişkin bir anlaşmanın yapılmış olması da gerekir³⁰. Ancak bu ifadeden banka ile mevduat sahibi arasında mutlaka yazılı bir mevduat sözleşmesinin yapılması gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır. Zira mevduat sözleşmesi

²⁴ **Taşdelen**, s. 278; **Alıcı**, s. 62.

²⁵ **Şener, O. H.**: Banka Mevduatı ve Hukuki Niteliği, Ankara 2005, s. 18; **Çeker**, s. 7; **Tekinalp**, 2009, s. 434.

²⁶ **Tekinalp**, 2009, s. 434.

²⁷ Bkz. aşağı. Birinci Bölüm, II.

²⁸ TMK m. 763'e göre, taşınır bir eşyanın mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devri gerekir. Buna göre paranın mülkiyetinin bankaya geçmesi de zilyetliğin devriyle olmaktadır. Kaydi parada devir ise hesaba yapılan alacak kaydı ile olmaktadır. Son olarak elektronik parada da paranın mülkiyeti değer birimlerin bankanın bilgisayarına depolanması suretiyle geçmektedir (bkz. **Şener**, s. 18, dn. 38).

²⁹ **Kuyucak, H. A.**: Para ve Banka, C. II, İstanbul 1948, s. 53-54; **Çeker**, s. 7; **Tekinalp**, 2009, s. 434.

³⁰ **Turanboy, K. N.**, s. 319.

kanunen herhangi bir şekle tabi olmadığından^{31,32} sözlü olarak hatta zımnen kurulması mümkündür. Bu nedenle banka ile mevduat sahibi arasında yazılı bir mevduat sözleşmesi akdedilmese de paranın bankaya yatırılması ve bankanın bunu kabulüyle birlikte mevduat sözleşmesi kurulmuş olur³³.

Yukarıda değinilen zorunlu unsurların bulunması halinde bankalara tevdi edilen para mevduat olarak nitelendirilir. Başka bir ifadeyle yetkili kuruluşlara yatırılan her para mevduat niteliğinde değildir. Bu nedenle paranın mevduat niteliğinde olup olmadığı yönünde yapılan değerlendirmede anılan unsurların bulunup bulunmadığı incelenirken *paranın yatırılış amacı* ve takip edildiği hesap gibi unsurlar dikkate alınmalıdır³⁴. Buna göre; yetkili kuruluşlara, gelir elde etme veya muhafaza etme amaçlarıyla yatırılan paralar genellikle mevduat olarak nitelendirilmektedir³⁵.

Yargıtay 11. HD de bankaya yatırılan paranın mevduat olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini tartıştığı bir kararında³⁶ “[b]ütün bu işlemler B.K.nun 18/f.1

³¹ Şener, s. 59.

³² BankK m. 76’da müşteri hakları bakımından öngörülen yazılılık, bir geçerlilik şartı değildir. Zira yazılılık şartının geçerlilik şartı olabilmesi için açık kanun hükmü gerekir. Bu konuda ayrıca bkz. Türkiye Bankalar Birliği’nin Bankalar ile Bireysel Müşterileri Arasında İmzalanacak Sözleşmelerin Şekil ve İçeriğinde Yer Alması Gereken Asgari Hususlar ile Sözleşmelerin Uygulanacağı İşlemlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/824/Bankalar_ile_bireysel_tebliğ1.pdf erişim tarihi: 30.4.2015)

³³ Turanboy, K. N., s. 320.

³⁴ Noyan, E.: Bankacılık Faaliyetleri, Ankara 2007, s. 15.

³⁵ Reisoğlu, Şerh, s. 116.

³⁶ 28.02.1989 tarih ve 1989/6767 E. 1989/1202 K. sayılı karar [www.kazanci.com (son erişim tarihi: 02.05.2014)]

maddesi uyarınca yorumlandığında tarafların gerçek ve müşterek amaçlarının bankaya bir mevduat yatırılması olmayıp, davacının hissesine düşen satış bedelinin 200.000.000 TL lık kısmının ödenmesi hususunda davalıya altı aylık bir vade tanınması olduğu anlaşılmaktadır” ifadelerine yer vererek bankaya tevdi edilen paranın niteliği tespit edilirken taraflarının amaçlarının dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmıştır³⁷.

Bu başlık altında ayrıca özel bir hesap türü olan cari hesap incelenerek mevduat kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde durulacaktır. Nitekim bankacılık uygulamasında genellikle alacaklı ve borçlu cari hesabı türlerine rastlanmaktadır. Borçlu cari hesabı, bankanın müşterisine tahsis ettiği kredinin bulunduğu ve müşterinin nakdi, gayrinakdi krediler için kullandığı hesaptır³⁸. Alacaklı cari hesabı ise sadece para yatırıp çekmeye, havale yapmaya, çek kullanmaya imkan veren hesaptır³⁹.

Cari hesap, TTK m. 89’da iki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçerek, bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirip sözleşmenin sonunda hesabın kesilmesinden sonra çıkacak bakiyenin ödenmesini kabul ettikleri sözleşme olarak tanımlanmıştır⁴⁰. Doktrinde bankacılık uygulamasında karşılaşılan alacaklı cari hesabında bankanın, borçlu cari hesabında ise müşterinin alacaklı konumunda olamayacağı, dolayısıyla bu

³⁷ **Reisoğlu**, Şerh, s. 116.

³⁸ **Tekinalp**, 2009, s. 449.

³⁹ **Tekinalp**, 2009, s. 448.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Arkan**, s. 355 vd ve **Tekinalp**, 2009, s. 448 vd.

hesaplarda TTK'da cari hesap bakımından düzenlenen *karşılıklılık* unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle bunların TTK anlamında cari hesap niteliğinde olup olmadığı tartışılmaktadır⁴¹. Yargıtay da aynı gerekçe ile bu hesapların cari hesap niteliğinde olmadığını kabul etmektedir⁴². Ancak kanaatimizce tarafların iradesi hesabı, cari hesap şeklinde işletme ve cari hesabın sonuçlarını kabul etme üzerinde birleştiğinden bu hesaplar cari hesap sözleşmesi niteliğindedir. Kaldı ki hesap bakiyesinde bir tarafın daima alacaklı veya borçlu olması alacakların karşılıklı olduğu anlamına gelmez⁴³.

Cari hesap sözleşmesinin en önemli fonksiyonu taraflar arasındaki münferit nakdi ödemelerin ve takasların önüne geçerek iş hayatındaki gereksiz para hareketlerini ortadan kaldıran bir ödeme aracı olmasıdır⁴⁴. Nitekim cari hesap sözleşmesi ile taraflar, alacakların hesaba geçirilmesi, alacakların takası ve bakiyenin tespiti konusunda anlaşmış olurlar. Bu özelliği nedeniyle cari hesaba geçirilen alacakların müstakil olarak talep ve dava edilmesi mümkün olmaz⁴⁵. Cari hesap söz konusu ise taraflar ancak sözleşmenin sonundaki nihai bakiyenin ödenmesini talep edebilirler⁴⁶. Cari hesap sözleşmesi, bu özellikleri nedeniyle mevduat sözleşmesine nazaran oldukça farklılık arz etmektedir. Nitekim cari hesapta mevduat sözleşmesinde olduğu gibi belli bir vadede veya istendiği zaman ödenmek üzere, bankaya tevdi

⁴¹ Bkz. **Tekinalp**, 2009, s. 449.

⁴² Bkz. **Arkan**, s. 356-357.

⁴³ **Arkan**, a. 356-357.

⁴⁴ **Arkan**, s. 355.

⁴⁵ **Arkan**, s. 360.

⁴⁶ **Arkan**, s. 366.

edilmiş bir para söz konusu değildir. Bu nedenle cari hesap sözleşmesine mevduat sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı kanaatindeyiz.

B. MEVDUATIN TÜRLERİ

Mevduatın türlerini belirleme yetkisi, BankK m. 60/VII hükmü ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na (TCMB) verilmiştir. Anılan hükme göre; TCMB, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun görüşünü almak suretiyle mevduat hesaplarını vade ve türlerine göre tasnif eder ve tasarruf mevduatını diğer hesaplardan ayırır. Bu nedenle mevduatın çeşitli açılardan sınıflandırılması mümkündür. Nitekim bu hüküm gereğince TCMB tarafından yayımlanan 2007/1 sayılı Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ'⁴⁷ mevduat, vadeleri ve türleri esas alınarak sınırlandırılmıştır. Tebliğ'in 3. maddesinde mevduat, vadelerine göre *vadeli mevduat*, *vadesiz mevduat*, *ihbarlı mevduat* ve *birikimli mevduat* olarak tasnif edildikten sonra⁴⁸ 5/1. hükmünde de bankaya para tevdi eden kişinin iradesi esas alınmak suretiyle⁴⁹ "*tasarruf mevduatı*", "*resmi kuruluşlar mevduatı*", "*ticari kuruluşlar mevduatı*", "*bankalar mevduatı*" ve "*diğer kuruluşlar mevduatı*" şeklinde bir ayırıma tabi tutulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliği gereği beş çeşit mevduat bulunmaktadır. Ancak bu çalışma kapsamında tasarruf mevduatı üzerinde

⁴⁷ RG, 03.02.2007, S. 26423.

⁴⁸ Bkz. aşağı. Birinci Bölüm, II.

⁴⁹ Noyan, s. 15.

kurulan rehin incelendiğinden sadece tasarruf mevduatı ayrıntılı bir şekilde açıklanacak, diğer mevduat türlerine kısaca değinilecektir.

2007/1 sayılı Tebliğ'in m. 8/1 hükmüne göre, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine, özel bütçeli idarelere, düzenleyici ve denetleyici kurumlara, sosyal güvenlik kurumlarına, yerel yönetimlere, mahkemelere, savcılıklara, icra ve iflas dairelerine ve tereke hakimliklerine ait hesaplar *resmi kuruluşlar hesabı*; m. 9/1 hükmüne göre, gerçek kişilerin ticari işletmelerine, her çeşit ortaklıklara, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait müesseselere, bağlı ortaklıklara, iştiraklere ve müesseselerin ve bağlı ortaklıkların işletmelerine, yerel yönetimlerin ticari işletmelerine, döner sermayeli kuruluşlara, vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelere, kooperatiflere, sigorta şirketlerine, emeklilik şirketlerine ve banka dışı diğer mali kesime ait hesaplar *ticari kuruluşlar hesabı*; m. 10 hükmüne göre, TCMB ve bankalar ile özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait hesaplar *bankalar hesabı*; m. 11/1 hükmüne göre ise vakıflara, derneklere, birliklere, sendikalara, tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına, elçilik ve konsolosluklara, uluslararası kuruluşların Türkiye'deki büro ve temsilciliklerine, fonlara, apartman yönetimine, noter teminat ve emanetine ait hesaplar ile mahkemeler, savcılıklar, icra ve iflas daireleri ve tereke hakimlikleri nezdindeki paralara ilişkin hesaplar ve mahkemelerce tevdi mahalli gösterilmek suretiyle yatırılan paralara ilişkin hesaplar *diğer kuruluşlar hesabıdır*.

C. TASARRUF MEVDUATI KAVRAMI VE UNSURLARI

Tasarruf mevduatı, tasarruf sahipleri açısından güvenilir ve gelir getiren bir kurum olması; banka açısından ise diğer fonlara nazaran daha kolay bir şekilde elde edilebilen ve kullanılabilen bir kaynak olması nedeniyle önemlidir⁵⁰. Kanun koyucu da tasarruf mevduatının bankanın temel kazancı olan kredilere kaynak teşkil etmesi, büyük kitlelerin menfaatini ilgilendirmesi ve temel yatırım finansmanı kaynağı olması nedeniyle tasarruf mevduatına diğer mevduat türlerine nazaran daha büyük bir önem atfetmiştir⁵¹. Bu bakımdan BankK'nun değişik maddelerinde tasarruf mevduatının korunmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. Örneğin BankK m. 63 uyarınca tasarruf mevduatı, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu⁵² tarafından sigorta edilmektedir. Keza BankK m. 60/VII gereğince de TCMB tarafından çıkarılacak tebliğde tasarruf mevduatı, diğer hesaplardan ayrılacaktır. Bu şekilde koruyucu hükümler getirilerek bir yandan küçük yatırımcıların korunması diğer yandan da tasarruf mevduatının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır⁵³. Bunun gibi, BankK'nın kredi düzeninin korunmasına (m. 48 vd.), sermaye yeterliliğinin sağlanmasına (m. 45) ilişkin hükümlerinin de yöneldiği

⁵⁰ **Turanboy**, K. N., s. 318.

⁵¹ **Alıcı**, s. 68.

⁵² Bakanlar Kurulu'nun 21.7.2007 tarih ve 2007/12398 sayılı kararı ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 3.7.2003 tarihli ve 1085 sayılı Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan Türkiye İmar Bankası Türk Anonim Şirketince devlet iç borçlanma senedi satışı adı altında toplanan tutarların bu Karar hükümlerine göre başvuran hak sahiplerine, ekte yer alan taahhütname ve ibraname ödeme sırasında Ödeme Bankası tarafından alınmak kaydıyla, Fon aracılığıyla ödeneceği düzenlenmiştir (RG, 21.7.2007, S. 26589). Günümüzde kredi kuruluşları tarafından satışına aracılık edilen devlet tahvili, hazine bonosu, yatırım fonu gibi yatırım araçları TMSF'nin sigorta kapsamında değildir (bkz. <http://www.tmsf.org.tr/ssss.tr>, erişim tarihi: 22.7.2015).

⁵³ **Şener**, s. 26.

nihai hedef itibariyle tasarruf mevduatının korunmasına hizmet ettiği söylenebilir. Nitekim sağlam ve etkin bir kredi düzeninde, kaliteli ve yeterli sermaye ile faaliyet gösteren banka, kullandığı kredilerin temel kaynağı olan tasarruf mevduatını da koruyor demektir.

BankK m. 3 ve 2007/1 sayılı Tebliğ m. 6 hükümlerinde tasarruf mevduatı, mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat olarak tanımlanmıştır. Bu hükümlere göre tasarruf mevduatının üç unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki, mevduat hesabının mevduat bankaları nezdinde açılması; ikincisi hesabın gerçek kişilere ait olması, üçüncüsü ise mevduat hesabının ticari işlemlere konu olmamasıdır⁵⁴.

BankK ve 2007/1 sayılı Tebliğ hükümlerine göre tasarruf mevduatından söz edilebilmesi için mevduatın, *mevduat bankaları* nezdinde açtırılması gerekir. BankK'ya göre üç tür banka bulunmakta olup bunlar, mevduat bankası, katılım bankası ile kalkınma ve yatırım bankasıdır. Kalkınma ve yatırım bankalarının⁵⁵ mevduat veya katılım fonu kabul etmesi söz konusu olmadığından⁵⁶ özellikle mevduat bankaları ile katılım bankalarının birbirinden ayırt edilmesi gerekir. BankK m. 3'e

⁵⁴ **Alıcı**, s. 68.

⁵⁵ BankK m. 3: Katılım bankası, bu Kanun'a göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini, ifade eder. Bu bankaların kullandıkları kredinin kaynağı tasarruf mevduatı değil, diğer bankalardan ve kendi müstakrizlerinden genel esaslar dâhilinde sağladıkları fonlardır (bkz. **Alıcı**, s. 46-48).

⁵⁶ Bkz. BankK m. 3, m. 4/II.

göre mevduat bankası; esas faaliyeti mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak olan, katılım fonu kabulü ve finansal kiralama dışındaki bankacılık faaliyetlerini yapabilen bankayı ifade ederken; katılım bankası, esas faaliyeti katılım fonu kabulü ve kredi kullandırmak olan ve mevduat kabulü dışındaki bankacılık faaliyetlerini yapabilen bankayı ifade etmektedir.

Bunun dışında tasarruf mevduatından söz edilebilmesi için mevduat hesabının gerçek kişi adına olması gerekir. Ancak gerçek kişilere ait her mevduat, tasarruf mevduatı niteliğinde değildir. Nitekim burada dikkate alınması gereken bir diğer unsur da mevduatın *–çek keşide etmek dışında–* ticari işlemlere konu olmamasıdır. Bu bakımdan mevduat hesabı gerçek kişi adına açılrsa dahi söz konusu hesap gerçek kişinin ticari işletmesi, ortağı olduğu ticari işletme işleten adi ortaklık vs. nedeniyle ticari işlemlere konu oluyorsa bu mevduat, tasarruf mevduatı olarak nitelendirilemez⁵⁷.

Ancak kanun koyucu, çek keşide edilmesine konu olmasının mevduatı, tasarruf mevduatı olmaktan çıkarmayacağını açıkça ifade etmiştir. Her ne kadar, çek keşide edilmesi ticari işe vücut verse de tasarruf mevduatı üzerinden çek keşide edilmesi mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatına dönüştürmez⁵⁸. Aslında önceki tanımlarda da münhasıran çek keşidesi işlemine konu olan mevduatın tasarruf mevduatı olacağı ifade edilmişti. Ancak yanlış bir şekilde tasarruf mevduatı üzerinde çek keşide edilmesi istisna tutulmamış, aksine tasarruf mevduatı üzerinde münhasıran çek keşide

⁵⁷ **Reisoğlu**, Şerh, s. 119.

⁵⁸ **Moroğlu**, E.: Yeni Bankalar Kanunu Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Ernst Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara 1986, s. 179.

edilmesinin *ticari iş sayılmayacağı* ifade edilmiş⁵⁹ ve bu suretle ticaret hukuku ilkeleriyle çelişkiye düşülmüştü⁶⁰. Halihazırda, tasarruf mevduatı üzerinde çek keşide edilmesi bu mevduatın niteliği üzerinde etkili değildir, ancak çek keşide edilmesi tabiatıyla, bizatihi bir ticari işe vücut verir.

Kanunun açık hükmü karşısında tasarruf mevduatının, çek keşidesi dışında herhangi bir ticari işe konu olması mümkün değildir. Bu nedenle tasarruf mevduatı olarak açılan bir mevduat hesabının ticari iş olarak nitelendirilebilecek bir işleme konu edilmesi, örneğin bir ticari işletmenin taraf olduğu taşıma sözleşmesine ilişkin ödemenin bu hesap üzerinden yapılması, mevduat hesabının tasarruf mevduatı niteliğine halel getirir ve bu mevduat hesabı, tasarruf mevduatına ilişkin koruyucu hükümlerden yararlanamaz.

II. TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Banka ile mevduat sahibi arasında tasarruf mevduatı sözleşmesinin kurulmasından sonra mevduat sahibinin bankaya karşı alacak hakkı doğar;⁶¹ taraflar arasındaki ilişki; mevduat sahibinin bankaya karşı, bankaya yatırdığı miktar kadar alacaklı olmasını içerir⁶². Ancak banka ile mevduat sahibi arasındaki tasarruf mevduatı sözleşmesinin hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Sözleşmeye uygulanacak hukuk

⁵⁹ **Alıcı**, s. 67-68.

⁶⁰ **Önder**, s. 91.

⁶¹ **Çeker**, s. 161; **Yüksel, A.S./Yüksel, A./Yüksel, Ü.**: Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, İstanbul 2004, s. 261-262; **Alıcı**, s. 62.

⁶² **Turanboy, K. N.**, s. 321.

kurallarının tespit edilmesi bakımından, sözleşmenin hukuki niteliğinin öncelikle ortaya konulması gerekir.

Tasarruf mevduatı sözleşmesinin niteliğine ilişkin olarak doktrinde tüketim ödöncü (karz) (TBK m. 386) ve misli şeylerin saklanması (usulsüz tevdi) (TBK m. 570) görüşünü ileri süren yazarlar olduğu gibi, sözleşmenin karma ve kendisine özgü nitelikte olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır⁶³. Yargıtay'ın da konuya ilişkin müstakar bir uygulaması bulunmamaktadır. Ancak hâkim görüş; mevduatın vadeli olup olmamasına göre bir ayırıma giderek vadesiz mevduatın misli şeylerin saklanması, vadeli mevduatın ise tüketim ödöncü sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunmaktadır⁶⁴. Bu bakımdan sözleşmenin niteliğine ilişkin açıklamalara geçmeden önce kısaca vadeli ve vadesiz mevduat açıklanacaktır.

BankK m. 60/VII hükmü mevduatın vadelerine göre de türlere ayrılmasını öngörmüş olup bu kapsamda yayımlanan 2007/1 sayılı Tebliğ'in 3. maddesi uyarınca vadesiz, vadeli, ihbarlı ve birikimli olmak üzere dört farklı mevduat bulunmaktadır. Tebliğ'de her ne kadar dört mevduat türü yer alsa da vadeleri bakımından esas itibariyle iki farklı mevduat türünün bulunduğu söylenebilir. Nitekim vadesiz mevduat, mevduatın istenildiği zaman çekilmesine imkan tanırken; vadeli, ihbarlı ve

⁶³ Çeker, 25-30; Yüksel/Yüksel/Yüksel, Bankacılık, s. 261-262; Noyan, s. 53-56; Turanboy, K. N., s. 321-322; Tekinalp, 2009, s. 434-438; Taşdelen, s. 278-280; Reisoğlu, Şerh, s. 117-118; Alıcı, s. 63-64; Önder, s. 94-99.

⁶⁴ Erişgin, N.: Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın Banka Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi, AÜHFD 2003, C. 52, S. 3, s. 130; Taşdelen, s. 278; Tekinalp, 2009, s. 436, dipnot 19'daki yazarlar.

birikimli mevduat, mevduatın belirli bir sürede veya belirli koşullar altında çekilmesine olanak vermektedir⁶⁵.

Görüldüğü üzere; mevduatın vadesiz olarak açtırılması mümkün olduğu gibi vadeli olarak açtırılması da mümkündür. 2007/1 sayılı Tebliğ'e göre; vadesiz mevduat, hesap sahibi tarafından bankanın izni aranmaksızın istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen mevduattır. Başka bir ifadeyle vadesiz mevduatta mevduat sahibinin mevduatını istediği zaman çekme hakkı hiçbir şekilde sınırlandırılmaz. Vadesiz mevduata faiz verilmesi mümkün olmakla birlikte bu durum mevduatın istenildiği zaman çekilmesine engel teşkil etmemektedir⁶⁶. Zira BankK m. 61 gereğince mevduat sahiplerinin kendilerine ödenmesi gereken tutarları geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaz⁶⁷. Buna karşılık vadeli, ihbarlı ve birikimli mevduatta mevduat ancak banka ile müşteri arasında yapılan anlaşma gereği belirli bir vadede çekilebilmektedir. Mevduat sahibinin vade dolmadan önce parasını çekme hakkı bulunmadığı gibi bankanın da bu vadeden önce iade yükümlülüğü yoktur⁶⁸. Bununla birlikte uygulamada bankalar, likidite sıkıntısı içinde olduğu izlenimi doğmasının önüne geçmek için, vadeli mevduatı da talep üzerine vadeden önce ödemektedir.

Vadesiz mevduatta paranın muhafaza için bankaya yatırıldığını gözönünde bulunduran yazarlar, vadesiz mevduat sözleşmesinin misli şeylerin saklanması

⁶⁵ Benzer yönde görüş için bkz. Şener, s. 53.

⁶⁶ Çeker, s. 51.

⁶⁷ İstisnaları için bkz. BankK m. 61.

⁶⁸ Çeker, s. 53.

sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunmaktadırlar⁶⁹. Misli şeylerin saklanması, saklama amacı güden, muhafaza için verilen şeyin mülkiyetinin saklayana geçtiği ve saklayanın muhafaza ettiği şeyi aynen değil mislen iade etmekle yükümlü olduğu bir sözleşmedir⁷⁰. Bunun yanında Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 564 hükmü gereği, saklatan, saklayanın muhafaza için yaptığı masrafları ve TBK m. 561/2 gereği sözleşme ile kararlaştırılmışsa veya durum ve koşullar gerektiriyorsa saklama karşılığı bir ücreti saklayana öder⁷¹. Ayrıca saklatan, sözleşmede bir süre kararlaştırılmış olsa bile saklattığı şeyi her zaman geri isteyebilir⁷². Öte yandan misli şeylerin saklanması sözleşmesinin söz konusu olduğu durumlarda TBK m. 144 hükmü uyarınca; saklayan ancak saklatanın rızası ile takas hakkını kullanabilmekte aksi halde kullanamamaktadır⁷³.

Bu itibarla vadesiz mevduat sözleşmesinin misli şeylerin saklanması sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunan yazarlar öncelikle tevdi ve mevduat kelimelerinin etimolojik yakınlığına dikkat çekmekte ve vadesiz mevduatta paralarını

⁶⁹ **Hatemi, H./Serozan, R./Arpacı, A.:** Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, s. 505; **Işıktaş, M. Ş.:** Uygulamada Bankacılar İçin Hukuk, İstanbul 2001, s. 35; **Yavuz, C.:** Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1997, s. 771.

⁷⁰ **Aral, F./Ayrancı, H.:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2012, s. 302; **Aydoğdu, M./Kahveci, N.:** Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013, s. 643; **Karahasan, M. R.:** Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul, 2002, s. 1194; **Doğanay, İ.:** Bankaların İstihdam Ettiği Memurların Haksız Eylemlerinden Dolayı Mevduat Sahiplerine Karşı Hukuki Sorumluluğu, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu III, Bildiriler Tartışmalar, Ankara 1996, s. 183; **Reisoğlu, Şerh,** s. 117; **Turanboy, K.N.,** s. 321; **Alıcı, s. 64.**

⁷¹ **Aydoğdu/ Kahveci,** s. 699-700; **Karahasan,** s. 1182-1183; **Reisoğlu, Şerh,** s. 117, **Doğanay,** s. 183.

⁷² **Karahasan,** s. 1185; **Aydoğdu/Kahveci,** s. 699; **Taşdelen,** s. 278; **Alıcı,** s. 64; **Reisoğlu, Şerh,** s. 117; **Doğanay,** s. 184.

⁷³ **Karahasan,** s. 1185.

bankaya yatıran kişilerin paralarını saklatma amacıyla hareket ettiğini, bankanın faiz ödemediğini veya çok düşük faiz ödediğini ve müşterinin parasını istediği zaman çekebildiğini ileri sürmektedirler⁷⁴. Benzer şekilde *Tekinalp*⁷⁵ de BankK m. 61’de yer alan “4721 sayılı Türk Medenî Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, 818 sayılı Borçlar Kanununun alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler saklı kalmak şartıyla mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarları geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaz” hükmünün vadesiz mevduatın misli şeylerin saklanması sözleşmesi olduğunu kanıtladığını ileri sürmektedir.

Vadeli mevduatta bankaya yatırılan paranın banka tarafından işletildiğini ve karşılığında da faiz verildiğini gözönünde bulunduran yazarlar ise vadeli mevduat sözleşmesinin tüketim ödünç sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunmaktadırlar⁷⁶. Tüketim ödünç sözleşmesi, misli şeylerin saklanması sözleşmesinden farklı olarak, saklatma amacıyla değil, kullandırma amacıyla akdedilmektedir⁷⁷. TBK m. 386’ya göre tüketim ödünç sözleşmesi, ödünç verenin bir miktar parayı veya tükenebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi ödünç alanın da aynı nitelik ve miktardaki şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir. Buna göre; tüketim ödünç sözleşmesi kapsamında verilen şeyin mülkiyeti ödünç alana geçmekte ve ödünç alan, aldığı şeyi mislen iade

⁷⁴ **Turanboy**, K.N., s. 322; **Yavuz**, s. 771; **Tekinalp**, 2009, s. 437. Şener, s. 70 vd. Bundan başka, TCMB’nin 2006/1 sayılı Tebliği uyarınca halen vadesiz mevduata ödenen faiz oranı yıllık % 0.25’i geçemez.

⁷⁵ **Tekinalp**, 2009, s. 437; Benzer yöndeki görüş için bkz. **Yavuz**, s. 771.

⁷⁶ **Kuyucak**, s.53-54; **Tekinalp**, 2009, s. 437; **Kaplan, İ.**: Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I, Ankara 1996, s. 205-206.

⁷⁷ **Aydoğdu/Kahveci**, s. 635; **Alıcı**, s. 64.

etmekle yükümlü olmaktadır⁷⁸. Ödünç sözleşmesinde ödünç alanın iade borcu, götürülecek borç niteliğinde⁷⁹ olup ödünç verilen şeyin süresinden önce iadesi mümkün değildir⁸⁰. Bununla birlikte TBK m. 367 hükmü gereği; ticari olmayan tüketim ödünç sözleşmesinde, taraflarca kararlaştırılmadıkça faiz istenemezken; ticari tüketim ödünç sözleşmesinde, taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebilmektedir⁸¹ (ayrıca bkz. TTK m. 20). Bu kapsamda tüketim ödünç sözleşmesinde borç veren parasını nemalandırmayı, borç alan ise parayı kullanarak kazanç sağlamayı hedeflemektedir⁸². Son olarak misli şeylerin saklanması sözleşmesinin aksine ödünç sözleşmesinde ödünç alan, ödünç verenden alacağı varsa ödünç verenden izin almaksızın borcu ile alacağını takas edebilmektedir⁸³.

Yukarıda yer verilen görüşlerin yanısıra *Tekinalp*, mevduat sözleşmesine vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiğini de savunmaktadır⁸⁴. Yazara göre; banka, hesaptan yapılan havaleler ile hesaba yapılan havaleler, çek tahsilatları gibi kasa işlemlerini yaparken vekil gibi hareket etmektedir. Bu nedenle yazar,

⁷⁸ **Gümüş, M. A.:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2008, s. 461; **Aral/Ayrancı,** s. 298; **Aydoğdu/Kahveci,** s. 635-636. **Alıcı,** s. 64.

⁷⁸ **Aydoğdu/Kahveci,** s. 638.

⁷⁸ **Taşdelen,** s. 279.

⁷⁹ **Aral/Ayrancı,** s. 303.

⁸⁰ **Alıcı,** s. 64.

⁸¹ **Aral/Ayrancı,** s. 300; **Aydoğdu/Kahveci,** s. 638.

⁸² **Taşdelen,** s. 279.

⁸³ **Taşdelen,** s. 279.

⁸⁴ **Tekinalp,** 2009, s. 438. Yazarın önceki tarihli (Banka Hukukunun Esasları, C. I, İstanbul 1988, s. 311-313) eserinde de aynı görüş savunulmuştur. Yazar 1988 tarihli eserinde vadesiz mevduata verilen faizlerin bu mevduatın misli şeylerin saklanması sözleşmesi niteliğini etkileyip etkilemeyeceğini tartışmış ve faizin vadesiz mevduat sözleşmesinin bir unsurunu teşkil etmediğinden bahisle etkilemeyeceği sonucuna varmıştır.

mevduat sözleşmesinin karma sözleşme niteliğinde olduğunu ve vadesiz mevduat sözleşmesine misli şeylerin saklanması sözleşmesine ilişkin hükümlerin yanında; vadeli mevduat sözleşmesine ise tüketim öduncü sözleşmesine ilişkin hükümlerin yanında vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin de uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Nitekim karma sözleşme, kanunda düzenlenen sözleşme unsurlarının, kanunda öngörülmeven bir şekilde bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır⁸⁵.

Mevduat sözleşmesinin karma sözleşme niteliğinde olduğunu savunan *Konuralp* ise konuya daha farklı bir açıklama getirmektedir. Yazara göre⁸⁶; faiz verme ve saklama, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş farklı sözleşme tiplerinin unsurlarıdır ve mevduat sözleşmesinde banka, farklı sözleşme tipine ait bu unsurları asli edim olarak yüklenmektedir. Bu bakımdan mevduat sözleşmesi karma sözleşme niteliğindedir.

Bununla birlikte mevduat sözleşmesinin kendisine özgü sözleşme niteliğinde olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır⁸⁷. *Alıcı*'ya göre⁸⁸; mevduat sahibinin saklama yanında kullandırma amacını da taşıması, uygulamada vadesiz mevduat için de faiz verilmesi, BankK ile bankalara takas hakkının verilmesi; mevduat sözleşmesini yukarıda anılan sözleşmelerden farklı kılmaktadır, bu nedenle mevduat sözleşmesinin

⁸⁵ **Kuntalp, E.:** Karışık Muhtevalı Akit, Doçentlik Tezi, Ankara 1971, s. 136; **Kuntalp, E.:** Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Ankara 2013, s. 157; **Aral, F.:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2007, s. 52.

⁸⁶ **Konuralp**, s. 19.

⁸⁷ **Alıcı**, s. 64; **Çeker**, s. 31-32; **Önder**, s. 97-98.

⁸⁸ **Alıcı**, s. 64. Yazara göre vadesiz mevduatta paranın saklanması amacının, vadeli mevduatta ise gelir elde etme amacının daha baskın olması farklı bir sonuca varılmasını mümkün kılmamaktadır.

ödünç veya misli şeylerin saklanması sözleşmesi olarak nitelendirilmesi doğru değildir. *Çeker*'e göre⁸⁹ ise; mevduat sözleşmesi ödünç, misli şeylerin saklanması ve vekâlet sözleşmelerinin özelliklerini taşımakla birlikte, bu sözleşme tiplerinden hiçbirisine tam olarak uymayan, saklama, yönetme ve gelir elde etme amacıyla akdedilen kendisine özgü bir sözleşme niteliğindedir.

Yargıtay kararları incelendiğinde de mevduat sözleşmesinin niteliğine ilişkin içtihat birliğinin bulunmadığı görülmektedir. Nitekim Yargıtay, yukarıda yer verilen bütün görüşlere yaklaşabilen farklı kararlar vermiştir. Ancak Yargıtay'ın yakın tarihli kararlarında mevduat sözleşmesinin kendisine özgü sözleşme niteliğinde olduğu görüşü hakimdir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2.11.1983 tarih ve 1980/11-2802 E., 1983/1047 K. sayılı kararında⁹⁰ yer alan “[d]avacı ile davalının yatırdığı parayı kabul eden banka arasındaki hukuki ilişki vedia akdine dayanmaktadır” ifadeleri mevduat sözleşmesinin vedia (saklama) sözleşmesi niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde Yargıtay 3. HD'nin 23.2.2960 tarihli kararında da mevduat sözleşmesinin usulsüz tevdi (saklama) sözleşmesi niteliğinde olduğu ifade edilmiştir⁹¹. Bunun yanı sıra Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 9.2.2005 tarih ve 2005/11-20 E., 2005/34 K. sayılı kararında⁹² “[m]evduat sözleşmesi, ağırlıklı olarak esas itibariyle belli oranda faiz elde etme amacına yöneldiği için ödünç sözleşmesine daha çok yaklaşan, ancak

⁸⁹ *Çeker*, s. 31-32.

⁹⁰ *Yüksel/Yüksel/Yüksel*, Bankacılık, s. 262.

⁹¹ Karar için bkz. *Turanboy, K. N.*, s. 322, dn. 775.

⁹² *Noyan*, s. 55.

güvenilir bir kurumda para muhafaza etme düşüncesi ile vedia sözleşmesini hatırlatan kendine özgü bir sözleşme tipi olup; mevduata uygulanacak hükümler, ancak kıyas yolu ile ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde ödünç sözleşmesi hükümleri ve istisnai hallerde vedia sözleşmesi hükümleri olacaktır” ifadeleriyle mevduat sözleşmesinin kendisine özgü sözleşme niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

Yargıtay 11. HD ise, 17.6.1988 tarih ve 1988/4712 E., 1988/4063 K. sayılı kararında⁹³ “[b]u sorunun çözümlenmesi için öncelikle mevduat kavramı ve hukuki niteliği üzerinde durulmalıdır. 3182 sayılı Bankalar Kanununun 13/2. maddesinde mevduat, bankalarca yazılı veya sözlü olarak herhangi bir şekilde, halka duyurulmak suretiyle, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya misli olarak iade edilmek üzere para alınması mevduat kabulü sayılır, şeklinde tanımlanmış bulunmaktadır. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere mevduat ödünç ile usulsüz vedia akitlerinin karışımı, kendine özgü niteliği bulunan bir sözleşme türü olmaktadır” ifadelerine yer vererek mevduat sözleşmesini kendisine özgü bir sözleşme olarak nitelendirmiştir. Yargıtay 11. HD, 21.06.2010 tarih ve 2009/1101 E., 2010/7139 K. sayılı kararında⁹⁴ da aynı şekilde mevduat sözleşmesinin kendisine özgü sözleşme niteliğinde olduğu sonucuna varmıştır.

Yukarıda açıklandığı üzere mevduat sözleşmesinin niteliğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Kanaatimizce vadeli mevduat sözleşmesi, tüketim ödünç sözleşmesinin; vadesiz mevduat sözleşmesi ise misli şeylerin

⁹³ Taşdelen, s. 280.

⁹⁴ Karar için bkz. www.kazanci.com (erişim tarihi: 05.05.2014).

saklanması sözleşmesinin özelliklerini taşımaktadır ancak vadeli mevduat sözleşmesinin salt tüketim ödöncü sözleşmesi niteliğinde; vadesiz mevduat sözleşmesinin ise salt misli şeylerin saklanması sözleşmesi niteliğinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim vadeli mevduat sözleşmesi tüketim ödöncü sözleşmesinin yanı sıra misli şeylerin saklanması ve vekalet sözleşmesinin; vadesiz mevduat sözleşmesi ise misli şeylerin saklanması sözleşmesiyle birlikte vekalet sözleşmesinin özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle mevduat sözleşmesinin karma sözleşme niteliğinde olduğu kanaatindeyiz.

Vadesiz mevduat sözleşmesinin genel olarak saklama amacıyla akdedilmesi, bankaya tevdi edilen paranın bankanın mülkiyetine geçmesi, bankanın mislen iade yükümlölüğünün olması ve müşterinin mevduatı dilediği zaman çekebilmesi vadesiz mevduat sözleşmesini misli şeylerin saklanması sözleşmesine yaklaştırmaktadır. Vadesiz mevduat sözleşmesinde bankanın mevduat sahibinin rızasını almadan takas hakkını kullanmasının mümkün olması ve mevduat sahibinden saklama karşılığında bir ücret alınmaması vadesiz mevduat sözleşmesini misli şeylerin saklanması sözleşmesinden ayırıyor gibi görünse de bunlar, taraflarca aksinin kararlaştırılması mümkün olan hususlardır. Bu nedenle misli şeylerin saklanması sözleşmesine ilişkin hükümler, vadesiz mevduat sözleşmesine uygulanabilecektir. Bununla birlikte banka, vadesiz mevduata ilişkin birtakım işlemler bakımından vekil gibi hareket ettiğinden vadesiz mevduat sözleşmesi vekalet sözleşmesinin özelliklerini de taşımaktadır. Bu çerçevede vadesiz mevduat sözleşmesinin misli şeylerin saklanması ve vekalet sözleşmesinin özelliklerini taşıyan karma sözleşme niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bunun gibi vadeli mevduat sözleşmesinde bulunan kullandırma amacı, paranın mülkiyetinin bankaya geçmesi, mislen iade yükümlülüğü, mevduat için faiz ödenmesi ve bankanın müşteriden izin almaksızın takas hakkını kullanabilmesi gibi özellikleri vadeli mevduat sözleşmesinin tüketim ödöncü sözleşmesi niteliğinde olduğu yönündeki görüşü güçlendirmektedir. Ancak vadeli mevduat bakımından gündeme gelen iki husus vadeli mevduat sözleşmesinin tüketim ödöncü niteliğinde olduğu yönündeki görüşü tartışmalı hale getirmektedir.

Vadeli mevduatta belirlenen süreden önce iade borcunun bulunmaması kuralı tüketim ödöncü sözleşmesindeki kadar katı uygulanmamaktadır. Bankanın onayının bulunması halinde mevduatın vadeden önce çekilmesi mümkün olup uygulamada bankaların özellikle düşük meblağı mevduatın vadeden önce çekilmesine muvafakat ettikleri görölmektedir⁹⁵. Bunun yanında tüketim ödöncü sözleşmesinde ödöncü alanın iade borcunun götürölecek borç niteliğinde olması da vadeli mevduatı tüketim ödöncü sözleşmesinden ayırmaktadır. Ancak gerek vadeden önce çekilebilip çekilememe gerekse götürölecek borç niteliğinde olup olmama vadeli mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespitinde belirleyici unsur değildir. Zira bu hususlar tüketim ödöncü sözleşmesi bakımından da zorunlu unsur olmayıp taraflarca aksinin kararlaştırılması mümkündür. Bu nedenle vadeli mevduat sözleşmesinin tüketim ödöncü sözleşmesinin özelliklerini taşıdığının kabulü gerekir.

⁹⁵ Çeker, s. 53.

Bununla birlikte vadeli mevduatta saklama amacının da bulunması nedeniyle vadeli mevduat sözleşmesine misli şeylerin saklanması sözleşmesinin hükümleri de uygulanmalıdır. Ayrıca banka, mevduata ilişkin birtakım işlemler bakımından mevduat sahibinin vekili gibi hareket etmektedir. Açıklanan nedenlerle vadeli mevduat sözleşmesini, tüketim ödücü, misli şeylerin saklanması ve vekalet sözleşmesinin özelliklerini taşıyan karma sözleşme olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır.

III. TASARRUF MEVDUATININ KONU OLABİLECEĞİ HUKUKİ İŞLEMLER

Banka ile mevduat sahibi arasında tasarruf mevduatı sözleşmesinin kurulmasından sonra mevduat sahibinin bankaya karşı alacak hakkı doğmaktadır. Başka bir ifadeyle mevduat, müşterinin bankadan olan para alacağıdır⁹⁶. Mevduat, bu niteliği itibariyle birçok hukuki işleme konu olabilmektedir. Nitekim mevduat genel olarak devir, miras yoluyla intikal, rehin, hapis hakkı, intifa hakkı, haciz, ihtiyati tedbir ve uygulamada blokaj olarak adlandırılan hukuki işlemlere⁹⁷ konu olabilmektedir.

⁹⁶ Şener, s. 231.

⁹⁷ Bunların dışında mevduat hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 128/1-c gereğince el koyma kararı verilmesi de mümkündür. Anılan maddeye göre, soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, hakim kararıyla şüpheli veya sanığa ait her türlü banka hesabına el konulabilir. El koyma kararı kural olarak hakim tarafından verilmekle birlikte gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı kararıyla, savcıya ulaşılamadığı hallerde de kolluk amirinin yazılı emriyle el koyma işlemi yapılabilir. CMK m. 128/5 hükmü uyarınca bankadaki mevduata el konulmasına ilişkin karar, teknik iletişim araçlarıyla, ilgili banka veya malî kuruma derhâl bildirilerek icra olunur ve söz konusu karar, ilgili bankaya tebliğ de edilir. El koyma kararı alındıktan sonra, hesaplar üzerinde bu

A. DEVİR

1. Genel Olarak

Bankaya karşı bir alacak niteliğinde olan mevduatın, TBK'nın 183 vd. maddelerinde düzenlenen alacağın devri (alacağın temlik) hükümlerine göre devredilmesi mümkündür⁹⁸. Ayrıca BankK m. 61'de "*818 sayılı Borçlar Kanununun*⁹⁹ *alacağın devir ve temlikine... dair hükümleri... saklı kalmak kaydıyla*" ifadelerine yer verilerek bu husus BankK ile de teyit edilmiştir¹⁰⁰. Konuya ilişkin açıklamalarımıza geçmeden önce mevduatın devrinin bir kanun hükmüne veya yargı kararına dayanması mümkün olmakla¹⁰¹ birlikte bu başlık altında iradi devre ilişkin açıklamalara yer verildiğini belirtelim.

kararı etkisiz kılmaya yönelik olarak yapılan işlemler geçersizdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünver, Y./Hakeri, H.:** Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2012, s. 446 vd.

⁹⁸ **Reisoğlu, Şerh,** s. 870; **Alıcı,** s. 691; **Çeker,** s. 151; **Şener,** s. 231; **Yüksel/Yüksel/Yüksel,** Bankacılık, s. 262.

⁹⁹ 6101 sayılı Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 8 gereği; diğer mevzuatta, Türk Borçlar Kanunuyla yürürlükten kaldırılmış ya da değiştirilmiş bulunan kanunların maddelerine yapılan yollamalar, o maddeleri karşılayan yeni hükümlere yapılmış sayılmaktadır.

¹⁰⁰ **Alıcı,** s. 691; **Çeker,** s. 151-152.

¹⁰¹ **Kılıçoğlu, A.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2012, s. 772; **Eren, F.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014, s. 1225-1227.

2. Devre Konu Olabilecek Mevduat

TBK m. 183 hükmüne göre mevduatın devredilebilmesi için öncelikle kanunda veya sözleşmede mevduatın devrine engel olan bir hüküm bulunmamalı ya da işin niteliği¹⁰² mevduatın devrine engel teşkil etmemelidir¹⁰³. Başka bir ifadeyle; banka ile müşteri arasındaki sözleşmeye bir hüküm konularak mevduatın devredilmesi engellenebilir ve bu ihtimalde müşteri mevduatını devredemez. Tarafların mutlak devir yasağı yerine belirli şartlara bağlı veya sınırlı devir yasağı öngörmeleri de mümkündür. Örneğin sadece belli bir miktara kadar devir yapılabileceğinin, belirli bir sürede devir yapılamayacağının veya belirli şahıslara devir yapılamayacağı kararlaştırılabilir. Bunun gibi banka ile mevduat sahibi arasında yapılacak sözleşmede, mevduatın devrinin bankanın muvafakatine de bağlı tutulabilir¹⁰⁴. Taraflar arasında bu şekilde yapılan anlaşmalar geçerli olup geçerli bir mevduat devrinin söz konusu olması için bu sınırlamalara uyulması gerekir.

Ancak TBK m. 183/II gereğince devir yasağını içermeyen borç ikrarına güvenerek alacağı devralan üçüncü kişiye karşı devir yasağının ileri sürülmesi mümkün değildir¹⁰⁵. Böylece üçüncü kişinin iyiniyeti korunmuştur. Başka bir ifadeyle mevduat sözleşmesinde mevduatın devrini engelleyen bir hüküm bulunması

¹⁰² Alacaklısının şahsıyla çok yakın ilgisi bulunan alacakların devri işin niteliği gereği söz konusu değildir. Ancak para alacağının söz konusu olduğu mevduat ilişkisinde bu durumla karşılaşılması olanaklı görünmemektedir (bkz. Şener, s. 248-249).

¹⁰³ Oğuzman, M. K./Öz, M. T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009, s. 932-935; Kılıçoğlu, s. 775-777; Eren, s. 1236-1237; Çeker, s. 153; Şener, s. 242-247.

¹⁰⁴ Şener, s. 247.

¹⁰⁵ Şener, s. 246.

durumunda mevduatın devrine ilişkin sözleşme kural olarak geçersiz olmasına rağmen devir yasağını içermeyen borç ikrarına güvenerek mevduatı devralan kişi iyiniyetliyse, mevduatın devrine ilişkin kazanımı korunur. Mevduatın devrine ilişkin sözleşme, geçerli bir sözleşme gibi hüküm ve sonuçlarını doğurur.

Üzerinde rehin bulunan mevduatın devir sözleşmesine konu olup olmayacağının da üzerinde durulması gerekir. Mevduatın rehnedilmesi, mevduat sahibinin bu mevduatı başkasına devretme yetkisini ortadan kaldırmaz¹⁰⁶. Bu nedenle rehin veren, üzerinde rehin tesis ettiği mevduatı her zaman başkasına devredebilir. Bunun için ne rehinli alacaklının ne de bankanın rızası aranır. Zira rehinli mevduatın devredilmesi mevduat üzerindeki rehin hakkına hâlel getirmez.

3. Mevduatın Devri ile Hüküm ve Sonuçları

Bu şekilde mevduatın devrinin kanunla, sözleşmeyle veya işin niteliği gereğince engellenmemesi halinde mevduat sahibi TBK m. 184 gereği yazılı bir sözleşme akdederek bankanın onayını almaksızın¹⁰⁷ mevduatını devredebilecektir. TBK m. 184'te hüküm altına alınan yazılı şekil şartı geçerlilik şekli olup sözleşme yazılı olarak yapılmaması halinde geçersiz olur¹⁰⁸. Bununla birlikte mevduatın devri sözleşmesi bir tasarruf işlemi niteliğinde olduğundan sözleşmenin geçerli olması için

¹⁰⁶ **Sirmen, L.**, Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 103.

¹⁰⁷ **Alıcı**, s. 61.

¹⁰⁸ **Şener**, s. 239-242; **Çeker**, s. 152-153; **Alıcı**, s. 691; **Oğuzman/Öz**, s. 927-928; **Eren**, s. 1233-1234; **Kılıçoğlu**, s. 778-779.

devreden kişinin fiil ehliyetine sahip olmasının yanında tasarruf yetkisine de sahip olması gerekir¹⁰⁹.

TBK m. 190'da alacağın devri bakımından devreden, alacak senedini ve ispatla ilgili diğer belgeleri devralana teslim etmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Mevduat hesap cüzdanı da bir ispat vasıtası olduğundan¹¹⁰ mevduatın devrinde mevduat hesap cüzdanının mevduatı devralana teslim edilmesi gerekir. Ancak bu, mevduatın devrinin geçerliliği için öngörülen bir unsur olmayıp sadece mevduatın devreden mevduat sahibi açısından düzenlenen bir yükümlülüktür. Bu nedenle mevduat hesap cüzdanının teslim edilmemesi mevduatın devrini geçersiz kılmaz.

Mevduatın devredilmesi mevduat üzerindeki hak sahibinin mevduatı devralan olarak değişmesine neden olur. Bu nedenle mevduatın devriyle birlikte devredilen mevduatı veya kısmi devir söz konusuysa devre konu kısmı ancak devralan çekebilecek veya başka hukuki işlemlere konu edebilecektir. Ancak mevduatın devredilebilmesi için devir sözleşmesine bankanın katılması veya onay vermesi gerekmediğinden bankanın devirden haberdar olmadan önceki mevduat sahibine ödeme yapması da mümkündür. Bu ihtimali gözönünde bulunduran kanun koyucu,

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, s. 773; Oğuzman/Öz, s. 922; Alıcı, s. 691.

¹¹⁰ Mevduat hesap cüzdanları, banka tarafından düzenlenen ve düzenlendiği an itibarıyla bankanın mevduat sahibine olan borcunu gösteren belgelerdir. Ancak mevduatı talep hakkı, mevduat hesap cüzdanının ibrazına bağlı bir hak değildir. Hesap cüzdanı ibraz edilmeksizin, mevduat hesabında bulunan para çekilebildiğinden veya mevduat hesabına para yatırılabilirdiğinden mevduat hesap cüzdanı, mevduat hesabının güncel bilgisini göstermekten uzaktır. Bu çerçevede mevduat hesap cüzdanının bankada mevduat hesabı olduğunu gösteren ve hesaba erişim imkanı veren bir ispat vasıtası olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz. aşağı. İkinci Bölüm, IV, D, 1.

TBK m. 186'da alacağın devrinin devreden veya devralan tarafından borçluya bildirilmemesi halinde borçlunun iyiniyetli olarak önceki borçluya ifada bulunması durumunda borcundan kurtulacağını hükme bağlamıştır¹¹¹. Bu durumda alacağı devralanın borçludan tekrar ifa talep etmesi mümkün değildir. Bu nedenle; mevduatın devrinin bankaya bildirilmesi mevduatı devreden ve devralan bakımından yararlı olur. Nitekim bu şekilde bankanın önceki mevduat sahibine yaptığı ödeme bakımından iyiniyetli olduğunu ileri sürme imkanı kalmaz¹¹².

Mevduatın devredilmesiyle birlikte devralan, mevduat üzerinde hak sahibi olmakta, devraldığı oranda mevduatı aslı ve ferileriyle iktisap etmekte¹¹³; devreden de devrettiği mevduat üzerindeki hakkını yitirmektedir. Dolayısıyla devreden kişinin devrettiği mevduat üzerindeki tasarruf yetkisi sona erer¹¹⁴. Mevduatın kısmen veya tamamen devri mümkün olup eğer mevduatın tamamı devredilmişse; mevduatını devreden mevduat sahibi mevduat sözleşmesi ilişkisinde taraf olmaktan çıkmakta ve yerine mevduatı devralan geçmektedir¹¹⁵. Devir işlemi sadece mevduat sahibini değiştirmekte mevduatın şartlarında herhangi bir değişiklik yaratmamaktadır¹¹⁶. Örneğin mevduatın vadesi veya mevduata uygulanan faiz; mevduatın devrinden

¹¹¹ Kılıçoğlu, s. 779.

¹¹² Yüksel/Yüksel/Yüksel, Bankacılık, s. 264.

¹¹³ Kılıçoğlu, s. 786.

¹¹⁴ Şener, s. 268.

¹¹⁵ Çeker, s. 156-157; Şener, s. 268; Kılıçoğlu, s. 782; Eren, s. 1238.

¹¹⁶ Şener, s. 268; Çeker, s. 157.

etkilenmez¹¹⁷. TBK m. 188 gereğince banka, önceki mevduat sahibine karşı sahip olduğu itiraz ve def'ileri yeni mevduat sahibine karşı da ileri sürebilir¹¹⁸.

Mevduatın kısmi devri de mümkün olup kısmi devir halinde mevduat sahibi, devrettiği oranda mevduat üzerindeki tasarruf hakkını yitirir. Bu halde mevduat sahibinin devre konu olmayan mevduat kısmı üzerindeki hakkı devam eder, mevduatı devralan sadece devre konu kısım için mevduatın asıl ve ferilerine sahip olur¹¹⁹. Bu ihtimalde de mevduatın niteliğinde bir değişiklik olmaz.

Mevduatın devri, mevduatın şartlarında herhangi bir değişiklik yaratmamakla birlikte tasarruf mevduatının devredildiği kişi, bazı durumlarda mevduatının hukuki niteliğinin değişmesine neden olabilir. Örneğin tasarruf mevduatı ticari şirkete devredilirse, BankK m. 3 ve 2007/1 sayılı Tebliğ'in 9. maddesi uyarınca *ticari kuruluşlar mevduatı*¹²⁰ niteliğini haiz olur.

B. MİRAS YOLUYLA İNTİKAL

Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 599 hükmü uyarınca bir kimsenin ölümüyle birlikte mirası, kanun gereğince, kendiliğinden ve kül halinde, mirasçıların herhangi

¹¹⁷ Şener, s. 268.

¹¹⁸ Eren, s. 1241; Şener, s. 259-264; Çeker, s. 157.

¹¹⁹ Kılıçoğlu, s. 786.

¹²⁰ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, I, B.

bir irade açıklamasında bulunmasına gerek olmaksızın mirasçılara geçmektedir¹²¹. Miras bırakanın tek bir mirasçısı varsa terekedeki tüm hak ve borçlar bu mirasçıya ait olmaktadır, birden çok mirasçısı varsa mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklık oluşmakta¹²² ve mirasçılar elbirliği halinde mülkiyet¹²³ hükümleri gereğince terekedeki mallar üzerinde hak sahibi olmaktadır¹²⁴. Elbirliği mülkiyeti, aynı hakları olduğu kadar şahsi hakları da kapsar¹²⁵. Söz konusu miras ortaklığı ve elbirliği mülkiyeti hali, mirasın paylaşılmasına kadar devam eder¹²⁶.

Mevduat da mevduat sahibinin malvarlığı değerleri arasında yer aldığından mevduat sahibinin ölümüyle birlikte kanun gereği kendiliğinden ve kül halinde mirasçılara intikal eder¹²⁷. Bu şekilde mevduat üzerindeki hak sahibi; miras paylaşılana¹²⁸ kadar miras ortaklığı, miras paylaşıldıktan sonra ise paylaşım gereği mevduatı devralan mirasçı veya mirasçılardır. Mevduatın miras yoluyla intikaliyle birlikte banka, mevduat sahibine karşı yüklendiği yükümlülükleri miras ortaklığına ve

¹²¹ **İmre, Z./Erman, H.:** Miras Hukuku, İstanbul 2004, s. 321-322; **İnan, A. N./Ertas, Ş./Albaş, H.:** Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Ankara 2004, s. 487; **Gençcan, Ö. U.:** Miras Hukuku, Ankara 2008, s. 550.

¹²² **Erişgin,** s. 123.

¹²³ TMK m. 701'e göre, kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk dolayısıyla mallara birlikte malik olanların mülkiyeti, elbirliği mülkiyetidir.

¹²⁴ **İnan/Ertas/Albaş,** s. 536-537; **Gençcan,** s. 629; **İmre/Erman,** s. 323

¹²⁵ **Even, S.:** Mirasçıların Mevduatta Tasarruf Yetkisi, Batider, 1970, C. V, S. 4, s. 796.

¹²⁶ **Gençcan,** s. 631.

¹²⁷ **Reisoğlu,** Şerh, s. 883; **Çeker,** s. 153; **Şener,** s. 278 vd.

¹²⁸ Mirasın paylaşılması, anlaşmalı ve yargısal olmak üzere iki şekilde olmaktadır. Mirasçılar aralarında anlaşarak miras paylaşımı yapabilecekleri gibi, aralarında anlaşamadıkları takdirde; mirasçılardan biri miras bırakanın yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesine başvurarak mahkemeden mirasın paylaştırılmasını talep edebilir.

paylaşım gereğince mevduatı devralan mirasçı veya mirasçılara karşı yerine getirmekle yükümlü olur¹²⁹.

Mevduatın miras yoluyla intikalinin ardından mevduatın niteliğinde ve/veya şartlarında kural olarak herhangi bir değişiklik söz konusu olmaz. Ancak tasarruf mevduatı miras yoluyla bir ticari şirkete intikal ederse, BankK m. 3 ve 2007/1 sayılı Tebliğ'in 9. maddesi uyarınca *ticari kuruluşlar mevduatı*¹³⁰ niteliğini haiz olur.

Mevduat sahibinin ölümüyle birlikte mevduatın kanun gereğince mirasçılara intikal ettiği dönemde mirasçılar için iki önemli hak doğmaktadır¹³¹. Bunlar; bilgi alma ve tasarrufta bulunma haklarıdır. Buna göre; mirasçılar öncelikle, bu sıfatlarını mirasçılık belgesiyle¹³² ispatlamak suretiyle bankadan kendilerine bilgi verilmesini talep edebilirler¹³³. Mirasçılar arasında paylaşımından önce elbirliği mülkiyeti bulunmasına rağmen her bir mirasçı bilgi alma hakkını tek başına kullanabilir. Bu durumda banka mirasçılara, mevduatın kapsamı, miktarı, mevduat üzerinde yapılan işlemler vb. hakkında bilgi vermekle yükümlüdür¹³⁴.

¹²⁹ Şener, s. 279.

¹³⁰ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, I, B.

¹³¹ Şener, s. 279.

¹³² Mirasçılık belgesi; TMK m. 598 gereğince, yasal mirasçı olduğu belirlenenlere sulh hukuk mahkemesince veya noterlikçe verilen belgedir.

¹³³ Şener, s. 283.

¹³⁴ Şener, s. 284.

Bunun yanında mirasçılar mevduat kapsamındaki veraset ve intikal vergisine ilişkin yükümlülüklerini¹³⁵ yerine getirdikten sonra mevduat üzerinde tasarruf da edebilirler¹³⁶. Ancak bilgi alma hakkının aksine mevduat üzerinde tasarrufta bulunabilmek için mirasçıların elbirliği mülkiyetinin bir sonucu olarak birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle miras ortaklığının devam ettiği dönemde mevduat hesabı, *birlikte tasarrufa imkan veren (iştirak halinde) müşterek hesabın*¹³⁷ özelliklerini taşımaktadır¹³⁸. Mirasçılar, mirasçılık belgesini almış olsalar dahi mevduat üzerinde payları oranında tasarrufta bulunamazlar, mirasçıların mevduat üzerinde tasarrufta bulunabilmeleri için birlikte ya da yetkilendirdikleri müşterek temsilci veya TMK m. 640/3 gereğince sulh hukuk mahkemesince atanan tereke temsilcisi marifetiyle hareket etmeleri gerekmektedir¹³⁹.

¹³⁵ 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu madde 17: Amme idare ve müesseseleri, bankalar, bankerler, kasa kiralayanlar, sigorta şirketleri, sair şirket ve müesseseler, mahkemeler ve icra daireleri istihkak sahiplerine bu verginin mevzuuna giren her hangi bir muamele dolayısıyla para ve senet verebilmek için evvelemirde verginin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden verilmiş bir tasdikname talebederler.

(Değişik: 22.7.1998 - 4369/74 md.) Tasdikname ibraz etmeyen hak sahiplerinin istihkaklarından, veraset yoluyla intikallerde %5, ivazsız intikallerde %15 oranında vergi karşılığı olarak tevkifat yaptıktan sonra, bakiyesini verebilirler. Tevfikati yapanlar, tevkif ettikleri parayı en geç bir hafta içinde bulundukları yerin mal sandığına yatırmaya ve keyfiyeti bağlı bulundukları vergi dairesine yazı ile bildirmeye mecburdurlar.

¹³⁶ **Even**, s. 798.

¹³⁷ Birlikte tasarrufa imkan veren müşterek hesap, hesap sahiplerinin ancak birlikte hareket ederek hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip oldukları hesaplardır (bkz. **Kaplan, İ.**: Banka Hesabı Türleri, Hesap Sahibinin ve Hesap türünün Tayininde Uygulanacak Kurallar, Prof. Dr. İlhan Öztrak’a Armağan, SBF Dergisi 1994, C. 49, s. 284).

¹³⁸ **Kaplan**, Banka Hesap Türleri, s. 284; **Erişgin**, s. 132.

¹³⁹ **Even**, s. 798; **Şener**, s. 288-294.

Yargıtay 11. HD de “[d]osyadaki veraset ilamına göre, davalı banka nezdinde mevduat hesabı olan Fatma'nın davacılar dışınd[a] (8) mirasçısı daha bulunmaktadır. Medeni Kanun'un 630. maddesi uyarınca mirasbırakanın ölümü ile miras, mirasçılara geçmekte ve miras üzerinde iştirak halinde mülkiyet hükümleri cereyan etmeye başlamaktadır. Bu mülkiyet rejiminde ise, mirasın bütünü, mirasçılarının tamamına ait olmakla; taşınır, taşınmaz, para, esham, tahvilat ve fikri hakla[r] gibi parayla ifade edilen maddi ve gayri maddi tüm varlıklardan oluşan tereke üzerinde iştirak halindeki ortaklık devam ettiği sürece de, mirasçılarının bağımsız payları ve tasarruf hakları bulunmamaktadır. Miras ortaklığının sona erdiği iddia edilmediğine göre, miras bırakanın, davalı banka nezdindeki mevduat hesabının paylaştırılması konusunda tüm mirasçılarının birlikte hareket etmeleri veya miras ortaklığına temsilci atamaları veya MK.nun 584/a maddesi doğrultusunda, iştirak halindeki mülkiyetin müşterek mülkiyet dönüştürülmesi hakkında mahkemeden ilam alınması gerekmektedir” ifadelerine yer verdiği 27.03.1995 tarih 1995/248 E. ve 1995/596 K. sayılı kararında¹⁴⁰ bu durumu teyit etmiştir.

Banka, bu durumun aksine birlikte mirasçılardan tek başına tasarruf yetkisi olmayana ödeme yaparsa; bankanın borcu ortadan kalkmaz ve diğer mirasçılar mevduat sözleşmesinden doğan iade istemi varlığını koruduğu için, TBK m. 112 vd. hükümlerine göre bankadan zararlarının giderilmesini talep edebilirler¹⁴¹. Bununla birlikte eğer miras paylaştırılmışsa, paylaşım gereğince mevduat kendisine düşen

¹⁴⁰ Bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr (erişim tarihi: 20.6.2014).

¹⁴¹ **Erişgin**, s. 137. Yetkisiz kişiye ödeme yapılması halinde bankanın sorumluluğu için bkz. **Altaş, H.:** Mevduat Hesabından Yetkisiz Para Çekilmesinde Bankanın Hukukî Sorumluluğu, Ankara Barosu Dergisi, 2001, S. 3, s. 37-45.

mirasçı, mevduat üzerinde tek başına tasarrufta bulunabilir. Paylaşım sonucunda bir mevduatın birden fazla mirasçıya düşmesi halinde mevduat üzerinde bu mirasçıların miras payları oranında paylı mülkiyet hakları olur. Bu durumda mirasçılar, mevduatın kendi payları oranındaki kısmının ödenmesini bankadan talep edebilirler¹⁴².

C. HAPİS HAKKI

Hapis hakkı TMK m. 950 ila 953 hükümleri arasında düzenlenmekte olup alacaklıya, borçlunun rızasıyla zilyetliğinde bulunan ve borçluya vermesi gerekli olan taşınır malları ve kıymetli evrakı, kanunda öngörülen şartların varlığı halinde alacağının teminatı olarak alıkoyma ve borç ödenmediği takdirde paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır¹⁴³.

Hapis hakkı, teslim bağli rehin ile birçok yönden benzerlik göstermekle birlikte teslim bağli rehinden farklı olarak iradi bir rehin türü değildir, kanuni şartların gerçekleşmesi halinde kendiliğinden doğar¹⁴⁴. Hapis hakkının doğması için; alacaklının taşınır mala veya kıymetli evraka borçlunun rızasıyla zilyet olması, hapis hakkını ileri sürdüğü anda alacağın muaccel olması, hapis hakkına konu olacak şey ile

¹⁴² Şener, s. 295.

¹⁴³ İmre, Z.: Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y. 1952, C. 18, S. 3-4, s. 744; Köprülü, B./Kaneti, S.: Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul, 1982-1983, s. 515; Sirmen, L.: Eşya Hukuku, Ankara 2013, s. 727; Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S.: Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 830; Çeker, s. 181.

¹⁴⁴ Sirmen, Eşya Hukuku, s. 727-728; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 831.

alacak arasında bağlantının olması¹⁴⁵ ve alacaklının hapis hakkından feragat etmemiş olması gerekir¹⁴⁶.

Hapis hakkının doğmasıyla birlikte alacaklı, zilyetliğinde bulunan taşınır malı veya kıymetli evrakı alıkoyma (geri vermekten kaçınma) hakkını elde eder¹⁴⁷. Ancak alacaklı hapis hakkına konu şeyi kullanma hakkını haiz değildir, aksine onu muhafaza etmekle yükümlüdür¹⁴⁸. Alacağının ödenmemesi halinde ise hapis hakkına konu şeyi teslimine bağlı rehin hükümleri uyarınca paraya çevirme yetkisini haizdir¹⁴⁹.

Hapis hakkı, rehin hakkı gibi alacağı teminat altına aldığından; hapis hakkı, bankanın mevduat üzerinde rehin hakkının bulunmaması durumunda banka açısından önemli hale gelmektedir¹⁵⁰. Ancak bankanın mevduat üzerinde hapis hakkını kullanıp kullanamayacağı tartışmalıdır. Nitekim doktrinde *Çeker*,¹⁵¹ mevduat ilişkisinde bankaya yatırılan paranın mülkiyetinin bankaya geçmesini ve bankanın parayı dilediği

¹⁴⁵ TMK m. 950/II hükmüne göre, alacak ve zilyetliğin tacirler arasındaki ticari ilişkiden doğması halinde bu bağıllık varsayılacaktır. Bu hükümden yararlanılabilmesi için iki tarafın da tacir olması ve aralarındaki hukuki ilişkinin iki taraf için de ticari iş niteliğinde olması gerekir (bkz. **Arkan, S.:** Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2011, s. 156-157). Tasarruf mevduatı, gerçek kişi adına açılan ve çek keşide etmek dışında ticari işlemlere konu olmayan bir mevduat türü olduğundan, tasarruf mevduatı hesabının mevduat sahibi için ticari iş niteliğinde olduğu söylenemeyecektir. Bu durumda bankanın tasarruf mevduatı bakımından bu hükümden yararlanması söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle çalışmada bu konuya değinilmemiştir.

¹⁴⁶ **Köprülü/Kaneti**, s. 515-524; **İmre**, s. 750-769; **Çeker**, s. 181; **Alıcı**, s. 697; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 728-732 ve **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 831-837.

¹⁴⁷ **Köprülü/Kaneti**, s. 524-525.

¹⁴⁸ **Çeker**, s. 181.

¹⁴⁹ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 733; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 836.

¹⁵⁰ **Reisoğlu**, Şerh, s. 869.

¹⁵¹ **Çeker**, s. 181-182.

gibi kullanmasını gerekçe göstererek bankanın mevduat üzerinde hapis hakkını kullanamayacağını, zaten bankanın sahip olduğu takas ve mahsup yetkilerinin banka için daha yararlı olacağını ileri sürmektedir. Benzer şekilde *Cansel*¹⁵² ve *İmre*¹⁵³ de malik olunan eşya üzerinde hapis hakkının kullanılamayacağını belirtmişlerdir.

Buna karşılık *Reisoğlu*¹⁵⁴ ve *Alıcı*¹⁵⁵ bankanın, mevduat üzerinde hapis hakkını kullanabileceğini ileri sürmektedir. *Alıcı*'ya göre 5411 sayılı BankK m 61'de Türk Medeni Kanunu'nun hapis hakkına ilişkin hükümlerinin saklı tutulduğu belirtilerek bankanın hapis hakkını kullanabileceği dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Gerçekten de BankK m. 61 ile mevduat bakımından Türk Medeni Kanunu'nun hapis hakkına ilişkin hükümleri saklı tutulmuş, bu durum madde gerekçesinde¹⁵⁶ de aynen tekrar edilmiştir. 4389 sayılı mülga Bankalar Kanunu'nda BankK m. 61'in muadili olarak yer alan hükümde mevduat bakımından Türk Medeni Kanunu'nun hapis hakkına ilişkin hükümlerinin saklı olduğuna ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı¹⁵⁷. BankK m. 61 ile saklı tutulan hükümlere bir de hapis hakkı eklenmiştir. Bu şekilde yapılan mevzuat değişikliği de gözönüne alındığında;

¹⁵² **Cansel, E.:** Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961, s. 48-49.

¹⁵³ **İmre,** s. 747

¹⁵⁴ **Reisoğlu,** Şerh, s. 869.

¹⁵⁵ **Alıcı,** s. 697-698.

¹⁵⁶

Bkz.

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Kitaplar/7960Bankacilik_Kanunu_yayin.pdf.
(erişim tarihi: 20.6.2014).

¹⁵⁷

Bkz.

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Kitaplar/7960Bankacilik_Kanunu_yayin.pdf.
(erişim tarihi: 20.6.2014).

bankanın mevduat üzerinde hapis hakkını kullanabileceğini kabul etmek gerekir. Aksi halde BankK m. 61’de yer alan hükmün ve bu hükmün gerekçesinin hiçbir anlamı kalmaz. Bununla birlikte bankanın sahip olduğu takas ve mahsup yetkilerinin bankaya daha geniş haklar tanınması, bankanın hapis hakkını kullanmasını engellemez. Bu halde banka, kendisi için daha yararlı sonuçlar doğuran hakkı kullanmayı tercih edebileceksede hapis hakkını kullanamayacağını ileri sürmek mümkün değildir. Ancak elbette ki takas ve mahsup yetkisinin bankaya verdiği geniş haklar gözönüne alındığında bankaya hapis hakkını tanımanın pratik bir faydasının olmayacağı da aşıkardır.

Mevduat üzerinde hapis hakkının kullanılmasıyla birlikte banka, mevduatı alıkoyarak mevduat sahibine ödemekten kaçınabilir. Bununla birlikte mevduat üzerindeki hapis hakkının mevduatın tasfiyesini önlediği de söylenebilir. Zira mevduat sözleşmesinin sürekli bir sözleşme olması nedeniyle mevduatın ödenmesi banka açısından bir ifa yükümlülüğü olmayıp sözleşmenin sona ermesine bağlı bir iade borcudur¹⁵⁸. Hapis hakkının kullanılmasıyla birlikte banka mevduatı ödemekten kaçınma hakkını haiz olacağından mevduat sahibinin mevduat sözleşmesini sona erdirmek suretiyle mevduatın iadesini talep etmesi de söz konusu olmaz.

D. İNTİFA HAKKI

İntifa hakkı, belirli bir gerçek veya tüzel kişiye, başkasına ait eşya, hak veya malvarlığı üzerinde tam bir yararlanma imkanı sağlayan, devredilemeyen ve miras

¹⁵⁸ **Seliçi, Ö.:** Borçlar Kanunu’na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976, s. 120.

yoluyla intikal etmeyen bir irtifak hakkıdır¹⁵⁹. Kişi böylece eşya veya hak üzerindeki yararlanma hakkını bağımsızlaştırmakta ve bu hakkını başkasına tahsis etmektedir¹⁶⁰. TMK m. 794 gereğince haklar üzerinde intifa hakkının kurulması mümkün olduğundan mevduat üzerinde TMK m. 794 vd. hükümlerine göre intifa hakkı tesis edilebilir¹⁶¹.

Alacak üzerinde intifa hakkının kurulması, TMK m. 795 uyarınca alacağın devri hükümlerine göre yapılmaktadır¹⁶². Bu nedenle mevduat üzerinde intifa hakkının tesis edilebilmesi için biri esasa diğeri şekle ilişkin olmak üzere iki şartın gerçekleşmesi gerekir. Öncelikle mevduatın devredilebilir nitelikte olması lazımdır¹⁶³. Mevduatın devri; kanun hükmü, taraflar arasında akdedilen sözleşme hükmü veya işin niteliği gereği mümkün değilse mevduat üzerinde intifa hakkı kurulamaz. Bununla birlikte taraflar arasında intifa hakkının kurulmasına ilişkin olarak akdedilen sözleşme, TMK m. 795'in yaptığı atıf nedeniyle TBK m. 184 gereği yazılı şekilde yapılmalıdır¹⁶⁴. Ayrıca yapılan sözleşmede mevduat üzerinde intifa hakkının tesis edildiği açıkça belirtilmelidir¹⁶⁵. Aksi halde mevduat üzerinde intifa hakkının tesis edildiğinin söylenmesi mümkün olmaz¹⁶⁶.

¹⁵⁹ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 578; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 659; **Özen, B.**: Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 2008, s. 143.

¹⁶⁰ **Şener**, s. 335.

¹⁶¹ **Alıcı**, s. 698; **Reisoğlu**, Şerh, s. 869, **Çeker**, s. 174; **Şener**, s. 331.

¹⁶² **Alıcı**, s. 698; **Reisoğlu**, Şerh, s. 869, **Çeker**, s. 174.

¹⁶³ **Özen**, s. 143; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 687; **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 583; **Şener**, s. 332-333.

¹⁶⁴ **Şener**, s. 333; **Çeker**, s. 174-175; **Reisoğlu**, Şerh, s. 769.

¹⁶⁵ **Alıcı**, s. 696; **Şener**, s. 333.

¹⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Şener**, s. 333, dn. 415.

Mevduat üzerinde intifa hakkının tesis edilmesi durumunda mevduat, mevduat sahibine ait olmaya devam eder, ancak TMK m. 820 uyarınca mevduatın getirileri, TMK m. 805 gereğince de faizleri ve diğer dönemsel gelirleri intifa hakkı sahibine ait olur¹⁶⁷. TMK m. 805 intifa hakkı sahibinin yararlanacağı getirileri faiz ve diğer dönemsel gelirler ile sınırlandırmıştır. Bu nedenle intifa hakkı sahibi dönemsel olmayan gelirlerden yararlanamaz. Zira YBGK da 7.2.1968 tarih 1966/18 E. ve 1968/2 K. sayılı kararında¹⁶⁸ üzerinde intifa hakkı bulunan tasarruf mevduatına isabet eden banka ikramiyesinin, kuru mülkiyet sahibine mi yoksa intifa hakkı sahibine mi ait olacağını tartışmış ve ikramiyenin hukuki semereden sayılamayacağı, bu nedenle kuru mülkiyetin bir geliri olarak mevduat sahibine ait olduğunun kabul edilmesi, intifa sahibinin ancak bunun gelirinden faydalanması gerektiği sonucuna varmıştır¹⁶⁹.

Açıklandığı üzere mevduat üzerinde intifa hakkına sahip olan kişi, mevduatın faizlerinden yararlanır¹⁷⁰. Bu nedenle mevduat üzerinde intifa hakkının kurulmasıyla birlikte faizler doğrudan intifa hakkı sahibi lehine doğar¹⁷¹. Faizlerin muaccel olduğu

¹⁶⁷ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 583; **Şener**, s. 335.

¹⁶⁸ Bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr (erişim tarihi: 20.6.2014).

¹⁶⁹ İkramiyenin intifa hakkı sahibine ait olması gerektiği yönündeki görüş için bkz. **Doğanay, Y. Ü.:** Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin Üzerinde İntifa Hakkı Bulunan Bankadaki Tasarruf Hesabına Çıkan İkramiyelerin Kime Ait Olacağı Meselesiyle İlgili 12.6.1965 Gün E. 963/15220 K. 3097 sayılı ve 19.12.1966 E. 965/8848 K. 1083 sayılı Kararların Tahlili [<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1968-1/2.pdf> (erişim tarihi 22.6.2014)].

¹⁷⁰ **Alıcı**, s. 698; **Çeker**, s. 175; **Şener**, s. 335-336.

¹⁷¹ **Şener**, s. 336.

tarih önemli olmaksızın intifa hakkının doğduğu tarihten sona erdiği tarihe kadar olan faizler intifa hakkı sahibine ait olur.

Mevduat üzerindeki intifa hakkı, faizlerden yararlanma yetkisi verdiğiinden intifa hakkının vadeli mevduat üzerinde kurulması daha anlamlıdır¹⁷². Ancak vadesiz mevduat üzerinde intifa hakkının tesis edilmesine de engel bulunmamaktadır¹⁷³.

TMK m. 820/II’de yer alan hüküm nedeniyle; üzerinde intifa hakkı bulunan mevduata ilişkin olarak yapılacak ödeme istemlerinin mevduat sahibi ve intifa hakkı sahibi tarafından birlikte yapılması gerekmektedir. *Şener’e* göre;¹⁷⁴ söz konusu hüküm geniş yorumlanmalı ve mevduatı sona erdiren ve azaltan ibra ve takas gibi hukuki işlemlerde de mevduat sahibi ile intifa hakkı sahibinin birlikte hareket etmesi aranmalıdır¹⁷⁵. Banka da TMK m. 821/I gereğince mevduat sahibi veya intifa hakkı sahibinden birine ödeme yapmaya yetkili kılınmamışsa mevduatı her ikisine birden ödemeli veya hakim belirleyeceği yere tevdi etmelidir.

Mevduat üzerindeki intifa hakkı belirli bir süre için kurulabileceği gibi süresiz olarak da kurulabilir. Süreli olarak kurulan intifa hakkı sürenin bitimiyle; süresiz olarak kurulan intifa hakkı ise intifa hakkı sahibi gerçek kişinin ölümü, tüzel kişinin

¹⁷² Çeker, s. 175; Şener, s. 336.

¹⁷³ Çeker, s. 175; Şener, s. 336.

¹⁷⁴ Şener, s. 338.

¹⁷⁵ *Şener’e* göre bu şekilde birlikte yönetim, mevduat sahibinin mevduatı serbestçe devretmesine veya mevduat üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmesine engel teşkil etmemektedir. Nitekim intifa hakkı, bu durumlardan etkilenmemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 338, dn. 430.

tüzel kişiliğinin sona ermesi veya bu haktan feragat etmesiyle sona ermektedir¹⁷⁶. Bununla birlikte TMK m. 797/II gereğince tüzel kişiler lehine tanınan intifa haklarının süresi en fazla 100 yıl olabildiğinden 100 yıl geçince de intifa hakkı sona erer. Bunun dışında üzerinde intifa hakkı olan mevduatın sona ermesiyle de intifa hakkı sona ermektedir. Ancak özellikle mevduat yerine bir karşılık gelirse –*örneğin sigorta tazminatı*- intifa hakkı da bu karşılık üzerinde devam eder. Mevduat üzerindeki intifa hakkının mevduatın sona ermesi dışındaki nedenlerle sona ermesi durumunda TMK m. 799 uyarınca intifa konusu mevduatın tekrar hak sahibine iadesi gerekir. Bu nedenle mevduattan doğan alacak tekrar mevduat sahibine devredilmelidir¹⁷⁷.

E. HACİZ

Mevduat, mevduat sahibinin banka nezdindeki alacağı niteliğinde olduğundan mevduatın, mevduat sahibinin alacaklıları tarafından haczedilmesi de mümkündür¹⁷⁸. Nitekim mevduat, icra hukuku bakımından *takip borçlusunun üçüncü kişideki alacağı* konumundadır¹⁷⁹. Haciz açısından mevduatın vadesiz, vadeli, ihbarlı veya birikimli olması arasında fark bulunmamaktadır¹⁸⁰. Zira mevduatın türlerinin farklı olması

¹⁷⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 666-670; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 587-589; Çeker, s. 175; Şener, s. 343-344.

¹⁷⁷ Şener, s. 344-345.

¹⁷⁸ Kuru, B.: Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi, Ankara 2002, s. 12-13; Kuru, B.: İcra ve İflas Kanunu'nun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler, Bankacılar Dergisi, 2003, S. 47, s. 59; Çeker, s. 163; Alıcı, s. 685; Şener, s. 345; Yüksel/Yüksel/Yüksel, Bankacılık, s. 264.

¹⁷⁹ Alıcı, s. 685; Vuraloğlu, P.: Mevduatın Çekilmesine Engel Haller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 88.

¹⁸⁰ Vadeli mevduatın haczinin mümkün olduğu yönünde bkz. Tekinalp, 1988, s. 327; Reisoğlu, Şerh, s. 878; Vuraloğlu, s. 95.

mevduatın *alacak* niteliğini etkilemez. Mevduatın haczi; mevduat sahibinin borcunun özel hukuk ilişkisinden kaynaklanması durumunda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK) hükümlerine göre; vergi, resim, harç gibi kamu hukukundan kaynaklanması halinde ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun (AATUK) hükümlerine göre yapılır.

1. İcra ve İflas Kanunu'na Göre Haczi

Mevduat, İcra ve İflas Kanunu'nun sistematığı gözönüne alındığında hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senede bağlanmayan alacak niteliğindedir. Bu bağlamda mevduatın İİK hükümlerine göre iki farklı şekilde haczedilmesi mümkündür¹⁸¹. Mevduat, İİK m. 89 hükmüne göre borçlunun üçüncü kişideki hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senede bağlanmayan alacaklarının haczi usulüne göre haczedilebileceği gibi genel hükümlere göre de *–İİK m. 88 gereğince fiili haciz yapılarak doğrudan bankaya haciz yazısı gönderilerek–* haczedilebilir¹⁸². İİK m. 88'e göre hacizde mevduat doğrudan haciz yazısı gönderilerek haczedilirken İİK m. 89'a göre haczedildiğinde öncelikle mevduatın banka nezdinde mevcut olup olmadığının tespit edilmesi için bir usul izlenmekte, bu kapsamda birinci, ikinci ve üçüncü haciz ihbarnameleri gönderilmektedir.

¹⁸¹ Hesap cüzdanının hukuki niteliği için bkz. aşağı. İkinci Bölüm, IV, D, 1.

¹⁸² Pekcanitez, H./Atalay, O./Sungurtekin Özkan, M./Özekes, M.: İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2012, s. 300; Şener, s. 345; Çeker, s. 165; Alıcı, s. 686. HGK'nın bu yöndeki 1.12.1999 tarih 1999/12-1003 E. ve 1999/1017 K. sayılı kararı için bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr (erişim tarihi: 3.7.2014).

Bankaya gönderilen haciz ihbarnamesi veya haciz yazısı üzerine mevduat hesabına haciz kaydının konulmasıyla birlikte BankK m. 61’de işaret edilen, mevduatın çekilmesini engelleyen hukuki durumlardan biri ortaya çıkar¹⁸³. Haciz kaydı bulunduğu sürece mevduat sahibinin işlem yapma yetkisi ihbarnamede belirtilen tutarla sınırlı olarak kısıtlanır¹⁸⁴, banka bu miktar için mevduat sahibinin haczin sonuçlarını etkileyecek tasarruflarda bulunmasına izin veremez¹⁸⁵. Ancak mevduat hesabında, ihbarnamede belirtilen tutarın üzerinde para olması durumunda mevduat sahibi aşan tutar üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir.

Hacze konu mevduat hesabının birden fazla kişiye ait ortak hesap olması halinde haciz kaydı, takip borçlusunun hissesi üzerine konulur, diğer hisse ve/veya hisseler hacizden etkilenmez¹⁸⁶. Mevduat üzerinde elbirliği mülkiyeti olması halinde ise hissenin haczi İİK m. 94’e göre yapılır, haciz diğer hissedarlara da bildirilir ve haciz konulan hissenin paraya çevrilme şekline İİK m. 121 uyarınca icra mahkemesi karar verir¹⁸⁷.

Mevduatta borcu karşılayacak kadar para olmaması durumunda haciz, kural olarak bankanın haciz kaydını koyduğu tarihteki bakiyeyi kapsar¹⁸⁸. Ancak gerek

¹⁸³ Şener, s. 356; Çeker, s. 166.

¹⁸⁴ Çeker, s. 167.

¹⁸⁵ Şener, s. 355; Çeker, s. 166.

¹⁸⁶ Reisoğlu, Şerh, s. 875-876; Çeker, s. 171-172.

¹⁸⁷ Reisoğlu, Şerh, s. 876; Çeker, s. 172.

¹⁸⁸ Çeker, s. 167;

öğretide gerek yargı kararlarında;¹⁸⁹ İİK m. 89’a göre haciz yapıldığı durumlarda takip borçlusunun üçüncü kişideki müstakbel alacaklarının da haczedilebileceği kabul edildiğinden mevduat hesabına ileride yatacak paraların da haczin kapsamında olması mümkündür¹⁹⁰. Bunun için alacağın doğması muhtemel olmalı, bu alacak haciz ihbarnamesinin gönderildiği tarihte mevcut olan bir hukuki ilişkiye dayanmalı ve icra müdürlüğü doğmuş alacaklarla birlikte doğacak alacakların da haczine karar vermelidir¹⁹¹. Bunların dışında mevcut bir hukuki ilişkiye ve temele dayanmayan, sırf ümide ve ihtimale dayanan alacaklar haczedilemez¹⁹². Bu nedenle mevduata ileride yatacak paraların haciz kapsamında olup olmayacağının ortaya konulması için *mevcut bir hukuki ilişkiye dayanma* kriterinin açıklığa kavuşturulması gerekir.

Konu Yargıtay HGK’nın 26.9.2012 tarih 2012/12-139 E. ve 2012/624 K. sayılı kararında¹⁹³ tartışılmıştır. Yargıtay HGK kararda “[b]orçlu ile banka arasında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanmayan, sırf ümit ve ihtimale dayanan alacaklar, devamlılık arz eden bir alacak olmadığından, müstakbel alacak olarak haczi mümkün olmayacak, bu halde haciz ihbarnamesinin bankaya tebliği anında bankada borçlu adına mevcut olan alacaklar haczedilebilecektir. Zira bu halde, borçlu ile banka arasında devri edimler doğuran temel bir hukuki münasebet yoktur. Üçüncü kişi bankaya gönderilen haciz ihbarnamesi, doğmuş ya da doğacak alacakların haczi ibaresini içerse bile, üçüncü kişi banka haciz ihbarnamesini tebellüğ ettiği tarihteki mevcut durumla sınırlı

¹⁸⁹ Yargıtay 12. HD, 29.1.1996 tarih ve 18344/1033 sayılı karar, Yargıtay 12. HD. 22.5.2006 tarih ve 7932/10773 sayılı karar (bkz. **Reisoğlu**, Şerh, s. 877).

¹⁹⁰ **Reisoğlu**, Şerh, s. 876.

¹⁹¹ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 264; **Reisoğlu**, Şerh, s. 876; **Çeker**, s. 167; **Vuraloğlu**, s. 96.

¹⁹² **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 264; **Vuraloğlu**, s. 96.

¹⁹³ Bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr (erişim tarihi: 5.7.2014).

olarak sorumlu olacaktır. ... haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihinde borçlunun davalı/üçüncü kişi banka nezdindeki mevduat hesabında bulunan miktar üzerine haciz uygulandığı, haciz ihbarnamesinde doğacak alacaklar üzerine de haciz konulmuş olduğu bildirilmiş olmasına rağmen takip borçlusu ile davalı/üçüncü kişi banka arasında, banka nezdinde müstakbel alacak doğuracak (kira, istihkak, maaş vb) bir hukuki ilişkinin olmadığı, borçlunun banka nezdinde mevduat hesabı bulunmakla birlikte anılan mevduat hesabına düzenli (periyodik) olarak para yatırılmasının da söz konusu olmadığı açıktır” ifadelerine yer vererek İİK m. 89 çerçevesinde yapılan hacizlerde müstakbel alacakların haczedilebileceğine işaret etse de bunun için mevduat sahibi ile banka arasında müstakbel alacak doğuracak devamlılık gösteren bir hukuki ilişkinin varlığına vurgu yapmıştır.

Anılan Yargıtay kararı ışığında banka ile mevduat sahibi arasında kira, periyodik ödeme gibi devamlılık arz eden bir hukuki ilişkinin bulunmaması veya mevduat hesabına düzenli olarak para yatırılmasının söz konusu olmaması durumunda haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihinden sonra mevduat hesabına yatan paralar haczin kapsamında olmaz. Bu şekilde bankalar da ihbarnameye konu mevduat hesabını sürekli takip etme yükümlülüğünden kurtulmuştur.

Mevduatın haczedilmesinden sonra banka takip borçlusuna olan borcunu icra müdürlüğüne ödemekle yükümlü olur¹⁹⁴. Ancak bu konunun ikili bir ayırım yapılarak incelenmesi gerekir. Nitekim yukarıda da açıklandığı üzere vadeli mevduat ile vadesiz mevduatın ödeme zamanları farklılık arz eder. Bu durumda hacze konu mevduat

¹⁹⁴ Şener, s. 357.

vadesiz ise banka, icra müdürlüğüne ödemeyi derhal yapmalıdır¹⁹⁵. Buna karşılık mevduatın vadeli olması durumunda bankanın ödeme yapmak için vadeyi bekleyip beklemeyeceği tartışmalıdır. Doktrinde *Çeker*¹⁹⁶ ve *Reisoğlu*¹⁹⁷ vadeli mevduatta haczedilen paranın ödenmesi için vadenin beklenmesi gerektiğini savunmaktadır. *Reisoğlu* buna gerekçe olarak mevduatın vadeden önce bankanın muvafakati ile çekilmesi imkânının bankayı vadeden önce ödeme yükümü altına sokmadığını ileri sürerken; *Çeker* vadenin beklenilmesinin taraflar için daha yararlı olduğunu ve İİK m. 90 gereğince alacakların günü geldiğinde tahsil edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Buna karşılık *Kuru*¹⁹⁸ uygulamada bankaların genellikle vade def'ini ileri sürmediklerini gerekçe göstererek bankanın vadeyi beklemeksizin derhal ödeme yapması gerektiğini belirtmektedir. *Şener*¹⁹⁹ ise bu durumda bankanın takdir hakkının olduğunu ve takdir hakkını TMK m. 2 hükmü gereğince dürüstlük kuralına uygun şekilde kullanması gerektiğini ifade etmektedir.

Gerçekten de bankanın onayının bulunması halinde mevduatın vadeden önce çekilmesi mümkündür ve uygulamada bankaların genellikle mevduatın vadeden önce çekilmesine muvafakat ettikleri görülmektedir. Ancak bu durum bankanın vadeden önce ödeme yükümlülüğü olduğu anlamına gelmediği gibi bankanın vade def'ini de ortadan kaldırmaz. Bu nedenle bankanın icra müdürlüklerine ödeme yükümlülüğü vadenin dolması ile başlamalıdır. Bununla birlikte yüklü meblağlar söz konusu

¹⁹⁵ *Şener*, s. 357.

¹⁹⁶ *Çeker*, s. 170.

¹⁹⁷ *Reisoğlu*, Şerh, s. 878.

¹⁹⁸ *Kuru*, Mevduat Hacı, s. 119; *Kuru*, Değişiklikler, s. 75.

¹⁹⁹ *Şener*, s. 357.

olduğunda bankaya -vadesiz mevduatta bile- parayı hazırlaması için makul bir süre tanınması gerekir.

2. Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun’a Göre Haciz

Mevduat sahibinin borcunun vergi, resim, harç gibi kamu hukukundan kaynaklanması halinde mevduatın haczi İİK’ya göre değil, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun’a (AATUK) göre yapılır²⁰⁰. AATUK’un üçüncü şahıslardaki alacakların haczini düzenleyen 79. maddesine göre; AATUK’a göre yapılan hacizler de bankaya haciz ihbarnamesinin gönderilmesi suretiyle yapılır²⁰¹. Anılan madde uyarınca tahsil dairesi tarafından amme borçlusunun mevduatının bulunduğu bankaya tek bir haciz ihbarnamesi gönderilir²⁰².

İhbarnameyi alan banka, amme borçlusu adına açılmış bir mevduat hesabı bulunduğunu tespit ederce haciz kaydı koyarak mevduata ilişkin tasarruf işlemi yapılmasını engellemeli²⁰³ ve haciz kaydının konulduğunu ihbarnamenin tebliğinden itibaren yedi gün içinde tahsil dairesine bildirmelidir.

Bankanın yedi günlük süre içinde haciz ihbarnamesine itiraz etmesi de mümkündür. Bu durumda amme borcunun bankadan tahsili mümkün olmaz²⁰⁴. Banka

²⁰⁰ Reisoglu, Şerh, s. 882; Çeker, s. 173; Şener, s. 377; Vuraloglu, s. 98-99.

²⁰¹ Vuraloglu, s. 99.

²⁰² Çeker, s. 173; Şener, s. 377.

²⁰³ Çeker, s. 173.

²⁰⁴ Şener, s. 378.

süresi içinde cevap vermediği takdirde haciz tutarı zimmetinde sayılır²⁰⁵. Bu durumda banka, amme alacaklısının mevduat hesabı olmasa veya mevduat hesabında ihbarnamede belirtilen tutarda para olmasa dahi ihbarnamede belirtilen tutarı ödemek zorunda kalır.

F. İHTİYATİ TEDBİR

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 389 vd. hükümlerinde, davacının davayı kazanması halinde dava konusu şeye kavuşmasını temin etmek amacıyla davanın başlangıcında/davadan önce tedbir kararı²⁰⁶ verilebileceği düzenlenmiş olup bu yönde alınan tedbirlere ihtiyati tedbir denir²⁰⁷. Bu nedenle mevduat hesabındaki paranın kime ait olduğunun ihtilaflı olduğu durumlarda, mevduat hakkında ihtiyati tedbir kararı verilmesi mümkündür²⁰⁸.

Mevduat hakkında ihtiyati tedbir kararı verilmesi durumunda tedbir kararı devam ettiği sürece mevduat sahibinin mevduat üzerindeki tasarruf yetkisi sona erer, mevduat sahibi tedbir kararı kalkana kadar mevduat üzerinde tasarruf edemez²⁰⁹.

²⁰⁵ Çeker, s. 173.

²⁰⁶ HMK m. 390'a göre, ihtiyati tedbir, esas hakkındaki dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; esas hakkında dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir.

²⁰⁷ Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2009, s. 613.

²⁰⁸ Vuraloğlu, s. 102; Çeker, s. 174; Alıcı, s. 698-699.

²⁰⁹ Kaplan, Banka Hesap Türleri, s. 282; Alıcı, s. 699; Çeker, s. 174; Vuraloğlu, s. 102.

Tedbir kararının bankaya tebliği üzerine banka da hesaba bloke kaydı düşmek ve mevduat sahibinin mevduat üzerinde işlem yapmasını engellemekle yükümlüdür²¹⁰.

G. HESAP ÜZERİNDE BLOKAJ

Hesap üzerinde blokaj, çekle işleyen hesap üzerinde blokaj ve çekle işlemeyen hesap üzerinde blokaj olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebilir. Bu kapsamda aşağıda öncelikle uygulamada sıklıkla rastlanılan çekle işleyen hesap üzerinde blokaj açıklanacak, ardından çekle işlemeyen hesap üzerinde blokaja değinilecektir.

Çeklerde kabul yasağı söz konusu olsa da, banka tarafından teyit edilerek, çekin karşılığının bulunduğu bildirebilir. Kabul ile muhatap bağımsız bir borç altına girdiği halde, çeki teyit eden banka sadece nezdinde çekin karşılığının mevcut olduğunu bildirmiş olur²¹¹. Bu anlamda teyitli (bloke) çek; muhatap bankanın, kendisine ibraz edilen çekin karşılığının hesapta bulunduğu ve ibraz süresi boyunca hamil lehine bloke edildiğine ilişkin kaydını içeren çektir²¹². Teyitli çeki ilişkin olarak

²¹⁰ Çeker, s. 174; Vuraloğlu, s. 102.

²¹¹ Kalpsüz, T.: Kıymetli Evrak, Kambiyo Ders Notları, 1975, s. 142-143.

²¹² Öztan, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s. 1131. Ayrıca bkz. Ülgen, H./Helvacı, M./Kendigelen, A./Kaya, A.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2009, s. 247; Kırca, İ.: Teyitli (Bloke) Çek – Gayri Nakdi Kredi İlişkisi, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. II, s. 1236-1238 (1235-1241); Tamer, A.: Teyitli (Karşılıklı, Bloke) Çek, Bankacılar Dergisi, 2013, S. 87, s. 4 (3-17); Reisoğlu, S.: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Ankara 2003, s. 138-139; Pulaşlı, H.: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara 2011, s. 214-215; Şit, B.: Türk Hukukunda Banka Kredisi Kavramı ve Buna Bağlanan Sonuçlar, Ankara 2011, s. 154.

mevzuatta bir hüküm bulunmamakla birlikte doktrinde ve Yargıtay kararlarında teyitli çek düzenlenmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir²¹³.

Çekin teyidinde, bankanın asıl borcu, mevcut olduğunu bildirdiği karşılığı hamil lehine ödemeye hazır olarak bulundurmaktır²¹⁴. Ödeme borcu ise, bu asıl borca bağlı olan fer'i nitelikte bir borçtur²¹⁵. Bu bakımdan çeke teyit kaydını koyan banka, dolaylı olarak çek hesabında para bulunmasa dahi çeki süresinde ibraz eden hamile, çek bedelini ödemekle de yükümlü olur²¹⁶. Bu itibarla çekin teyidi, *iktisadi açıdan* senedin kabulünü sonuçlarını doğurur²¹⁷.

Teyitli çek ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde bankanın çek bedelini ödemesi söz konusu olduğundan çekin teyidiyle birlikte bankanın çek bedeline karşılık gelen tutarı, mevcut hesapta veya ayrı bir hesapta bloke etmesi gündeme gelebilir²¹⁸. Hatta doktrinde, bankanın basiretli davranarak bu bedeli bloke etmesi önerilmektedir²¹⁹. Ancak bu şekilde yapılan bloke işleminin etkilerinin ne olduğu doktrinde tartışmalıdır.

²¹³ Bkz. **Öztan, F.:** Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2005, s. 265; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya,** s. 247. **Poroy, R./Tekinalp, Ü.:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2010, s. 276. Yargıtay HGK, 29.9.1973 tarih 1971/T-587 E. ve 1973/719 K. sayılı karar; Yargıtay 19. HD, 11.2.1992 tarih 1992/214 E. ve 1992/110 K. sayılı karar; 11. HD, 8.2.2001 tarih 2001/185 E. ve 2001/955 K. sayılı karar; 11. HD, 22.3.1991 tarih 1991/1901 E. ve 1991/2038 K. sayılı karar. 3167 sayılı mülga Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un m. 16/b hükmünde kanuni ve *akdi* yükümlülüğü sebebiyle tam ödemede bulunan bankanın şikayet hakkından söz edilmiş olması, bankanın çeki teyit etmesine kanuni dayanak olarak gösterilmektedir.

²¹⁴ **Öztan,** 1997, s. 1132.

²¹⁵ **Öztan,** 1997, s. 1132.

²¹⁶ **Kalpsüz,** s. 143; **Reisoğlu,** Çek, s. 139.

²¹⁷ **Kalpsüz,** s. 143.

²¹⁸ **Tamer,** s. 9.

²¹⁹ **Öztan,** 2005, s. 266.

Doktrindeki bir görüşe göre²²⁰; Türk bankacılık hukukunda hesabın banka tarafından bloke edilebilmesini öngören bir hüküm bulunmadığından teyitli çek nedeniyle yapılan bloke işlemi fiili bir uygulamadır. Bu nedenle bloke işlemi, keşidecinin bu tutar üzerinde tasarrufta bulunmasını engellemez. Başka bir deyişle teyitli çek nedeniyle bloke edilen miktar, örneğin keşideci tarafından devredilebilir veya rehin sözleşmesine konu edilebilir. Aynı şekilde bloke kaydının üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesi de mümkün olmayıp bloke kaydı üçüncü kişi lehine alınan tedbir ve haciz kararlarının uygulanmasına engel teşkil etmez.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre²²¹ ise bankanın bloke işlemiyle birlikte keşidecinin bu meblağ üzerindeki tasarruf yetkisi son bulmakta ve üçüncü kişi tarafından bu meblağa haciz veya tedbir koydurulması mümkün olmamaktadır.

*Tamer*²²² ise konuya ilişkin olarak ikili bir ayırım yapmaktadır. Yazara göre; bankanın çek hesabında bulunan karşılığı başka bir hesaba aktarmaksızın bloke etmesi halinde, keşidecinin bloke edilen meblağ üzerindeki tasarruf yetkisi devam eder. Nitekim bu meblağ bloke işleminin ardından da keşidecinin tasarruf alanında kalmaktadır. Ancak banka, bloke işlemini, meblağı başka bir hesaba aktarmak suretiyle uyguladığında, keşidecinin bu miktar üzerindeki tasarruf yetkisi kalkar, üçüncü kişi de bu meblağa ilişkin haciz ve tedbir kararı aldırılmaz.

²²⁰ **Reisoğlu**, Çek, s. 143; **Poroy/Tekinalp**, s. 276; **Kırca**, s. 1239; **Şit**, s. 157.

²²¹ **Öztan**, 2005, s. 266; **Pulaşlı**, s. 215; **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya**, s. 248.

²²² **Tamer**, s. 10.

Kanaatimizce Türk hukukunda teyitli çek bakımından bloke işlemini öngören bir hüküm bulunmadığından bloke işlemi tek başına keşidecinin bu tutar üzerinde tasarrufta bulunmasını engellememelidir. Nitekim mevzuatta bu yönde sınırlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu durum elbette ki banka ile mevduat sahibi arasında, çekin teyit edilmesi halinde mevduat sahibinin bu tutar üzerinde tasarrufta bulunmayacağı yönünde bir sözleşme yapılmasına engel teşkil etmez. Böyle bir durumda mevduat sahibi, banka ile akdettiği sözleşme gereğince teyit edilen çek tutarı üzerinde tasarrufta bulunamaz. Kaldı ki teyitli çekin söz konusu olması durumunda banka, dolaylı olarak çek hesabında para bulunmasa dahi çeki süresinde ibraz eden hamile, çek bedelini ödemekle de yükümlü olacağından bu yönde bir sözleşme yapmak bankanın lehinedir.

Bununla birlikte uygulamada çekle işlemeyen hesap üzerine blokaj konulduğuna da rastlanmaktadır. Örneğin Yargıtay 11. HD 1.7.2014 tarihli 2014/1108 E. ve 2014/12558 K. sayılı kararında²²³ çekle işlemeyen hesap üzerine blokaj konulabildiğini dolaylı olarak ifade etmiştir.

²²³ “Davacı vekili, müvekkilinin davalı banka şubesi nezdindeki vadeli hesabında yaklaşık 24.000,00 TL bulunduğunu, parayı çekmek istemesine rağmen davalı bankanın müvekkilinin ortağı olduğu dava dışı şirketin iade edilmemiş çekleri nedeniyle bloke uygulandığını bildirdiğini, davalı bankaca konulan blokenin haksız olduğunu ileri sürerek, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 23.000,00 TL'nin tahsiline karar verilmesi talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, davacının hesabına konulan blokenin dava dışı firmanın ortağı olmasından kaynaklanmadığını, davacının dava dışı firma lehine imzaladığı 17.09.2004 ve 13.02.2008 rehin sözleşmelerinden kaynaklandığını... savunarak, davanın reddini istemiştir. ...

Mahkemece, bilirkişi raporu, dosya içindeki mevcut bulunan deliller nedeniyle davanın kabulüne karar verildiği belirtilmiş ise de bilirkişi raporunda, davalı Banka'nın açık çekler nedeniyle toplam

Hesap üzerindeki blokaj ile hapis hakkı arasındaki farka da değinilmesi gerekir. Nitekim her iki hukuki işlem de mevduatın çekilmesini engellemektedir. Söz konusu hukuki işlemler, mevduatın çekilmesini engellemesi yönüyle benzer nitelikte olsa da hukuki sonuçları aynı değildir. Zira hapis hakkında alacağını elde edemeyen bankanın, alacağının teminatı olarak kendi nezdindeki mevduatı alıkoyması ve alacak ödenmediği takdirde mevduatı paraya çevirmesi söz konusu iken blokajda sadece çeşitli hukuki ilişkiler nedeniyle mevduatın çekilmesi engellenmekte yoksa bankanın mevduatı paraya çevirmesi gündeme gelmemektedir. Başka bir ifadeyle blokaj, hapis hakkının aksine banka lehine bir hak doğurmaz.

16.695,00TL riski bulunduğu ve bu miktar için davalı Banka'nın bloke koyma hakkı bulunduğu bildirildiğine göre mahkemenin hangi delile dayanarak yazılı olduğu şekilde karar verdiğinin ve ne sebeple blokenin tamamının kaldırıldığının açıklanmaması doğru olmamış, kararın temyiz eden davalı yararına bozulması gerekmiştir.” Bkz. www.sinerjimevzuat.com.tr (erişim tarihi: 14.3.2015).

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF MEVDUATI ALACAĞI ÜZERİNDE REHİN KURULMASI

I. GENEL OLARAK

Alacaklar şahsi veya ayni teminatla güvence altına alınabilir. Rehin hakkı da başlıca ayni teminatlardan olup alacaklıya, borçlunun borcunu ödememesi halinde malikin rızası gerekmeksizin rehne konu malvarlığı değerini paraya çevirerek satış bedeli üzerinden alacağını karşılayabilme yetkisi verir. Bu çerçevede rehin hakkı ile borçlunun borcunu ödeyememesi durumunda alacaklının tatmin edilmesi amaçlanmaktadır.

Rehin hakkına konu olabilecek malvarlığı değerleri zaman içinde değişiklik göstermiştir. Önceleri sadece cismani olan ve insanların ihtiyaçlarını karşılayabilen şeyler rehne konu olurken ekonominin gelişmesiyle birlikte alacak haklarının da rehne konu olabileceği kabul edilmeye başlanmıştır¹. Rehnin amacının, alacağını elde edemeyen alacaklıya güvence vermek olduğu gözönüne alındığında bu amaca, hakların paraya çevrilmesi yoluyla ulaşılması da pekala mümkündür². Nitekim haklar da iktisadi bir değer ifade eder ve paraya çevrilebilir³.

¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 1.

² **Saymen, F. H./Elbir, H. K.**: Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963, s. 688; **Davran, B.**: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 94; **Ayiter, N.**: Eşya Hukuku Kısa Ders Kitabı, Ankara 1983, s. 194.

³ **Hatemi, H./Serozan, R./Arpacı, A.**: Eşya Hukuku, İstanbul 1991, s. 361.

Hatta alacak rehni zamanla kısa ve uzun vadeli kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında aranan bir teminat türü haline gelmiřtir⁴. Nitekim alacak rehni, kurulmasındaki basitlik ve paraya çevrilmesindeki kolaylık sayesinde ticari hayatın sürat ihtiyaına cevap vermektedir.

Alacak rehni, özellikle kredi kurumları aracılığıyla sağlanan kredilerde tarafların menfaatine uygun bir teminat türü olarak kabul edilmektedir. Zira kredi kurumu tarafından toplanan küçük tasarruflarla uzun vadeli kredi arayanların ihtiyaı karşılanmakta iken tasarruf sahiplerinin alacaklarının güvende olması amacıyla kredi kurumları kredi sahiplerinden olan alacağını rehnedebilmektedir⁵.

Sağladığı avantajları gözönünde bulunduran kanun koyucu da gerek 743 sayılı mülga TMK m. 868 vd. hükümlerinde gerek 4721 sayılı TMK m. 954 vd. hükümlerinde alacak üzerinde rehin hakkını düzenlemiştir. Bu bağlamda mevduat sahibinin bankadan alacağı niteliğinde olan mevduatın, TMK 954 vd. maddelerinde düzenlenen alacağın rehni hükümlerine göre rehnedilmesi m mk nd r⁶. Kaldı ki bu husus BankK m. 61’de TMK’nın rehinlere ilişkin hükümlerinin saklı olduğu belirtilmek suretiyle de vurgulanmıştır.

TMK’da alacak rehni, alacağın bir senede veya kıymetli evraka bağlı olup olmamasına göre ayırımı tabi tutularak düzenlenmiştir. Çalışmamızın konusunu teşkil

⁴ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 2.

⁵ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 1-2.

⁶ **şener**, s. 298; **Reisoğlu**, şerh, s. 867; **eker**, s. 159; **Alıcı**, s. 692; **Yüksel/Yüksel/Yüksel**, Bankacılık, s. 264; **Vuraloğlu**, s. 47.

eden tasarruf mevduatı alacağı, niteliği gereği senede bağlanmış bir alacak olmadığından⁷ açıklamalarımız, senede bağlanmamış alacaklar üzerinde tesis edilen rehin esas alınarak yapılacaktır.

Belirtmek gerekir ki TMK m. 954/II gereğince teslim bağli rehin hükümleri, aksine hüküm bulunmadıkça alacak rehni bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

II. TASARRUF MEVDUATI ALACAĞI ÜZERİNDE KURULAN REHİN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Tasarruf mevduatı alacağı üzerindeki rehin, tipik bir alacak rehnidir. Nitekim para bankaya yatırıldığında, paranın mülkiyeti bankaya geçer ve mevduat sahibinin hakkı, sözleşmeden doğan bir alacak hakkı niteliğinde olur⁸. Bu nedenle tasarruf mevduatı alacağı üzerindeki rehnin hukuki niteliği tespit edilirken alacak rehninin hukuki niteliği inceleme konusu yapılmalıdır.

Ekonomik hayatın gelişmesiyle birlikte, kurulmasındaki ve paraya çevrilmesindeki kolaylık nedeniyle alacak hakkı üzerinde de rehin hakkının tesis edilmeye başlandığı yukarıda ifade edilmişti. Ancak alacak üzerinde tesis edilen rehin hakkının hukuki niteliği tartışmalıdır. Nitekim doktrinde (maddi varlığı olan) eşya üzerinde tesis edilen rehin hakkının aynı hak niteliğinde olduğuna ilişkin tartışma

⁷ Hesap cüzdanının hukuki niteliği için bkz. aşağı. İkinci Bölüm, IV, D, 1.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. Birinci Bölüm, II.

bulunmazken maddi varlığı olmayan alacak ve diğer haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının hukuki niteliği konusunda görüş birliği bulunmamaktadır⁹.

Ayni hakların en belirgin özelliği, eşya üzerinde doğrudan hakimiyet sağlaması ve herkese karşı ileri sürülebilmesidir. Rehin hakkı bakımından doğrudan hakimiyet, rehin hakkı sahibinin rehin konusu eşyayı malikinin rızası olmadan paraya çevirme yetkisini; herkese karşı ileri sürülebilmesi ise rehin konusu eşyanın sonradan bir başkasına devredilmesi ve bu eşyanın haczedilmesi durumlarında rehin hakkı sahibinin rehin hakkını bu kişilere karşı ileri sürülebilme ve rehin hakkının üçüncü kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda bu kişiye karşı istihkak ve müdahalenin men'i davası açabilme yetkisini ifade eder¹⁰.

Bu özellikleri nedeniyle rehin hakkının ayni bir hak olduğu konusunda tartışma bulunmazken maddi varlığı olmayan alacak ve diğer haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının ayni hak niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır.

Doktrinde bir görüşe göre¹¹, alacak üzerindeki rehin hakkı da tıpkı eşya üzerinde tesis edilen rehin hakkı gibi ayni hak niteliğindedir. Ayni hakların konusunu belirlemeye yetkili olan kanun koyucu, alacak rehnini sınırlı ayni haklar arasında

⁹ **Ögütçü, A.T./Doğrusöz, M. E.:** Rehin Hukuku, s. 89; **Sirmen,** Alacak Rehni, s. 6; **Çakırca, S. İ.:** Adi Alacakların Rehni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 23; **Şener,** s. 297 dn. 260.

¹⁰ **Sirmen,** Alacak Rehni, s. 5-6.

¹¹ **Aybay, A./Hatemi, H.:** Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 297-298; **Cansel, E.:** Türk Menkul Rehni Hukuku C. I, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967, s. 11.

düzenleyerek bu iradesini ortaya koymuştur¹². *Hatemi* de bu görüşünün gerekçesi olarak eşya niteliğinde olmasa da bir kısım hakların ayni hak konusu olabileceğini belirtmekte ve örnek olarak *taşınmazlar üzerindeki bağımsız ve sürekli hakların* da ayni hak konusu olabildiğini vermektedir¹³.

Doktrinde *Sirmen*¹⁴ de alacak üzerindeki rehin hakkının ayni hak niteliğinde olduğunu belirtmekle birlikte alacak üzerinde rehin hakkı sahibinin bu hakkının ihlali halinde üçüncü kişiye yöneltebileceği bir talep hakkının olmamasına dikkat çekmektedir. Ancak yazar üçüncü kişinin alacak hakkını ihlal etmesinin mümkün olmadığına vurgu yaparak bu durumun alacak rehninin ayni hak niteliğini etkilemeyeceğini belirtmektedir.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre¹⁵ ise ayni hakların konusunu sadece maddi varlığı olan eşya oluşturabileceğinden alacak üzerindeki rehin hakkı ayni hak niteliğinde değildir. Ancak bu görüşü savunan yazarlardan *Köprülü/Kaneti* dahi alacak üzerindeki rehin hakkını ayni hak benzeri mutlak bir hak olarak nitelendirmektedir. Konuya ilişkin olarak *Serozan*, mutlaka bir aynilikten bahsedilecekse bunun sadece dış aynilik olduğunu; yoksa eşya üzerinde dolaysız egemenlik sağlayan iç aynilik olmadığını belirtmektedir¹⁶.

¹² Çakırca, s. 23.

¹³ Aybay/Hatemi, s. 297-298.

¹⁴ Sirmen, Alacak Rehni, s. 10.

¹⁵ Köprülü/Kaneti, s. 536; Hatemi/Serozan/Arpacı, Eşya, s. 361-362; Saymen/Elbir, s. 690; Ayiter, s. 194; Ayan, M.: Eşya Hukuku III, Sınırlı Ayni Haklar, s. 281.

¹⁶ Hatemi/Serozan/Arpacı, Eşya, s. 362.

Bir hakkın nitelendirmesini yaparken o hakkın ne üzerinde kurulduğundan ziyade sahibine sağladığı yetkilerin neler olduğunun incelenmelidir. Aynı haklar, eşya üzerinde doğrudan hakimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Alacak üzerindeki rehin hakkı incelendiğinde de alacak üzerinde doğrudan hakimiyet sağladığı ve herkese karşı ileri sürülebildiği görülmektedir. Bu özellikleri nedeniyle rehin hakkının aynı hak niteliğinde olduğunun kabulü gerekir. Kaldı ki mevzuatta aynı hakların konusunun sadece eşya olabileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun dışında alacak rehninin TMK’da sınırlı aynı haklar bölümünde düzenlenmesi de bu görüşü destekler niteliktedir. Bu nedenle mevduat üzerinde tesis edilen rehin hakkının, aynı hak niteliğinde olduğu kanaatindeyiz.

III. MEVDUAT (ALACAK) REHNİNE HAKİM OLAN İLKELER

Tasarruf mevduatı alacağı üzerinde kurulan rehin hakkının tam anlamıyla anlaşılabilmesi için alacak rehnine hakim olan ilkeler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır. Rehin hukukunda geçerli olan ancak özelliği nedeniyle alacak rehni bakımından uygulama alanı bulmayan ilkeler ise örneğin, kamuya açıklık, güvenin korunması ilkeleri inceleme konusu yapılmamıştır.

A. FER'İLİK İLKESİ

1. Genel Olarak

Fer'ilik ilkesi rehin hakkının doğal bir sonucudur. Nitekim rehin hakkı, bir alacağı teminat altına almak amacıyla tesis edildiğinden rehin hakkının varlığı, rehin hakkı ile teminat altına alınan alacağın varlığına bağlıdır¹⁷. Başka bir ifadeyle rehin hakkı geçerli bir alacakla doğmakta ve bu alacağın sona ermesiyle son bulmaktadır¹⁸. Bu bağlılık fer'ilik ilkesi olarak adlandırılmaktadır.

Fer'ilik ilkesi bir bütünlük arz eder; rehin hakkının kurulması ve sona ermesi de dahil olmak üzere rehin hakkı var olduğu sürece etkisini sürdürür¹⁹. Bu ilkenin bir sonucu olarak geçerli bir mevduat rehninden söz edilebilmesi için öncelikle mevduat rehniyle temin edilen alacak geçerli olmalıdır²⁰. Aksi halde mevduat rehni geçersiz olacaktır. Bu noktada eksik borçların rehinle temin edilip edilmeyeceği hususunun incelenmesi gerekir. Eksik borç, mevcut ve geçerli bir borçtur, ancak borç ifa edilmediği takdirde ifası talep ve dava edilemez. Doktrinde eksik borcun rehinle temin edilip edilmeyeceği hususu tartışmalıdır. *Saymen/Elbir*²¹ eksik borç mevcut ve geçerli bir borç olduğundan eksik borç için rehin sözleşmesi yapılabileceğini savunurken;

¹⁷ *Sirmen*, Alacak Rehni, s. 11; *Çakırca*, s. 26.

¹⁸ *Gürsoy, K. T./Eren, F./Cansel, E.*: Türk Eşya Hukuku, Ankara 1978, s. 1095; *Saymen/Elbir*, s. 628; *Hatemi/Serozan/Arpacı*, s. 350.

¹⁹ *Çakırca*, s. 26.

²⁰ *Saymen/Elbir*, s. 628; *Öğütçü/Doğrusöz*, s. 71; *Sirmen*, Alacak Rehni, s. 11; *Çakırca*, s. 26.

²¹ *Saymen/Elbir*, s. 629.

*Sirmen*²² ve *Öğütçü/Doğrusöz*²³ ise eksik borçlar hukuk düzeni tarafından kınandığından ve gerçek anlamda bir borç doğurmadığından bu borçlar rehin sözleşmesi yapılmayacağını ifade etmektedir. Ancak bu yazarlar, zamanaşımına uğramış borçları²⁴ bundan istisna tutmaktadır.

Kanaatimizce eksik borçlar mevcut ve geçerli bir borç olsa da ifası talep ve dava edilemeyen borçlar olduğundan eksik borç için rehin sözleşmesi yapılamamalıdır. Aksi halde *ifanın talep ve dava edilememe* şartı, rehin sözleşmesi yapılmak suretiyle bertaraf edilmiş olur.

Fer'ilik ilkesi nedeniyle mevduat rehniyle temin edilen alacağın devredilmesi durumunda mevduat üzerindeki rehin hakkı, tarafların anlaşmasına gerek olmaksızın TBK m. 189 gereğince mevduatla birlikte yeni alacaklıya intikal eder²⁵. Bununla birlikte mevduatı devreden ve devralan kişilerin, mevduatın devri sırasında rehin devre dahil olmadığını kararlaştırması da mümkündür. Bu yönde yapılacak bir anlaşma, rehin hakkından feragat niteliğindedir²⁶. Yine fer'ilik ilkesinin bir sonucu olarak rehin hakkının alacaktan bağımsız olarak devredilmesi mümkün değildir.

²² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 12.

²³ **Öğütçü/Doğrusöz**, s. 71.

²⁴ Yazarlara göre taşınır rehni ile temin edilen alacak zamanaşımına uğrasa bile alacaklı rehinin paraya çevrilmesini talep edebileceğinden zamanaşımına uğramış borç eksik borç olsa dahi rehinle temin edilmesine engel yoktur. Bunun dışında *Sirmen* bir diğer gerekçe olarak bir borcun zamanaşımına uğramasının hukuk düzeni tarafından kınanmamasını göstermektedir.

²⁵ **Saymen/Elbir**, s. 628; **Öğütçü/Doğrusöz**, s. 70; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 12; **Çakırca**, s. 27.

²⁶ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 12

Fer'ilik ilkesinin bir diğerk etkisi de rehnin paraya çevrilmesinde karşımıza çıkar. Rehin hakkının rehinle temin edilen alacağıa sıkı sıkıya bağılı olması nedeniyle, alacak muaccel olmadan rehnin paraya çevrilmesi talep edilemez²⁷. Bunun gibi rehin hakkının ileri sürölmesi durumunda; alacağıa ilişkin olarak ileri süröllebilen tüm itiraz ve def'iler rehin hakkı sahibine karşı da ileri süröllebilir.

Benzer şekilde; aksine bir anlaşma olmadığı müddetçe rehnin kapsamının temin edilen alacağıın tutarına göre belirlenmesi ve alacağıın sona ermesi halinde rehin hakkının da sona ermesi durumları da fer'ilik ilkesinin birer sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alacak rehni bakımından geçerli olan sıkı fer'ilik ilkesi, temel olarak borçluyu koruyan bir ilkedir. Nitekim borçlu sadece borçlu olduğı sürece rehin konusu malvarlığı değeriine el uzatılmasına katlanmak zorundadır²⁸.

2. Fer'ilik İlkesinin İstisnaları

Rehin hakkı bu şekilde rehinle temin edilmiş alacağıa sıkı sıkıya bağılı olmakla birlikte bu durum mutlak olmayıp fer'ilik ilkesinin birtakım istisnaları bulunmaktadır²⁹. Örneğın TMK m. 881 gereğince müstakbel alacakların rehinle temin

²⁷ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 13; **Çakırca**, s. 27.

²⁸ **Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 350.

²⁹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 14; **Çakırca**, s. 28.

edilmesi³⁰ durumunda, ortada henüz bir alacak olmamasına rağmen bu alacağı teminat altına alan bir rehin hakkı doğmakta; temin ettiği alacaktan önce varlık kazanmaktadır³¹.

Rehinle temin edilen alacağın zamanaşımına uğraması durumunda da fer'ilik ilkesinin bir istisnası söz konusudur³². Nitekim taşınmaz rehninin aksine mevduat üzerinde tesis edilen rehinde, rehinle teminat altına alınan alacak bakımından zamanaşımı işlemeye devam eder. Ancak TBK m. 159 gereğince, rehinle temin edilen alacak zamanaşımına uğrasa da rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurulması ve böylece alacağın tahsil edilmesi mümkündür.

İİK m. 303 uyarınca bütün alacaklar için zorunlu olan konkordato³³, rehinli alacakları etkilememektedir. İİK m. 303'te belirtildiği üzere; borçlunun, konkordatonun tasdikinden sonra borçlarından şahsen sorumluluğu sona erse de rehinli alacağın rehnin kıymetini karşılayan miktarından sorumlu olmaya devam eder³⁴.

³⁰ Anılan hüküm müstakbel alacakların ipotek ile temin edilmesini hükme bağlamış olup doktrinde kabul edildiği üzere bu hüküm alacak rehnine de kıyasen uygulanabilmektedir. Bkz. **Saymen/Elbir**, s. 630-631; **Öğütçü/Doğrusöz**, s. 71-72; **Davran**, s. 79.

³¹ **Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 350; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 15.

³² **Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 350.

³³ Konkordato; bir borçlunun alacaklılarının yarısını veya alacakların üçte ikisini aşan çoğunluğu ile yaptığı ve ticaret mahkemesinin onayı ile hüküm ifade eden cebri bir anlaşma olup bu anlaşma ile imtiyazsız alacaklılar borçluya karşı alacaklarının belli bir yüzdesinden feragat ederler, borçlu da borçlarının konkordatoda kabul edilen kısmını ödemekle borçlarının tamamından kurtulur (bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 625 vd.).

³⁴ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 16.

TMK m. 628 gereğince mirası, tutulan resmi deftere göre kabul eden mirasçılar resmi deftere kaydolun borçlardan hem tereke malları hem de kendi malvarlıklarıyla sorumlu olurlar. Alacaklıların resmi deftere kaydettirmedikleri borçtan dolayı ise mirasçılar sorumlu olmazlar. Ancak TMK m. 629/3 hükmü ile bu kurala bir istisna getirilmiştir. Buna göre alacakları, tereke mallarıyla güvence altına alınmış olanlar, alacaklarını, resmi deftere geçirmemiş olsalar bile bu güvenceden alabilirler³⁵. Örneğin; tereke alacaklısı, alacağını terekede bulunan bir mevduat üzerinde rehin tesis ederek teminat altına almışsa; alacağını, üzerine rehin konulan mevduatı paraya çevirterek tahsil edebilir. Alacaklı burada sadece paraya çevrilen rehnin değeriyle tatmin ettirilir.

Bununla birlikte TMK m. 946/2 ile asıl alacağın yanında sözleşme faizleri ile gecikme faizinin ve takip giderlerinin de rehnin kapsamına dahil edilmesi, fer'ilik ilkesinin istisnası olarak nitelendirilebilir³⁶. Nitekim böylece rehnin kapsamı asıl alacak ile bu alacağa bağlı sözleşme faizi dışında genişletilmektedir.

Bunların dışında cari hesaba kayıtlı rehinle temin edilmiş alacaklar bakımından da fer'ilik ilkesinin bir istisnası görülmektedir. Nitekim cari hesaplarda hesap devresi sonunda çıkan bakiyenin taraflarca kabul edilmesi durumunda cari hesaba kayıtlı alacaklardan bağımsız olarak bu bakiye üzerinde yeni bir borç ilişkisi doğmaktadır. Ancak cari hesaba kayıtlı alacak rehinle temin edilmişse, aksine bir anlaşma olmaması

³⁵ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 17; **Çakırca**, s. 29.

³⁶ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 17.

durumunda sona eren alacak için verilen rehin, bakiye üzerinde devam eder³⁷. Ancak bu rehin, bakiyenin tamamını değil, önceden teminat altına alınan alacak miktarını temin eder³⁸.

B. BELİRLİLİK İLKESİ

Rehin hakkı bakımından belirlilik ilkesinin iki yönü bulunmaktadır. Bu ilke gereğince hem rehnin kapsamının hem de rehinle temin edilen alacağın belirli olması gerekir³⁹.

Aynı haklar ancak ferdan belirli olan şeyler üzerinde tesis edilebilir. Bu bakımdan üzerinde rehin tesis edilen malvarlığı değeri münferit olmalıdır. Zira her bağımsız eşya, kendi hukuki akıbetini takip eder; birden fazla bağımsız eşyadan oluşan topluluk, ticari işletme rehniinde olduğu gibi aksi kanunda öngörülmedikçe, tek bir hukuki işleme konu olamaz. Bunun bir sonucu olarak mevduat rehnine konu olan mevduatın rehin sözleşmesinde belirlenebilir biçimde tanımlanması gerekir⁴⁰. Bir kişiye ait mevduat alacaklarının tamamının veya bir kısmının rehnedilmesi mümkün olmayıp bunlar belirlenebilir şekilde gösterilmelidir.

³⁷ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 17.

³⁸ **Çakırca**, s. 30.

³⁹ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1093; **Saymen/Elbir**, s. 644; **Davran**, s. 90-91; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 17; **Çakırca**, s. 30.

⁴⁰ **Davran**, s. 90; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 18.

Kanun koyucu senede bağlanmamış alacakların rehni bakımından rehnedilen alacağın ferdileşmesi için borçlusunun, miktarının veya hukuki sebebinin belirtilmesini aramamıştır. Ne var ki rehin hakkının konusunun açık bir şekilde belirlenmesi için rehin sözleşmesinde bunların yer alması yararlı olur. Konuyu mevduatı alacağı üzerinde rehin kapsamında ele aldığımızda; üzerinde rehin tesis edilecek olan tasarruf mevduat hesabı bakımından tasarruf mevduatının sahibi, hesap numarası, hesap numarasının bulunduğu banka şubesi gibi bilgilerin rehin sözleşmesinde yer alması gerekir.

Benzer şekilde rehinle temin edilen alacağın da belirli olması gerekir. Ancak bu durum alacak rehninde, taşınmaz rehnine göre farklılık göstermektedir. Taşınmaz rehninde rehin yükünün tutarı olarak belirli bir alacak miktarının gösterilmesi gerekirken alacak rehninde –tıpkı taşınır rehninde olduğu gibi- rehin yükünün miktar ve nitelik itibarıyla belirlenmiş olması gerekmez. Kanun böyle bir şart öngörmemiştir. Ancak her sözleşmenin konusunun yeterli derecede belirli olması gerektiğinden rehinle temin edilen alacağın miktar ve nitelik itibarıyla belirli olması gerekme de *belirlenebilir* olması gerekir⁴¹. Bu nedenle sözleşmede yer verilen bilgilerin temin edilen alacağı belirlemek için yeterli olmalıdır.

C. TALİLİK İLKESİ

TMK m. 946’da hüküm altına alındığı üzere rehinli alacaklı, rehin hakkını ancak rehinle temin edilen alacağın muaccel olmasına rağmen borçlusu tarafından ifa

⁴¹ Saymen/Elbir, s. 645; Sirmen, Alacak Rehni, s. 19; Çakırca, s. 31.

edilmemesi durumunda kullanabilir⁴². Bunun dışında rehin hakkına dayanılması mümkün olmadığından rehin hakkı borcun ifa edilmemesine kadar beklenen bir durum yaratmaktadır. Rehinli alacak muaccel olmadığı sürece, rehin hakkına dayanılarak üzerinde rehin tesis edilen malvarlığı değerinin paraya çevrilmesi söz konusu olmaz.

D. BÖLÜNMEZLİK İLKESİ

Güvence altına alınmak istenen alacak ve rehin yükünün kapsamı bakımından bölünmezlik ilkesi geçerlidir⁴³. Bölünmezlik ilkesi gereği; üzerinde rehin tesis edilen mevduata bağlı olan fer'i haklar da rehin hakkının kapsamına dahildir⁴⁴. Başka bir ifadeyle üzerinde rehin tesis edilen mevduat, bütün fer'ileriyle birlikte alacağı temin eder⁴⁵.

Konu, güvence altına alınmak istenen alacak bakımından incelenecek olursa; rehin hakkı, alacağın tamamı ve her bir parçası için teminat teşkil eder⁴⁶. Bu itibarla TMK m. 944 gereğince alacaklı, alacağın tamamı ödenmedikçe rehinli taşınırı veya onun bir kısmını geri vermekle yükümlü değildir. Anılan hüküm, mevduat rehni bakımından da uygulama alanı bulur. Buna göre, borçlu borcunun bir kısmını ifa etmiş olsa bile aksine anlaşma olmadığı müddetçe mevduat üzerindeki rehin hakkı, kalan alacak için varlığını devam ettirir⁴⁷. Aynı şekilde bir mevduat üzerinde birden fazla

⁴² Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1096; Sirmen, Alacak Rehni, s. 20.

⁴³ Saymen/Elbir, s. 645; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1094; Ögütçü/Doğrusöz, s. 76-78; Davran, s. 91.

⁴⁴ Rehin hakkının kapsamı için bkz. aşı. İkinci Bölüm, IV, C.

⁴⁵ Saymen/Elbir, s. 645.

⁴⁶ Davran, s. 91; Ögütçü/Doğrusöz, s. 77.

⁴⁷ Ögütçü/Doğrusöz, s. 78; Sirmen, Alacak Rehni, s. 24; Çakırca, s. 35.

alacak için rehin hakkı kurulması durumunda da rehinle temin edilen alacaklardan bir kısmının ifa edilmiş olması rehin hakkını sona erdirmez. Rehin veren bu durumlarda rehin yükünün azaltılmasını talep edemez.

E. ÖNCELİK İLKESİ

Bir mevduat üzerinde birden fazla alacak için rehin hakkı kurulması mümkün olup bu halde rehinler arasındaki sıranın belirlenmesi önem arz etmektedir. Rehinler arasındaki sıra özellikle rehnin paraya çevrilmesi durumunda gündeme gelir, zira rehnin paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen tutar rehin sırasına göre paylaşılır.

TMK m. 954/2 hükmü gereğince mevduat (alacak) rehni bakımından da uygulama alanı bulan TMK m. 948 hükmüne göre rehin hakkının sırası, rehnin kuruluş tarihine göre belirlenir. Aynı şekilde müstakbel mevduat üzerinde tesis edilen rehinde de rehnin sırası bakımından, mevduatın doğduğu tarih önemli olmaksızın rehnin kuruluş tarihine bakılır⁴⁸. Görüldüğü üzere; mevduat rehninde, taşınmaz rehninden farklı olarak sabit derece sistemi değil, kuruluş tarihi sistemi geçerlidir. Bunun bir sonucu olarak mevduat rehninde sıralar arasında boşluk bulunması da söz konusu olmaz. Bir sıranın boşalması durumunda bu boşluğa bir alt sıradaki rehin hakkı sahipleri ilerler⁴⁹.

⁴⁸ Ögütçü/Doğrusöz, s. 78; Davran, s. 92.

⁴⁹ Davran, s. 92; Ögütçü/Doğrusöz, s. 78; Çakırca, s. 72.

Bununla beraber rehin hakkının sırasını düzenleyen TMK m. 948 hükmü emredici bir hüküm değildir. Bu nedenle rehin sözleşmesinde rehin hakkının sırasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmesi mümkündür. Örneğin önce gelen rehin hakkı sahibi, rehin veren ile anlaşarak gerilemeyi, kendi önünde bir rehin kurulmasını kabul edebilir⁵⁰. Ancak tersine bu anlaşmanın, sonra gelen rehin hakkı sahibi ile yapılması, önce gelen rehin hakkı sahibinin hakkı üzerinde etkili olmaz.

IV. REHNİN KURULMASI

A. REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

1. Genel Olarak

Tasarruf mevduatı alacağı üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin sözleşme, rehnedeki konumundaki mevduat sahibi ile genellikle bir banka olan rehin alan arasında akdedilir. Rehin sözleşmesinin tarafını teşkil eden rehin alan, rehinle temin edilen alacağın alacaklısı konumunda olan kişidir. Mevduat sahibi ise genellikle bu alacağın borçlusu olmakla birlikte üçüncü kişi de olabilir⁵¹. Nitekim rehin, genellikle rehinle temin edilen alacağın borçlusu tarafından verilse de bu borçtan sorumlu olmayan üçüncü kişi tarafından verilmesi de söz konusu olabilir⁵². Bu itibarla mevduat sahibinin, üçüncü kişinin borcu için mevduat alacağını rehnetmesine bir engel yoktur.

⁵⁰ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 108.

⁵¹ **Reisoğlu**, Şerh, s. 868; **Şener**, s. 302.

⁵² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 36-37.

Tasarruf mevduatı alacağını rehnedен mevduat sahibi bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer konu da tasarruf yetkisidir. Nitekim rehin sözleşmesi bir tasarruf işlemi olup bununla rehnedен, mevcut bir hakkı üzerinde tasarrufta bulunmaktadır⁵³. Bu nedenle mevduat sahibinin mevduatını rehne konu edebilmesi için mevduat üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması gerekir⁵⁴. Bu şart, mevduat (alacak) rehni bakımından her durumda aranmaktadır. Taşınır rehni⁵⁵ ve hamiline yazılı kıymetli evrak⁵⁶ ile emre yazılı kıymetli evrakın⁵⁷ rehninden farklı olarak mevduat rehninde, rehinli alacaklının, rehnedен mevduat sahibinin mevduat üzerinde tasarruf yetkisinin bulunduğuna ilişkin iyiniyeti kural olarak korunmamaktadır⁵⁸. Nitekim mevduatın rehni bakımından alacağın devrine ilişkin hükümler uygulama alanı bulmakta olup bu alanda *“kimse hakkından fazlasını devredemez”* ilkesi geçerlidir⁵⁹. Ancak TBK m. 183/II bu kuralın istisnasını oluşturur; buna göre mevduatın devrinin -dolayısıyla rehninin- yasaklandığına ilişkin bir kayıt içermeyen borç ikrarına güvenen rehin alanın rehin hakkı korunmaktadır⁶⁰.

⁵³ Şener, s. 299.

⁵⁴ Çeker, s. 160; Şener, s. 299; Sirmen, Alacak Rehni, s. 21.

⁵⁵ TMK m. 939/II gereğince rehnedende tasarrufta bulunma yetkisi olmasa bile, rehin konusu taşınıra iyiniyetle zilyet olan kimse, zilyetlik hükümlerine göre edinimi korunduğu ölçüde rehin hakkı kazanır. Burada görünüşe güven ilkesi korunarak iyiniyetli üçüncü kişinin rehin hakkını kazanımı korunmaktadır.

⁵⁶ Eşya hukukunda hamiline yazılı kıymetli evrak taşınır ile bir tutulduğundan hamiline yazılı kıymetli evrakın rehninde de TMK m. 938/II’de öngörülen görünüşe güven ilkesi uygulanmaktadır.

⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sirmen, Alacak Rehni, s. 23.

⁵⁸ Sirmen, Alacak Rehni, s. 21-23; Şener, s. 300.

⁵⁹ Sirmen, Alacak Rehni, s. 22.

⁶⁰ Şener, s. 300.

Görüldüğü gibi; üzerinde rehin tesis edilen alacağın borçlusu, rehin sözleşmesine taraf değildir. Bu nedenle rehin sözleşmesinin kurulması için üçüncü kişi konumundaki borçlu bankanın rızasının alınmasına gerek yoktur. Bu çerçevede tasarruf mevduatı alacağı üzerinde rehin kurulması durumunda bankanın rızasının alınmasına gerek olmayacaktır⁶¹.

2. Mevduatın Banka Lehine Rehnedilmesi

Rehin alan, kendisinin borçlu olduğu bir alacak üzerinde de rehin kurabilir⁶². Bu bakımdan tasarruf mevduatının üçüncü kişi lehine rehnedilmesi mümkün olduğu gibi banka lehine rehnedilmesi de mümkündür⁶³.

Mevduat ilişkisinde banka, mevduatı iade borcunun borçlusudur. Teknik anlamıyla ifa borcu olmayıp sözleşmenin sona ermesine bağlı bir iade borcu olan bu borç, mülkiyet hakkına değil sözleşmeye dayanır. Nitekim sürekli borç ilişkisi niteliğinde olan mevduat ilişkisinin sona ermesi ile tasfiye borcu olarak nitelendirilebilecek bir borç doğar⁶⁴. Tasfiye borcu, borç ilişkisindeki tarafların ifa süresi için birbirlerine bıraktıkları eşya veya değerlerin geri verilmesini ifade eder⁶⁵. Geri verme borcu sözleşmedeki sinallagma ilişkisinin dışındadır⁶⁶. Başka bir ifadeyle

⁶¹ Şener, s. 302.

⁶² Köprülü/Kaneti, s. 537-538. Sirmen, Alacak Rehni, s. 29.

⁶³ Yasaman, H.: Rehin Blokaj Sözleşmesi, Banka Hukuku İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları, İstanbul 2005, s. 225; Alıcı, s. 693; Çeker, s. 160; Şener, s. 302.

⁶⁴ Seliçi, s. 120.

⁶⁵ Seliçi, s. 120.

⁶⁶ Seliçi, s. 120.

geri verme, sürekli edim borçlusunun edimini yerine getirmek için sözleşme konusunu sürekli edim alacaklısına bırakmasının karşılığını oluşturmaz⁶⁷. Geri vermenin anlamı, borç ilişkisinin sona ermesinden sonra sözleşme konusunun geri verme borçlusunun elinde kalmasını ve ondan yararlanmaya devam etmesini engellemektedir⁶⁸.

Rehin alanın kendisinin borçlu olduğu alacak üzerinde rehin tesis etmesine de en çok bankacılık uygulamasında rastlanılmaktadır⁶⁹. Nitekim uygulamada bankalar özellikle genel kredi sözleşmelerine eklenen hükümler ile kredi alacaklarının teminatı olarak kredi borçlusunun veya kefillerin banka nezdindeki mevduat hesabı üzerine rehin kurmaktadır⁷⁰.

Kredi sözleşmelerinde, mevduat üzerinde banka lehine rehin tesis edilmesine yönelik olarak yer alan hükümler, tarafların serbest iradesiyle imzalandığı için geçerlidir⁷¹. Böylece banka, kredi borçlusunun, nezdindeki mevduatı üzerinde kendisi lehine aynı bir hak tesis etmiş olmaktadır.

Bankanın, nezdindeki mevduat alacağı üzerinde kendi lehine rehin hakkı tesis etmesi durumunda kendisinin borçlusu olduğu bir alacağı rehnetmesi söz konusu

⁶⁷ Seliçi, s. 120.

⁶⁸ Seliçi, s. 120.

⁶⁹ Sirmen, Alacak Rehni, s. 29. Nakit karşılığı kredilerde bankaya yatırılan nakit üzerinde banka lehine rehin kurulması durumunda da, yatırılan nakit bankaya karşı bir alacak teşkil ettiğinden banka, borçlusu olduğu alacak üzerinde rehin hakkı kazanmış olmaktadır. Nakit karşılığı kredinin bir özelliği de kredi sınırlarına tabi olmaması olduğundan banka bakımından avantajlı olmasıdır.

⁷⁰ Reisoğlu, Şerh, s. 868; Çeker, s. 160.

⁷¹ Reisoğlu, Şerh, s. 868; Çeker, s. 160.

olmakta ve böylece alacaklı sıfatı ile borçlu sıfatı aynı kişide birleşmiş olmaktadır⁷². Ancak bu halde alacak sona ermemektedir⁷³.

Belirtilmelidir ki bankanın mevduat üzerinde rehin hakkının bulunması, bankaya hesaptaki para üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma yetkisi vermez⁷⁴. Bu durum rehin hakkının niteliğine aykırıdır. Rehin hakkı sahibi olan banka, sadece mevduat sahibinin bankaya olan borcunu muaccel olmasına rağmen ifa etmemesi durumunda, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurabilir.

B. REHİN SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

Rehin hakkı, üzerinde rehin tesis edilen malvarlığının paraya çevrilmesi ve bu suretle elde edilen satış tutarı üzerinden alacağın tahsil edilmesi yetkisi vermektedir⁷⁵. Rehin hakkının bu özelliği gereği; rehin hakkına konu olacak olan alacağın (mevduatın), paraya çevrilebilir, bağımsız ve devredilebilir nitelikte olması gerekir⁷⁶. Nitekim TMK m. 954/I hükmünde de rehin hakkının ancak devredilebilir nitelikteki

⁷² Alıcı, s. 694; Çeker, s. 160; Sirmen, Alacak Rehni, s. 30.

⁷³ Sirmen, Alacak Rehni, s. 30.

⁷⁴ Çeker; s. 160.

⁷⁵ Köprülü/Kaneti, s. 536.

⁷⁶ Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 362; Aybay/Hatemi, s. 298; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1128; Davran, s. 94; Ayan, s. 281; Esener, T./ Güven, K.: Eşya Hukuku, Ankara 2012, s. 526; Ertaş, Ş: Eşya Hukuku, İzmir 2012, s. 587; Ertaş, Ş./Serdar, İ./Gürpınar, D.: Eşya Hukuku, Ankara 2008, s. 569; Akipek, J. G./Akıntürk, T.: Eşya Hukuku, 867; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 735; Akıntürk, T.: Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 867; Sirmen, Alacak Rehni, s. 27; Şener, s. 298; Çeker, s. 160; Vuraloğlu, s. 36.

haklar üzerinde tesis edilebileceği açıkça vurgulanmıştır. Bu şartlardan birinin dahi eksik olması halinde o hak, rehin hakkına konu teşkil edemez⁷⁷.

Mevduatın devredilebilir olması; devrinin kanun⁷⁸ veya sözleşme hükmüyle ya da hukuki ilişkinin niteliğinden ötürü yasaklanmamış olmasını ifade eder⁷⁹. Bu bakımdan alacağın devrine ilişkin TBK m. 183 hükmü, mevduat rehniinde de uygulama alanı bulur. Buna göre; devri mümkün olmayan mevduat rehin sözleşmesine konu edilemez. Örneğin banka ile akdedilen mevduat sözleşmesinde mevduatın devrini engelleyen bir hüküm varsa bu mevduat, devre konu olamayacağı gibi rehne de konu olamaz. Benzer şekilde mevduatın devrinin belirli koşullara bağlanması durumunda, mevduatın rehnedilmesi için de bu koşullara uyulması gerekir.

⁷⁷ Saymen/Elbir, s. 691.

⁷⁸ 4389 sayılı mülga Bankalar Kanunu m. 16/III hükmü, mevduatın devrini engelleyen bir düzenleme içermekteydi. Nitekim anılan düzenleme ile bankanın alacaklılarının, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırıldığı BDDK tarafından Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren, alacaklarını devretmesi veya bu sonucu doğurabilecek işlemler yapması yasaklanmıştı. Mevduat sahipleri de bankadan alacaklı konumunda olduklarından işbu hüküm kapsamında bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırıldığı BDDK tarafından Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren mevduatlarını devredemezlerdi (bkz. Şener, s. 243 vd.). 4389 sayılı Bankalar Kanunu m. 16/III hükmünün karşılığı sayılabilecek BankK m. 109/IV hükmünde ise bankanın faaliyet izninin kaldırıldığı veya TMSF’ye devredildiği tarihten itibaren bankanın alacaklılarının alacaklarını devretmesi yasaklanmamış ancak bu tarihten sonra yapılan devir nedeniyle alacak edinen borçluların, devir yoluyla edindikleri alacakları ile bankaya olan borçlarının takasının yapılması veya mahsup edilmesi talebinde bulunamayacakları düzenlenmiştir.

⁷⁹ Saymen/Elbir, s. 692; Ayan, s. 282; Şener, s. 299; Sirmen, Alacak Rehni, s. 27. Bkz. yuk. Birinci Bölüm, III, A.

Mevduatın devredilebilirliği, aynı zamanda onun bağımsız olmasıyla da ilgilidir⁸⁰. Buna göre bir mevduat ancak başka bir mevduata bağılı olmadığı sürece devredilebilir ve dolayısıyla rehnedilebilir.

Devredilemeyen bir mevduatı konu alan rehin sözleşmesi, hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz⁸¹. Ancak TBK m. 183/II hükmü gereğince devir yasağı içermeyen borç itkrarına dayanarak rehin sözleşmesi akdeden iyiniyetli üçüncü kişinin iyiniyeti korunur.

Belirlilik ilkesinin bir sonucu olarak üzerinde rehin tesis edilen mevduatın münferit olması gerektiğinden bir malvarlığındaki mevduatın tamamının veya bir kısmının rehnedilmesi mümkün olmayıp bunların tek tek belirtilmesi gerekir⁸². Bu bakımdan bir kişinin bütün mevduat hesapları üzerine rehin konulmasını öngören sözleşme geçersizdir. Bunun yerine hangi banka nezdindeki hangi mevduat hesapları üzerinde rehin tesis edileceğı belirlenebilir şekilde açıklanmalıdır.

Bunların yanında mevduat kısmen devredilebilir nitelikteyse mevduatın sadece bu kısmının rehnedilmesi de mümkündür. Örneğın mevduat sahibi ile banka arasında yapılan sözleşmede mevduatın kısmen devrini yasaklayan bir hüküm varsa mevduatın kalan kısmı üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir.

⁸⁰ Çakırca, s. 38; Şener, s. 299.

⁸¹ Şener, s. 299.

⁸² Sirmen, Alacak Rehni, s. 27.

Birlikte tasarrufa imkan veren (iştirak halinde/teselsülsüz) müşterek hesabın söz konusu olduğu durumlarda mevduat üzerinde rehin tesis edilebilmesi için hesap sahipleri birlikte hareket etmeli veya en azından bir hesap sahibinin yaptığı rehin sözleşmesine diğer hesap sahipleri rıza göstermelidir. Zira birlikte tasarrufa imkan veren müşterek hesap, hesap sahiplerinin ancak birlikte hareket ederek hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip oldukları hesaptır⁸³. Bu mevduat hesabına TMK'nın elbirliği mülkiyetine ilişkin hükümleri uygulandığından mevduat sahiplerinin tek başına değil birlikte hareket etmeleri gerekir⁸⁴. Ancak münferiden tasarrufa imkan veren (teselsüllü) müşterek hesabın söz konusu olduğu durumda hesap sahiplerinin birlikte hareket etmesi zorunlu değildir. Zira bu hesap türünde mevduat sahiplerinden her biri tek başına ve tek imza ile mevduat hesabı üzerinde tasarrufta bulunmaya yetkilidir⁸⁵. Bu itibarla hesap sahiplerinden sadece biri anılan mevduat hesabı üzerinde rehin tesis edebilir.

Belirtmek gerekir ki mevcut mevduat gibi müstakbel mevduat da rehin sözleşmesine konu olabilir⁸⁶. Bu nedenle ileride açılacak bir mevduat hesabının veya mevcut mevduat hesabına ileride yatacak olan paranın rehne konu edilmesi mümkün⁸⁷ olup bu durumda rehin sözleşmesi, rehne konu mevduatın varlık kazanması şartına

⁸³ Çeker, s. 58; Kaplan, Banka Hesap Türleri, s. 284.

⁸⁴ Çeker, s. 61.

⁸⁵ Kaplan, Banka Hesap Türleri, s. 283; Çeker, s. 62

⁸⁶ Saymen/Elbir, s. 692; Köprülü/Kaneti, s. 537; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1129; Ertaş, s. 587; Ertaş/Serdar/Gürpınar, s. 569; Esener/Güven, s. 526; Akipek/Akıntürk, s. 868; Sirmen, Alacak Rehni, s. 28; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 736; Akıntürk, s. 868.

⁸⁷ Reisoğlu, Şerh, s. 867; Alıcı, s. 694.

bağlanmış olur. Ancak müstakbel mevduatın rehni bakımından söz konusu mevduatın belirlenmiş veya belirlenebilir olması gerekir⁸⁸.

Son olarak başkasına ait mevduatın da mevduat sahibinin rızasıyla rehnedilmesi mümkündür⁸⁹. Burada rehin veren, rehin sözleşmesini kendi lehine imzalamakta temsilci sıfatıyla hareket etmemektedir⁹⁰. Ancak rehin sözleşmesinin konusunu başkasına ait mevduat oluşturmaktadır.

C. REHNİN KAPSAMI

Tasarruf mevduatı alacağı üzerindeki rehnin kapsamının belirlenmesi için iki hususun ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Nitekim mevduat rehniyle sağlanan teminatın kapsamı, hem rehinle teminat altına alınan alacak hem de rehin yükünün konusu bakımından belirlenir.

1. Rehnin Kapsamının Rehinle Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından Belirlenmesi

TMK’da alacak (mevduat) rehninin kapsamını, rehinle teminat altına alınan alacak bakımından düzenleyen özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle TMK m. 954/II’nin yaptığı atıf gereği teminat altına alınan alacak bakımından teslime

⁸⁸ Köprülü/Kaneti, s. 537.

⁸⁹ Sirmen, Alacak Rehni, s. 30.

⁹⁰ Sirmen, Alacak Rehni, s. 30.

bağlı rehnin kapsamını düzenleyen TMK m. 946/II hükmü uygulanacaktır⁹¹. Anılan maddeye ilişkin açıklamalara geçmeden önce belirtmek gerekir ki, bu hüküm emredici nitelikte değildir. Bu doğrultuda mevduat rehnin kapsamının rehinle teminat altına alınan alacak bakımından genişletilmesi veya daraltılması mümkündür⁹². Ancak rehin sözleşmesi borçlu olmayan bir kişiyle yapılmışsa veya rehin hakkından sonra gelen rehin hakkı sahipleri varsa rehinle temin edilen alacağın kapsamı ancak bu kişilerin rızasıyla genişletilebilir.

TMK m. 946/II gereğince mevduat rehni, alacaklıya asıl alacağın yanında sözleşme faizleri ile gecikme faizleri ve takip giderleri için de güvence sağlar. Asıl alacak zaten teminat altına alınan alacağın kendisidir⁹³. Bu alacak karşımıza genellikle para alacağı olarak çıkmakla birlikte parayla değerlendirilebilen edimleri içeren alacakların da rehinle temin edilmesi mümkündür⁹⁴. Bu ihtimalde edimin yerine getirilmemesi nedeniyle edimin yerine geçen alacak, rehinle temin edilmiş olur⁹⁵. Benzer şekilde rehinle temin edilen alacak sona erer ve onun yerine tazminat ve zenginleşme talepleri gelirse; mevduat üzerindeki rehin hakkı, asıl alacağın yerine geçen tazminat veya zenginleşme talepleri için güvence sağlar⁹⁶. Bu durum söz konusu taleplerin rehinle temin edilen alacakla sıkı bağ içinde olmasından kaynaklanır. Ayrıca sözleşmede cezai şart hükmünün bulunması durumunda cezai şart da teminat

⁹¹ Köprülü/Kaneti, s. 547; Çakırca, s. 55; Sirmen, Alacak Rehni, s. 69; Şener, s. 313.

⁹² Köprülü/Kaneti, s. 471; Sirmen, Alacak Rehni, s. 69

⁹³ Sirmen, Alacak Rehni, s. 69; Şener, s. 313; Çakırca, s. 55.

⁹⁴ Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 357; Sirmen, Alacak Rehni, s. 69; Şener, s. 313; Çakırca, s. 55.

⁹⁵ Çakırca, s. 55; Sirmen, Alacak Rehni, s. 69.

⁹⁶ Şener, s. 314.

kapsamında olur⁹⁷. Cezai şarta ilişkin olarak seçimlik cezai şart⁹⁸ ile ifa yerine cezai şartın⁹⁹ rehin kapsamında olduğu konusunda tartışma bulunmamakla birlikte ifaya eklenen cezai şartın¹⁰⁰ rehin güvencesinden yararlanıp yararlanamayacağı tartışmalıdır¹⁰¹.

TMK. 946/II gereği rehnin kapsamına sözleşme faizleri de dahildir. Rehnin sözleşme faizlerini kapsaması için tarafların bu konuda anlaşmaları gerekli değildir. Bununla birlikte rehnin kapsamında olan sözleşme faizleri için herhangi bir süre sınırı da bulunmamaktadır¹⁰². Bu nedenle rehin sözleşmesinde yer almasa dahi rehinle temin edilen alacak bakımından kararlaştırılan sözleşme faizleri, süre sınırı olmaksızın rehin güvencesinden yararlanır. Hatta TBK m. 100'ün kıyasen uygulanması sonucu, mevduatın paraya çevrilmesi suretiyle elde edilen para öncelikle faizlerin ödenmesine tahsis edilir. Belirtmek gerekir ki rehnin kapsamında olan sözleşme faizi rehin anlaşması akdedilirken rehin alan ile borçlu arasında belirlenmiş olan faiz oranı olup

⁹⁷ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 157; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 70; **Çakırca**, s. 55; **Şener**, s. 314.

⁹⁸ Seçimlik cezai şart, borçlunun borca aykırı davranması halinde alacaklının borcun veya cezai şartın ifası konusunda seçim hakkı olduğu durumda karşımıza çıkmaktadır (bkz. **Kılıçoğlu**, s. 759-761).

⁹⁹ İfa yerine cezai şartta, borçlu cezai şartı ödeyerek sözleşmeyi fesih veya dönme yoluyla sona erdirmeye yetkisine sahip olmaktadır (bkz. **Kılıçoğlu**, s. 763-765).

¹⁰⁰ Bu durumda alacaklı borcun ifa edilmemesi halinde hem borcun hem de cezai şartın ifasını talep edebilmektedir (bkz. **Kılıçoğlu**, s. 761-763).

¹⁰¹ Bkz. **Şener**, s. 314, dn. 331. **Sirmen** (Alacak Rehni, s. 70) ve *Köprülü/Kaneti* (s. 471) herhangi bir ayırım yapmaksızın cezai şartın rehnin kapsamında olduğunu belirtirken; *Meyer* (Meyer, H. J.: Die Verpfandung von Kundenguthaben, Didd. Affoltern 1945, s. 85) tazminat karakterine sahip olan seçimlik cezai şartın rehin kapsamında olduğunu, buna karşılık ifaya eklenen cezai şartın rehnin kapsamında olmadığını ifade etmektedir.

¹⁰² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 70; **Şener**, s. 314.

daha sonra bu faiz oranının rehin borçlusunun rızası olmadan borçlu ile alacaklının anlaşmasıyla yükseltilmesi mümkün değildir¹⁰³.

Mevduat rehninde ayrıca bir anlaşma gerekmez, gecikme faizleri için de rehin hakkından yararlanılır¹⁰⁴. Gecikme faizi kanundan doğmakla birlikte oranının taraflarca belirlenmesi mümkündür (ayrıca bkz. BK 120). Tarafların bu konuda anlaşmaması halinde ise kanuni gecikme faizi oranı¹⁰⁵ uygulanır. Bununla birlikte TMK m. 946/II’de gecikme faizini aşan zararın rehin kapsamında olduğu belirtilmediğinden munzam zarar rehnin kapsamında değildir¹⁰⁶.

Son olarak rehnin paraya çevrilmesi sırasında yapılan takip masrafları da TMK m. 946/II gereği rehnin kapsamına dahildir.

2. Rehnin Kapsamının Rehin Yükünün Konusu Bakımından Belirlenmesi

Rehnin kapsamına rehin konusu olarak öncelikle üzerinde rehin tesis edilen mevduat girer¹⁰⁷. Kural olarak üzerinde rehin tesis edilen mevduatın tamamı rehin hakkının kapsamına dahildir. Ancak mevduat bölünebilir nitelikte olduğundan

¹⁰³ Cansel, Menkul Rehni, s. 158.

¹⁰⁴ Sirmen, Alacak Rehni, s. 70; Şener, s. 314.

¹⁰⁵ Kanuni gecikme faizi oranı, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun’un verdiği yetkiye istinaden 16.12.2005 tarih ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu kararı %9 olarak belirlenmiştir.

¹⁰⁶ Şener, s. 314.

¹⁰⁷ Şener, s. 315.

mevduatın sadece bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür¹⁰⁸. Bu durumda sadece rehne konu edilen kısım rehnin kapsamında olur.

Bu noktada münferiden tasarrufa imkan veren müşterek hesap üzerinde, hesap sahiplerinden biri tarafından rehin tesis edilmesi durumunda rehnin, mevduatın tamamını mı yoksa sadece hesap sahibinin payını mı kapsadığının belirlenmesi gerekir. Konu, doktrinde ve yargı kararlarında özellikle haciz açısından incelenmiştir. Haciz bakımından yapılan tartışmalar, hesap sahibinin mevduatın tamamı üzerinde tasarrufta bulunup bulunamayacağı açısından önemli olduğundan rehnin kapsamı bakımından da yol göstericidir.

Hesap sahiplerinden birinin borcu nedeniyle münferiden tasarrufa imkan veren müşterek hesap üzerine konulan haczin kapsamına ilişkin doktrinde görüş birliği yoktur. Doktrinde bir görüş,¹⁰⁹ hesap sahiplerinden her biri mevduatın tamamı üzerinde tasarruf edebildiğinden haczin, mevduatın tamamını kapsadığını ifade ederken; diğer bir görüş,¹¹⁰ mevduatın tüm hesap sahiplerine ait olmasını gerekçe göstererek haczin sadece hesap sahibinin payını kapsadığını ileri sürmektedir. Yargıtay 11. HD. de 21.3.2002 tarihli 2002/1579 E. ve 2002/2539 K. sayılı kararında¹¹¹ hesap sahiplerinden her birinin mevduatın tamamını çekebildiği müşterek hesaplarda haczin mevduatın tamamını kapsadığı yönünde hüküm tesis etmiştir.

¹⁰⁸ Çakırca, s. 56; Şener, s. 315; Sirmen, Alacak Rehni, s. 71.

¹⁰⁹ Atabek, R.: Banka Nezdinde Müşterek Hesap, Batider, 1985, C. XIII, s. 114; Çeker, s. 65.

¹¹⁰ Kaplan, Banka Hesap Türleri, s. 284; Reisoğlu, S.: Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları, Ankara 1973, s. 82-83.

¹¹¹ Karar için bkz. Çeker, s. 65.

Kanaatimizce rehnin kapsamı belirlenirken mevduat sözleşmesinde yer alan hükümlere göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Zira mevduat üzerinde rehin tesis edilmesiyle birlikte rehnin niteliği gereği mevduat sahibi mevduatını çekememekte ve mevduat üzerinde tasarrufta bulunamamaktadır. Rehnin hüküm ve sonuçları göz önüne alındığında; sözleşmede açık bir hüküm bulunmaması durumunda hesap sahiplerinden sadece biri tarafından tesis edilen rehnin, mevduatın tamamını kapsadığını kabul etmek hukukun genel ilkeleriyle bağdaşmaz. Buna göre mevduat sözleşmesinde açıkça her bir hesap sahibinin mevduatın tamamı üzerinde rehin tesis edebileceğine veya her türlü tasarrufta bulunabileceğine ilişkin hüküm bulunması durumunda rehin mevduatın tamamını kapsarken bu yönde bir hüküm bulunmaması durumunda sadece hesap sahibinin payını kapsar.

Rehnin kapsamının, kredili mevduat hesabı üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından ayrıca incelenmesi gerekir. Kredili mevduat hesabı, mevduat hesabında para bulunmasa dahi mevduat hesabı üzerinden bankanın verdiği limit dahilinde kredi kullanılmasına imkan tanıyan hesaptır¹¹². Bu nedenle kredili mevduat hesabı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda kredi limiti dahilinde kullanılan kredinin rehnin kapsamında olup olmadığı netleştirilmelidir. Bunun için öncelikle kredi limitinin hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekir. Kredili mevduat hesabı kapsamında mevduat sahibine tanınan kredi limiti, mevduat gibi bir alacak hakkı doğurmaz. Zira bankanın söz konusu limiti her durumda kullandırma yükümlülüğü yoktur. Bu nedenle kredili mevduat üzerinde tesis edilen rehin hakkı, mevduat sahibine tanınan kredi limitini

¹¹² Tekinalp, 2009, s. 440.

kapsamaz. Dolayısıyla rehin sözleşmesi, bankaya, söz konusu kredi limitini ödeme borcu getirmez. Örneğin, 10.000 TL mevduat bulunan ve 5.000 TL kredi kullanılmasına imkan tanıyan mevduat hesabı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi durumunda, mevduat paraya çevrildiğinde 10.000 TL'nin rehin yükünü karşılamaması halinde rehin alan, 5.000 TL kredi limitini tahsil edemez, bankanın bu krediyi kullandırma borcu söz konusu olmaz. Bununla birlikte uygulamada genellikle kredili mevduat sözleşmelerinde mevduatın devrini yasaklayan hükümlere rastlanmaktadır¹¹³. Bu yönde hüküm bulunması durumunda ise mevduatın rehnedilmesi mümkün olmaz.

Bu noktada ayrıca, mevduatın banka lehine veya başkası lehine rehnedilmesinin farklı sonuçlar doğurmadığı belirtilmelidir. Zira mevduatın banka lehine rehnedilmesi durumunda, kredi limiti rehnin kapsamına dahil edildiğinde banka nezdinde kredi limitinin ödenmesi bakımından bir borcun gündeme gelmediği düşünülebilirse de kredi limiti alacak niteliğinde olmadığından bu durum için farklı bir değerlendirme yapılamaz.

Bununla birlikte TMK m. 956/I'de yer alan özel düzenleme gereği, aksine bir anlaşma bulunmadıkça faiz veya kâr payı gibi dönemsel gelir getiren alacakların rehnedilmesi durumunda bu dönemsel edimlerden henüz vadesi gelmemiş olanlar da rehnin kapsamında olurlar¹¹⁴. Anılan hüküm, faiz getiren özelliği nedeniyle vadeli

¹¹³ Tekinalp, 2009, s. 440.

¹¹⁴ Ayan, s. 285; Aybay/Hatemi, s. 300; Ayiter, s. 196; Saymen/Elbir, s. 700

mevduat bakımından da uygulama alanı bulur. Nitekim faiz mevduatın en önemli dönemsel geliridir.

Dönemsel gelirlerin rehnin kapsamında olması için rehnin paraya çevrilmesi anında henüz muaccel olmamaları gerekir. Nitekim rehnin paraya çevrilmesi anından önce muaccel olan dönemsel gelirler, alacağa bağlı olmaktan çıkarak bağımsız bir nitelik kazanır ve böylece rehnin kapsamından çıkar¹¹⁵. Bu nedenle rehin veren mevduat sahibi muaccel olan faizleri kendisi için talep edebilir¹¹⁶. Ancak bu düzenleme emredici nitelikte olmadığından tarafların anlaşarak rehnin paraya çevrilmesi sırasında muaccel olan dönemsel gelirlerin (faizlerin) de rehnin kapsamına dahil olduğunu kararlaştırması mümkündür¹¹⁷.

Dönemsel gelirlerin kupon¹¹⁸ denilen senetlere bağlanması durumu özellik arz etmektedir. Senede bağlanan bu dönemsel gelirler, asıl alacaktan bağımsız bir alacak niteliğindedir. TTK m. 660'ta düzenlenen hamile yazılı faiz kuponları buna örnek verilebilir. Bunların, rehnin kapsamında olması için ayrıca rehnedilmeleri gerekir¹¹⁹. Bu nedenle kupona bağlanmış dönemsel gelirlerin rehin kapsamında olup olmadığının belirlenmesinde muacceliyet tarihlerinin bir önemi yoktur.

¹¹⁵ Saymen/Elbir, s. 700; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 357; Ertaş, s. 589; Şener, s. 315.

¹¹⁶ Şener, s. 315.

¹¹⁷ Ayan, s. 285

¹¹⁸ TTK m. 660'ta düzenlenen hamile yazılı faiz kuponları

¹¹⁹ Saymen/Elbir, s. 700; Aybay/Hatemi, s. 300; Ayiter, s. 196; Ertaş, s. 589; Çakırca, s. 57; Sirmen, Alacak Rehni, s. 72.

Ayrıca *Sirmen*¹²⁰, TBK m. 189'un kıyasen uygulanması sonucu üzerinde rehin tesis edilen alacağa (mevduata) ilişkin rehin hakkı gibi fer'i hakların da rehnin kapsamında olduğunu belirtmiştir. Yazara göre; rehin hakkı sahibi, rehnedilen alacağı (mevduatı) temin eden rehin üzerinde de, bu rehin taşınmaz üzerinde ise tescile, taşınır üzerinde ise teslime, mevduat üzerinde ise sözleşmeye gerek kalmaksızın doğrudan doğruya hak kazanır.

D. REHİN SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

Mevduat üzerinde rehin, kural olarak bir hukuki işlemle kurulmaktadır. Ancak mevduat rehninin istisnai olarak kanun hükmü gereğince veya mahkeme kararıyla kurulması da mümkündür¹²¹. Mevduat rehninin kanun hükmü ile doğması durumunda mevduat üzerindeki rehin hakkı, TMK m. 955 vd.'daki işlemlerin yapılmasına gerek kalmaksızın kanun hükmü nedeniyle kendiliğinden doğar¹²². Örneğin TMK m. 863 gereğince üzerinde rehin bulunan taşınmazın kiraya verilmesi halinde kira bedelleri de rehnin kapsamında olmaktadır. Bunun gibi TMK m. 879 gereğince rehinli taşınmaz için verilen sigorta tazminatı da kanun hükmü gereğince rehnin kapsamına dahildir¹²³. Tasarruf mevduatı alacağı üzerinde rehin hakkı kurulması sonucunu doğuran bir kanun

¹²⁰ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 71.

¹²¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 32; **Vuraloğlu**, s. 40.

¹²² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 32.

¹²³ TMK m. 970 gereğince işletme olarak taşınmaz rehni karşılığında ödünç verme işiyle uğraşmak üzere yetkili makamdan izin alanlar, özel bir rehin sözleşmesi ve teslim yükümlülüğü olmasa bile, taşınmaz rehniyle güvence altına alınmış alacakları ile cari işlerinden doğan alacaklarını karşılık göstererek rehinli tahvil çıkarabilmekte olup bu durum da kanun hükmü ile doğan alacak rehnine örnek gösterilebilir.

hükümü olmamakla birlikte yukarıda alacak rehnine örnek olarak gösterilen alacakların mevduat hesabına yatırılması durumunda bu mevduat üzerinde de rehin hakkının doğacağı şüphesizdir.

Mevduat rehninin mahkeme kararıyla kurulması da mümkündür. Bu durum karşımıza rehin veren ile rehin alan arasında mevduat üzerinde rehin kurulması yönünde borçlandırıcı bir işlem olmasına rağmen rehin verenin bu borcunu yerine getirmemesi halinde çıkar¹²⁴. Bu halde mahkemece rehnin kurulması yönünde verilen hüküm, rehin verenin rehin kurma beyanı yerine geçer ve mahkeme kararının kesinleşmesiyle birlikte mevduat üzerinde rehin kurulmuş olur¹²⁵. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konu hakkında bir Yargıtay içtihadı bulunmamaktadır. İşbu nedenle Yargıtay'ın konuya ilişkin görüşü belirtilememiştir.

Mevduat rehninin hukuki işlemle kurulmasını ise taahhüt ve tasarruf aşamaları olmak üzere iki aşamada incelemek mümkündür¹²⁶. Ancak bu kapsamdaki açıklamalara geçmeden önce mevduat üzerinde rehin kurulması bakımından önemli olduğu için mevduat hesap cüzdanının hukuki niteliği ve dolayısıyla mevduat üzerinde rehnin kurulması için mevduat hesap cüzdanının tesliminin gerekip gerekmediği hususu açıklığa kavuşturulmalıdır.

¹²⁴ **Sirmen**, Alacak Rehni, 32-33.

¹²⁵ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 33; **Vuraloğlu**, s. 40.

¹²⁶ **Şener**, s. 300; **Vuraloğlu**, s. 40.

1. Mevduat Hesap Cüzdanının Hukuki Niteliği

TMK m. 955 uyarınca senede bağlanmış alacakların rehni bakımından rehin hakkının doğması için rehin sözleşmesinin akdedilmesi yeterli olmayıp senedin teslimi de gerekir¹²⁷. Kanun koyucu rehin için senedin teslim edilmesi şartını öngörerek hem rehinin aleniyetini sağlamayı hem de rehin verenin rehin konusu üzerinde teminatı ortadan kaldıracak veya azaltacak tasarruflarda bulunmasını engellemeyi amaçlamıştır¹²⁸.

Bu bağlamda mevduat rehninin tam olarak açıklanabilmesi için mevduat hesap cüzdanının hukuki niteliğinin dolayısıyla cüzdanın tesliminin gerekip gerekmediğinin ortaya konulması gerekir. TMK m. 955 ile teslimi öngörülen senetler *borç senetleridir*¹²⁹. Alacağa ilişkin olarak düzenlenen her belge borç senedi niteliğinde olmayıp bir belgenin borç senedi olarak nitelendirilebilmesi için *borç ikrarını ihtiva etmesi* gerekir. Eğer alacağa ilişkin olarak düzenlenen senet bu şekilde borç senedi niteliğinde değilse, bu alacak senede bağlanmamış alacakların rehni gibi rehnedilir¹³⁰.

Doktrinde mevduat hesap cüzdanlarının hukuki niteliğinin ne olduğu hususu tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe ve bazı Yargıtay kararlarına göre mevduat hesap

¹²⁷ Esener/Güven, s. 527; Sirmen, Alacak Rehni, s. 42; Köprülü/Kaneti, s. 540; Ertaş, s. 587; Akipek/Akıntürk, s. 868.

¹²⁸ Ertaş, s. 587; Ertaş/Serdar/Gürpınar, s. 570; Şener, s. 304-305.

¹²⁹ Sirmen, Alacak Rehni, s. 43.

¹³⁰ Sirmen, Alacak Rehni, s. 43.

cüzdanı makbuz niteliğindedir. *Battal*¹³¹ işlenmiş olan her hesap hareketinin yetkili kişilerce imzalanması halinde mevduat hesap cüzdanının makbuz niteliğinde olacağını belirtmektedir. Aynı şekilde Yargıtay HGK, 14.6.1995 tarih 1995/11-425 E. 1995/616 K. sayılı kararında¹³² “[d]avalı banka müşteriye ait hesap defterine 12.500 DM’nin alındığını yazmış ve çift imza konulduktan sonra cüzdanı müşteriye iade etmiştir. Banka cüzdanı ödeme makbuzu yerini almaktadır” ifadelerine yer vererek mevduat hesap cüzdanının makbuz niteliğinde olduğunu belirtmiştir.

Makbuz, borçlanılan edimin ifa edildiğini göstermek amacıyla alacaklı tarafından düzenlenen bir belgedir¹³³. Bu itibarla makbuz, borcu makbuzda yer alan miktar itibarıyla sona erdirmektedir¹³⁴. Ne var ki mevduat işlemiyle bir borç sona erdirilmemekte aksine borç yaratılmaktadır. Kaldı ki hesap cüzdanı, mevduat ilişkisinde alacaklı konumunda olan mevduat sahibi tarafından değil borçlu konumunda olan banka tarafından düzenlenmektedir. Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere hesap cüzdanı makbuz niteliğinde bir belge değildir. Kaldı ki doktrindeki konuya ilişkin tartışmalar incelendiğinde tartışmaların daha çok hesap cüzdanının, kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığı noktasında toplandığı görülmektedir. Nitekim doktrinde kimi yazarlar mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinde olduğunu belirtirken kimi yazarlar sadece bir ispat vasıtası olduğunu

¹³¹ **Battal, A.:** Bankacılık İşlemlerinde İspat Usulü ve Delil Sözleşmeleri, Batider, 1997, C. XIX, S. 2, s. 138.

¹³² Karar için bkz. www.kazanci.com (erişim tarihi: 12.11.2014).

¹³³ **Şener,** s. 147.

¹³⁴ **Şener,** s. 147.

ifade etmektedir. Bunun yanında doktrinde mevduat hesap cüzdanının borç senedi niteliğinde olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır.

Bankaların hesap cüzdanı genel şartlarında yer alan *“her para yatırılışında ve çekilişinde bu cüzdanın gösterilmesi zorunludur”* kaydından hareketle kimi yazarlar hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinde olduğunu belirtmektedir¹³⁵. *Poroy/Tekinalp*’e göre genel şartlarda yer alan bu kayıtlar çift yönlü ibraz kaydı¹³⁶ olup mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte İsviçre ve Alman hukukunda da mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinde olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır¹³⁷.

Başka bir görüşe göre¹³⁸ ise genel olarak mevduat hesap cüzdanı kıymetli evrak niteliğinde olmasa da *“[b]anka yatırılış ve çekişlerde cüzdanı her ibraz edeni tasarrufa yetkili sayarak ödemede bulunmak hakkını haizdir”* şeklinde kayıtlar içeren mevduat hesap cüzdanları kıymetli evrak niteliğinde olacaktır.

¹³⁵ **Poroy/Tekinalp**, s. 769.

¹³⁶ Çift taraflı ibraz kaydı (basit kıymetli evrak kaydı), senet alacaklısının ancak senedi ibraz ederek borcun ifasını talep edebileceğini, senet borçlusunun da *ancak* senet ibraz edilmişse borcu ifa etmekle yükümlü olacağını gösteren kayıttır. Başka bir ifadeyle ibraz, her iki taraf açısından da zorunludur. Bu zorunluluk da bir senede kıymetli evrak niteliğini kazandırmaktadır. Bu durumda senet, alacaklı yönünden hak sahipliğini göstermek amacıyla kullanılan mecburi bir vasıta halini almaktadır (bkz. **Poroy/Tekinalp**, s. 22-23; **Öztan**, 1997, s. 40).

¹³⁷ Bkz. **Şener**, s. 148-152, dn. 216 ve 217.

¹³⁸ **Yüksel, A.S./Yüksel, A./Yüksel, Ü.**: Banka Yönetimi El Kitabı, İstanbul 2002, s. 193.

Bununla birlikte Türk doktrindeki baskın görüşün mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinde olmadığı yönünde olduğu söylenebilir. *Tekinalp*¹³⁹, mevduat hesap cüzdanlarında yer alan “[h]er para yatırılışında ve çekilişinde bu cüzdanın gösterilmesi zorunludur” şeklindeki kayıtların teorik açıdan ibraz kaydı olarak nitelendirilmesi mümkün olsa da uygulamada cüzdansız para çekmek veya yatırmak mümkün olduğundan mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmektedir. *Kaplan*¹⁴⁰ ve *Şener*¹⁴¹ de aynı gerekçe ile mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak olarak değil, borç senedi olarak kabul edilmesinin daha isabetli olacağını ifade etmektedir. *Kaplan* ve *Şener* bu görüşlerinin gerekçesini belirtirken ayrıca mevduat hesap cüzdanının kaybolması durumunda kıymetli evrakın zıya ve iptali yoluna gidilememesine de dikkat çekmektedir. *Şener* son olarak, genel şartlarda yer alan “[b]anka kayıtları ile mevduat hesap cüzdanı arasında fark olması durumunda banka kayıtları esas alınır” şeklindeki hükümlerin de bu görüşü desteklediğini belirtmektedir.

Doktrinde *Reisoğlu*¹⁴² da mevduattan kaynaklanan alacak hakkının mevduat hesap cüzdanına bağlı olmadığını belirterek mevduat hesap cüzdanının kıymetli evrak niteliğinde olmadığını ifade etmektedir. Aynı şekil de *Çeker*¹⁴³ de mevduat hesap cüzdanını borç senedi olarak nitelendirmektedir.

¹³⁹ *Tekinalp*, 1988, s. 335.

¹⁴⁰ *Kaplan*, Banka Sözleşmeleri, s. 99-100.

¹⁴¹ *Şener*, s. 153-154.

¹⁴² *Reisoğlu*, Şerh, s. 361.

¹⁴³ *Çeker*, s. 183.

Görüldüğü üzere doktrinde mevduat hesap cüzdanının hukuki niteliğine ilişkin görüş birliği bulunmamakla birlikte ağırlıklı görüş *kıymetli evrak olmadığı* yönündedir. Kanaatimizce de mevduat hesap cüzdanı kıymetli evrak niteliğinde değildir. Mevduat hesap cüzdanlarında yer alan “[h]er para yatırılışında ve çekilişinde bu cüzdanın gösterilmesi zorunludur” şeklindeki kayıtların tek başına kıymetli evrak nitelendirmesi için yeterli olmaması gerekir. Kaldı ki uygulamada da bunun aksine olacak şekilde hesap cüzdanı ibraz edilmeksizin para çekilebilmekte ve yatırılabilir. Bu bakımdan ibrazın banka ve mevduat sahibi açısından zorunlu olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bunun yanı sıra mevduat hesap cüzdanının kaybolması vb. durumlarında kıymetli evrakın zıya ve iptali oluna gidilmemesi ve mevduat hesap cüzdanı ile banka kayıtları arasında fark olması durumunda banka kayıtlarının esas alınması da bu görüşü destekler niteliktedir. Nitekim tüm bu durumlar kıymetli evraktaki hak ile senedin sıkı sıkıya birbirine bağlı olması durumunun mevduat hesap cüzdanında bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Borç senedi ise borç ikrarını havi bir senettir. Buradaki borç ikrarı ile borçlunun alacaklıya belli bir borcun bulunduğu ilişkin beyanda bulunması kast edilmektedir¹⁴⁴. Bu nedenle borç senedinin borçlu tarafından düzenlenmesi gerekir. Bunun yanı sıra borç senedinde yer alan borç ikrarı şartsız olmalı ve aynı zamanda ikrarda bulunan borç ferdileştirilmelidir¹⁴⁵. Mevduat hesap cüzdanları da mevduat ilişkisi bakımından borçlu konumunda olan banka tarafından düzenlenmekte ve düzenlendiği an itibarıyla bankanın mevduat sahibine olan borcunu göstermektedir.

¹⁴⁴ Öztan, 1997, s. 19.

¹⁴⁵ Öztan, 1997, s. 20.

Ancak mevduatı talep hakkı, mevduat hesap cüzdanının ibrazına bağlı bir hak değildir. Hesap cüzdanı ibraz edilmeksizin, mevduat hesabında bulunan para çekilebilmekte veya mevduat hesabına para yatırılabilir. Bu işlemlerin günümüzde banka şubesine gidilmeksizin gerek internet bankacılığı yoluyla gerekse de ATM'ler (*Asynchronous Transfer Mode-Eşzamansız Aktarım Modu*) aracılığıyla yapılabilir olması da mevduat talep hakkının hesap cüzdanına bağlı olmadığı hususunu desteklemektedir. Bu nedenle mevduat hesap cüzdanı, mevduat hesabının güncel bilgisini göstermekten de uzaktır. Bu çerçevede gerek hesap cüzdanının gerekse ATM ve internet bankacılığında kullanılan şifrelerin hesaba erişim imkanı veren araçlar olduğu söylenebilir. Bu itibarla, hesap cüzdanının, bir borç senedi olarak kabulünden çok adi bir senet olarak ispat vasıtası şeklinde kabul edilmesi daha isabetlidir. Nitekim hesap sahibinin, banka nezdindeki alacağını başka bir şekilde ispat etmesi olanağı bulunmamaktadır.

Mevduat hesap cüzdanının niteliğini ortaya koyduktan sonra mevduat rehinde mevduat hesap cüzdanının tesliminin gerekip gerekmediği hususunun da açıklığa kavuşturulması gerekir. TMK m. 955 gereğince teslimi gereken senetler, borç ikrarını havi borç senetleridir. Ancak mevduat hesap cüzdanının borç senedi niteliğinde olduğunu ifade eden yazarlardan *Kaplan*¹⁴⁶ ve *Çeker*¹⁴⁷ mevduat rehninin kurulması için hesap cüzdanının teslim edilmesinin gerekmediğini, yazılı rehin sözleşmesinin yeterli olduğunu ifade etmektedir. Bunun bir sonucu olarak yazarlar; genel kredi sözleşmelerinde, kredi borçlusunun kredi açılan bankadaki mevduatı üzerinde banka

¹⁴⁶ **Kaplan**, Banka Sözleşmeleri, s. 145.

¹⁴⁷ **Çeker**, s. 161.

lehine rehin hakkı tesis edilmesine yönelik olarak yer verilen hükümler ile rehin hakkının geçerli bir şekilde kurulmuş olacağını belirtmektedir. Gerçekten konuya ilişkin Yargıtay kararları¹⁴⁸ incelendiğinde de genel kredi sözleşmelerindeki bu vb. hükümler ile *-mevduat hesap cüzdanının teslim edilip edilmediği tartışılmaksızın-* mevduat üzerinde rehin hakkının kurulduğunun kabul edildiği görülmektedir.

Aynı şekilde *Reisoğlu*¹⁴⁹ da mevduat rehninin yazılı bir sözleşmeyle kurulabileceğini ifade etmektedir. *Alıcı*¹⁵⁰ da Yargıtay 12. HD.'nin 5.7.2001 tarih 2001/10989 E. ve 2001/12293 K. sayılı kararındaki¹⁵¹ “[a]lacaklının takibine dayanak yaptığı banka hesap cüzdanı İİK’nun 68. maddesinde belirtilen borç ikrarını mutazammın nitelikte bir belge değildir. Dairemizin yerleşik içtihatları ve Hukuk Genel Kurulu’nda da benimsenen bu ilke doğrultusunda...” ifadelerden hareketle mevduat hesap cüzdanının borç senedi niteliğinde olmadığına vurgu yaparak mevduat rehinde hesap cüzdanının teslimine gerek olmadığını belirtmektedir.

¹⁴⁸ Yargıtay HGK, 14.5.2014 tarih 2014/17-637 E. ve 4014/658 K. sayılı karar: “...Bu itibarla, yukarıda açıklanan 3167 Sayılı Çek Kanunuyla banka (muhatap) aleyhine düzenlenen ödeme külfeti sebebiyle müşterinin bankadaki mevduatının, her bir çek yaprağı için yasal sorumluluk miktarıyla sınırlı olarak banka lehine rehinli olduğunun kabulü gereklidir. Burada varılan sonuç uyarınca da, esasen rehin hakkı, bankayla müşterisi arasında imzalanan sözleşmede de yer aldığından, bankanın borçlusuna karşı ileri sürebileceği rehin hakkını, borçlunun alacaklısına karşı da istihkak iddiası olarak ileri sürülebileceğinin kabulü zorunludur”. Benzer yönde HGK, 21.9.2011 tarih 2011/17-513 E. ve 2011/549 K. sayılı karar, 17. HD, 26.1.2012 tarih, 2011/5827 E. ve 2012/609 K. sayılı karar (www.kazanci.com, erişim tarihi: 17.11.2014)

¹⁴⁹ **Reisoğlu**, Şerh, s. 379-380.

¹⁵⁰ **Alıcı**, s. 693.

¹⁵¹ Bkz. **Alıcı**, s. 693.

*Şener*¹⁵² ise mevduat üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için yazılı rehin sözleşmesinin yanında mevduat hesap cüzdanının rehin alana teslim edilmesi gerektiğini de ifade etmektedir. Benzer şekilde *Sirmen*¹⁵³ borç ikrarını havi borç senetlerinin teslim edilmesi gerektiğini söyledikten sonra mevduat hesap cüzdanlarının borç ikrarını havi bir senet olarak kabul edildiğini belirterek mevduat rehni bakımından hesap cüzdanlarının teslim edilmesi gerektiğini dolaylı olarak ifade etmiştir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Yargıtay'ın mevduat alacağı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda mevduat hesap cüzdanının teslim edilmesi gerekip gerekmediği konusunu açıkça tartıştığı bir kararı bulunmadığından Yargıtay'ın görüşüne yer verilememiştir. Ancak tespit edebildiğimiz bir Yargıtay kararı olmadığından uygulamada, mevduat rehni mevduat hesap cüzdanının teslimine ilişkin bir sorunla karşılaşılmadığını söyleyebiliriz.

Yukarıda açıklandığı üzere; mevduat hesap cüzdanı hukuki niteliği itibarıyla adi senet niteliğinde olmakla birlikte, mevduatı talep hakkı, senede bağlı olmadığından mevduat hesap cüzdanının senede bağlı alacakların rehni bakımından aranan borç ikrarını havi senet özelliğini taşıdığını söylemek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle aşağıda alacak rehni kurulmasına ilişkin açıklamalar senede bağlanmamış alacakların rehni esas alınarak yapılmıştır.

¹⁵² *Şener*, s. 301, 304-306.

¹⁵³ *Sirmen*, Alacak Rehni, s. 44.

2. Mevduat Üzerinde Rehin Kurulması

a. Taahhüt İşlemi

Taahhüt işlemiyle rehin veren, mevduatı üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı tesis etmeyi taahhüt etmektedir. Rehin veren bu borcunu yerine getirmese rehin alan bu borcun yerine getirilmesini talep ve dava edebilir¹⁵⁴. Mahkemenin bu yönde vereceği hüküm ise rehin verenin iradesi yerine geçer ve hüküm kesinleştiğinde rehin sözleşmesi kurulmuş olur.

TMK'da alacak üzerinde rehin kurulmasına ilişkin olarak yapılan taahhüt işlemini düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. TMK m. 955 vd.'da düzenlenen işlemler tasarruf işlemine ilişkindir.

Taahhüt işlemi, mevduatını rehneden mevduat sahibi ile rehin alan arasında mevduat üzerinde rehin kurma borcuna yönelik olarak akdedilen bir sözleşme olup rehin sözleşmesinin hukuki sebebini oluşturmaktadır¹⁵⁵. Bu bağlamda rehin sözleşmesi taahhüt işlemini izleyen bir sözleşmedir.

Alacak (mevduat) üzerinde rehin tesisine ilişkin taahhüt işlemi kanunda düzenlenmediğinden taahhüt işlemi, TBK m. 12 gereğinde herhangi bir şekle tabi

¹⁵⁴ Köprülü/Kaneti, s. 538; Sirmen, Alacak Rehni, s. 42.

¹⁵⁵ Esener/Güven, s. 527; Sirmen, Alacak Rehni, s. 41.

değildir¹⁵⁶. Taahhüt işlemi genellikle sağlararası hukuki işlemle yapılmakla birlikte ölüme bağlı tasarrufla yapılması da mümkündür¹⁵⁷. Örneğin miras bırakan terekedeki mevduatı üzerinde bir kimse lehine rehin hakkı kurulmasını vasiyet edebilir. Bu durumda mevduat üzerinde rehin tesisine ilişkin taahhüt işleminin şekli ölüme bağlı tasarruflara ilişkin şekil kurallarına tabi olur¹⁵⁸.

b. Tasarruf İşlemi

Alacak üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için gerekli olan tasarruf işlemi alacağın senede bağlı olup olmamasına göre farklılık arz eder. TMK m. 954 vd.'da senede bağlanmış alacakların rehni bakımından öngörölen usul, senede bağlanmamış alacakların rehnine nazaran oldukça farklıdır. Çalışmamız bakımından mevduat, senede bağlanmamış alacaklardan kabul edildiğinden bu tür alacakların rehnine ilişkin tasarruf işlemleri incelenmiştir.

Mevduat üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için tasarruf işlemi olarak TMK m. 955 gereğince yazılı şekilde bir rehin sözleşmesinin yapılması gerekir¹⁵⁹. Rehin sözleşmesi, tarafların mevduat üzerinde rehin hakkının kurulması konusundaki

¹⁵⁶ Aybay/Hatemi, s. 299.

¹⁵⁷ Köprölü/Kaneti, s. 538; Sirmen, Alacak Rehni, s. 42.

¹⁵⁸ Köprölü/Kaneti, s. 538; Sirmen, Alacak Rehni, s. 42.

¹⁵⁹ Aybay/Hatemi, s. 299; Ayan, s. 282-283; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1129; Ayiter, s. 194; Esener/Güven, s. 587; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 787; Öğütçü/Doğrusöz, s. 90; Ertaş/Serdar/Gürpınar, s. 569; Davran, s. 95; Ertaş, s. 587; Akipek/Akıntürk, s. 868; Akıntürk, s. 868; Köprölü/Kaneti, s. 539; Alıcı, s. 693; Reisoğlu, Şerh, s. 867; Çeker, s. 160-161; Şener, s. 301.

uygun irade beyanlarını içeren sözleşmedir¹⁶⁰. Rehin sözleşmesi, senede bağlanmamış alacakların rehni bakımından kurucu etkiyi haiz olduğundan mevduat rehni bakımından da durum budur. Nitekim ortada teslimi gereken bir senet olmadığından mevduat üzerindeki rehin hakkı, rehin sözleşmesinin akdedilmesiyle birlikte kurulmuş olur¹⁶¹.

Rehin sözleşmesi, mevduat rehni bakımından teslimine bağlı taşınır rehnindeki zilyetliğin geçirilmesini kapsayan işlemin yerini tutmaktadır¹⁶². Bu nedenle rehin sözleşmesi, aynı etkili bir sözleşme olup rehin hakkının doğmasını sağlayan tasarruf işlemi niteliğindedir¹⁶³. Bununla birlikte, yazılı sözleşme hesap cüzdanı üzerinde yapılmak suretiyle, hesap cüzdanının da rehin alana teslimine bir engel bulunmamaktadır.

TMK m. 955 hükmü gereğince tasarruf işlemi niteliğinde olan rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması gerekir. Yazılı şekil, geçerlilik şeklidir¹⁶⁴. Yazılı geçerlilik şartı, hukuki güvenliğin sağlanması amacıyla getirilmiştir¹⁶⁵. Yazılı şekilden kasıt, adi yazılı şekildir.

¹⁶⁰ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 34.

¹⁶¹ **Ayiter**, s. 194; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1129; **Esener/Güven**, s. 527; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 35.

¹⁶² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 35.

¹⁶³ **Esener/Güven**, s. 527; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 35; **Aybay/Hatemi**, s. 299.

¹⁶⁴ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1129; **Ayan**, s. 283; **Ayiter**, s. 194; **Öğütçü/Doğrusöz**, s. 90; **Ertaş/Serdar/ Gürpınar**, s. 569; **Ertaş**, s. 587; **Esener/Güven**, s. 527; **Akipek/Akıntürk**, s. 868; **Akıntürk**, s. 868; **Şener**, s. 302; **Çeker**, s. 160; **Reisoğlu**, Şerh, s. 867; **Alıcı**, s. 693.

¹⁶⁵ **Şener**, s. 303.

Rehin sözleşmesinin adi yazılı şekilde yapılması yeterli olmakla birlikte sözleşmenin noter tarafından onaylanmasına veya noter tarafından düzenlenmesine de bir engel bulunmamaktadır. Kaldı ki uygulamada da bankalar rehin sözleşmenin noter tarafından düzenlenmesini veya imzaların noter onaylı olmasını aramaktadır¹⁶⁶. Resmi yazılı şekil ile adi yazılı şekil arasında nitelik bakımından bir fark bulunmamakla birlikte resmi şekil ispat yönünden yazılı şekle oranla daha güçlüdür. Bu nedenle bankalarca yapılan uygulama, rehin sözleşmesinin ispatı bakımından kolaylık sağlar. Bu şekilde, yazılılık şartının konulmasının amacı olan hukuki güvenliğin sağlanmasına daha çok yaklaşılmış olur.

TBK m. 16 hükmü gereğince rehin sözleşmesi bakımından iradesini yazılı olarak açıklaması gereken rehin verendir¹⁶⁷. Anılan hükümde imzanın *borç altına giren* tarafından atılması gerektiğinin belirtilmesi, bizi bu sonuca götürmektedir. Bu bakımdan yazılı sözleşmenin sadece rehin sözleşmesiyle borç altına giren rehin veren tarafından imzalanması, geçerlilik şeklinin yerine getirilmesi bakımından yeterlidir. Rehin verenin yazılı beyanının rehin alan tarafından teslim alınması, rehin sözleşmesinin rehin alan tarafından kabul edildiği şeklinde yorumlanabilir¹⁶⁸.

Tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesi bakımından tarafların rehin hakkı tesisi yönünde anlaşmaları yeterli değildir¹⁶⁹. Bu sözleşmede, sözleşmenin esaslı

¹⁶⁶ Alıcı, s. 693; Çeker, s. 161.

¹⁶⁷ Köprülü/Kaneti, s. 540; Sirmen, Alacak Rehni, s. 37.

¹⁶⁸ Sirmen, Alacak Rehni, s. 37.

¹⁶⁹ Çeker, s. 161.

unsurlarına da yer verilmelidir¹⁷⁰. Bu bağlamda özellikle lehine rehin tesis edilen kişinin, teminat altına alınan alacağın ve üzerinde rehin tesis edilen mevduatın belirlenebilir bir şekilde yer alması gerekir¹⁷¹.

Bunların yanı sıra rehin sözleşmesinde, teminat altına alınan alacağın miktar itibariyle gösterilmesi gerekmez¹⁷². Bunun sonucu olarak rehin sözleşmesinde rehinle teminat altına alınan alacak miktarı açıkça belirtilmemişse; bu meblağın sonradan yükseltilmesinde yeniden yazılı bir sözleşme yapılmasına gerek olmaz¹⁷³. Ancak mevduat rehniyle teminat altına alınan alacağın değiştirilmesi isteniyorsa her halükarda yeni bir yazılı sözleşme yapılmalıdır.

E. MEVDUAT REHNİNİN KURULMASINDA ÖZEL DURUMLAR

1. Rehın Sözleşmesinin Bankaya Bildirilmesi Gerekir mi?

Tasarruf mevduatı üzerinde rehin hakkının tesisine ilişkin sözleşmeye bankanın taraf olmadığı durumlarda banka, mevduat rehni bakımından üçüncü kişi borçlu konumundadır. Bu nedenle rehin sözleşmesinin yapılması için bankanın

¹⁷⁰ Köprülü/Kaneti, s. 540.

¹⁷¹ Şener, s. 303; Çeker, s. 161.

¹⁷² Sirmen, Alacak Rehni, s. 38; Şener, s. 304.

¹⁷³ Sirmen, Alacak Rehni, s. 39; Şener, s. 304.

onayının alınmasına gerek yoktur¹⁷⁴. Rehnin kurulması için rehin veren ile rehin alan arasında yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesi yeterlidir¹⁷⁵.

Bununla birlikte TMK m. 955/II hükmü; rehnin, rehin veren veya rehin alan tarafından borçluya (bankaya) bildirilebileceğini öngörmektedir. Ancak maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere söz konusu hüküm rehin sözleşmesinin taraflarına bir yükümlülük getirmemekte, borçluya (bankaya) bildirimi, ihtiyari bir yol olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle borçluya (bankaya) bildirim, rehin sözleşmesinin kurucu unsuru değildir¹⁷⁶. Doktrinde Alman Medeni Kanunu § 1280'de olduğu gibi alacak rehni bakımından bildirim zorunluluğunun olması beklenirken bu yönde bir düzenleme yapılmamıştır¹⁷⁷.

Kanun'da bankaya bildirim her ne kadar ihtiyari bir yol olarak düzenlenmişse de rehin işlemi bankaya bildirilmediği sürece rehin sözleşmesi sadece rehnedan ile rehin alan arasında hüküm ifade edeceğinden ve böylece mevduat üzerinde rehin veren tarafından rehin hakkını etkileyecek tasarruflar yapılabileceğinden rehnin gereğinin yapılabilmesi için bankaya bildirim yapılması şarttır¹⁷⁸. Bu bildirim özellikle bankanın rehin verene veya üçüncü kişiye iyiniyetle yapacağı ödemelerin önlenmesi bakımından gereklidir¹⁷⁹. Nitekim alacağın devrine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması

¹⁷⁴ Ayiter, s. 196; Davran, s. 95; Ayan, s. 283; Ögütçü/Doğrusöz, s. 90; Sirmen, Alacak Rehni, s. 37; Şener, s. 306.

¹⁷⁵ Ayiter, s. 196; Alıcı, s. 694.

¹⁷⁶ Köprülü/Kaneti, s. 543.

¹⁷⁷ Bkz. Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 362.

¹⁷⁸ Çeker, s. 162; Şener, s. 309.

¹⁷⁹ Köprülü/Kaneti, s. 543; Alıcı, s. 694; Şener, s. 309.

suretiyle kendisine rehin sözleşmesi bildirilmeyen banka, mevduat sahibine veya üçüncü kişiye iyiniyetle ödeme yapması durumunda borcundan kurtulur¹⁸⁰. Bildirim yapılması halinde ise banka ancak diğerinin rızasının olması halinde asıl alacaklıya veya üçüncü kişiye ödeme yapabilir¹⁸¹. Bu bakımından bildirimin amacının, tasarruf mevduatı alacağının borçlusu bankanın iyiniyetini ortadan kaldırmak olduğu söylenebilir¹⁸². Bu etkisi nedeniyle rehin sözleşmesinin bankaya bildirilmesi özellikle rehinli alacaklının menfaatinedir.

TMK m. 955/II hükmü uyarınca yapılacak bildirimin, taraflar arasında akdedilmiş olan bir rehin sözleşmesine dayanması gerekir¹⁸³. Bu nedenle rehin sözleşmesinin kurulmasından önce bankaya yapılacak bildirim geçerli olmayıp hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz¹⁸⁴. Bu durumda rehin sözleşmesinin yapılmasından sonra tekrar bildirim yapılmalıdır¹⁸⁵. Ancak sözleşmenin kurulmasından önce bankaya bildirim yapılmışsa; banka, alacak rehnine ilişkin hükümler gereğince olmasa da gerek dürüstlük kuralı gerekse basiretli bir işadımı gibi davranma yükümlülüğü uyarınca bildirimden sonraki ödemeler bakımından rehin sözleşmesinin kurulup kurulmadığını kontrol etmelidir. Aksi halde rehinli alacaklı dışında birine ödeme yapan banka, basiretli bir işadımı gibi davranma yükümlülüğüne aykırı davranmış olur ve dürüstlük kuralı gereğince bundan doğan zararlardan sorumlu tutulması gündeme gelebilir.

¹⁸⁰ Köprülü/Kaneti, s. 543.

¹⁸¹ Akipek/Akıntürk, s. 871; Akıntürk, s. 871.

¹⁸² Şener, s. 309.

¹⁸³ Şener, s. 307.

¹⁸⁴ Şener, s. 307.

¹⁸⁵ Şener, s. 307.

Bildirimin rehin sözleşmesinin yapılmasından sonra yapılması gerekiyorsa da kanunda bildirimin yapılması bakımından herhangi bir süre düzenlenmiş değildir. Bu bakımdan rehnin, banka tarafından rehnedan mevduat sahibine ifada bulunulana kadar herhangi bir zamanda bildirilmesi mümkündür¹⁸⁶. Bankaya yapılacak bildirim herhangi bir şekil şartına bağlı olmayıp zımni¹⁸⁷ davranışla dahi yapılabilir. Ancak ispat bakımından bildirimin yazılı olarak yapılmasında fayda vardır.

Bununla birlikte TMK m. 955/II’de bildirimi yapacak kişiye ilişkin olarak herhangi bir sınırlama getirilmemiş, bildirimin rehinli alacaklı veya rehnedan tarafından yapılabileceği ifade edilmiştir. Bildirimden asıl fayda sağlayan rehinli alacaklı olduğundan bildirimin genellikle rehinli alacaklı tarafından yapılacağı söylenebilir.

Rehin sözleşmesinde, rehnin rehnedan mevduat sahibi tarafından bankaya bildirileceği öngörülerek bildirim, mevduat sahibi için sözleşmesel bir yükümlülük haline de getirilebilir. Bu durumda bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi TBK m. 112 hükmü kapsamında sözleşmeye aykırılık teşkil eder ve rehinli alacaklı bildirimin yapılmaması nedeniyle uğradığı zararların tazminini mevduat sahibinden talep edebilir.

TMK 961/II gereğince rehin sözleşmesi kendisine bildirilen banka, artık sadece mevduat sahibinin talebiyle ödeme yapamaz, mevduat sahibine ödeme yapabilmesi

¹⁸⁶ Şener, s. 307.

¹⁸⁷ Bkz. Şener, s. 307.

için rehinli alacaklının rızasının alınması gerekir¹⁸⁸. Bu amaçla banka, üzerinde rehin hakkı tesis edilen mevduat hesabından para çekilmesini önleyici tedbirleri almalıdır¹⁸⁹. Örneğin başka şubelerden de ödeme yapılmasını engelleyecek şekilde hesaba *rehin* veya *bloke* kaydı koymalı, banka kartı verilmişse bunu geri almalı ve elektronik bankacılık işlemlerinin yapılmasını engellemelidir¹⁹⁰. Aksi halde bu ve benzeri önlemleri almayan banka, mevduat üzerinde rehin hakkını azaltacak ya da ortadan kaldıracak tasarruf işlemlerinin yapılması durumunda sorumlu olur. Başka bir ifadeyle rehinli alacaklının alacağını bankadan talep etmesi mümkündür¹⁹¹.

Görüldüğü üzere rehin sözleşmesinin bankaya bildirilmesi kanunen zorunlu değil, ihtiyaridir. Ancak bankaya yapılan bildirim; bankanın iyiniyetini bertaraf etmesi ve rehinli mevduat hesabından rehinli alacaklının rızası olmadan ödeme yapılmasını engellemesi nedeniyle rehin hakkından beklenen faydanın elde edilmesini sağlaması bakımından karşımıza fiili bir zorunluluk olarak çıkmaktadır. Ancak banka uygulamasında genellikle karşılaşıldığı üzere; mevduat hesabının, nezdinde bulunduğu banka lehine rehnedilmesi durumunda bankaya ayrıca bildirim yapılmasına tabiatıyla gerek yoktur.

¹⁸⁸ Çeker, s. 162; Şener, s. 308-309.

¹⁸⁹ Çeker, s. 162.

¹⁹⁰ Çeker, s. 162.

¹⁹¹ Şener, s. 310.

2. Mevduat Üzerinde Tasarrufta Bulunulmasına İmkan Tanıyan Rehinli Alacaklı Banka, Mevduat Sahibinin Tasarruf Yetkilerini Kısıtladığında Mevduat Sahibine Bildirimde Bulunmalı mıdır?

Rehinli alacaklının banka olduğu durumlarda, rehin sözleşmesinde mevduat sahibinin tasarruf mevduatı üzerinde tasarrufta bulunabileceği ancak bankanın belli durumlarda veya istediği zaman mevduat sahibinin tasarruf yetkilerini sınırlandırabileceği yönünde bir hüküm varsa bankanın mevduat sahibinin tasarruf yetkilerini sınırlandırdığı durumda bir bildirim yükümünün bulunup bulunmadığı üzerinde de durulmalıdır. Zira banka, özellikle genel kredi sözleşmelerinin teminatı olarak tasarruf mevduatı üzerinde rehin tesis ederse kredi ödemeleri tehlikeye düşene kadar mevduat üzerinde tasarrufta bulunulmasına imkan tanımaktadır.

Kanunda bankanın bildirimde bulunmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığından bankanın bildirim yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı taraflar arasındaki sözleşme hükümlerine ve dürüstlük kuralına göre belirlenmelidir. Taraflar arasındaki sözleşmede bankanın mevduat sahibinin tasarruf yetkilerini sınırlandırdığı durumlarda bildirimde bulunacağına ilişkin bir hüküm varsa bankanın bildirim yükümlülüğünün bulunduğu tartışmasızdır. Ancak taraflar arasındaki sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmasa dahi dürüstlük kuralı gereği bankanın, tasarruf yetkilerinin sınırlandırıldığını mevduat sahibine bildirme konusunda bir yükümlülüğünün olduğunu kabul etmek gerekir. Zira bildirim yapılmasında mevduat sahibinin menfaati vardır ve bildirim yapılmaması nedeniyle zarara uğrayabilir. Örneğin hesap sahibi bildirimde bulunulmadığı için söz konusu (rehinli) hesap üzerine

çek keşide eder ve rehin kaydı dolayısıyla çek üzerine karşılıksızdır kaydı düşülürse, hesap sahibi sadece çeke konu borcun ifa edilememesi nedeniyle değil, itibarının zedelenmesi nedeniyle de zarara uğramış olacaktır.

Buna karşılık rehin sözleşmesinde bankanın mevduat sahibinin tasarruf yetkilerini sınırlandığı durumlarda bildirim yükümlülüğün bulunmadığı yönünde açık bir hüküm yer alıyorsa bankanın bildirim yükümlülüğünün bulunduğu ve bildirim yapılmaması nedeniyle zarara uğrayan mevduat sahibinin herhangi bir talep hakkının bulunduğu söz edilemez. Ancak sözleşmenin banka tarafından önceden hazırlanmış matbu bir sözleşme olması durumunda TBK’da yer alan genel işlem şartlarına ilişkin hükümler uygulanacağından¹⁹² bu yöndeki hükmün geçerli olabilmesi için TBK m.21/1 uyarınca; bankanın sözleşmenin kurulması sırasında, bu düzenleme hakkında mevduat sahibine açıkça bilgi verip, bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlaması ve mevduat sahibinin de bu düzenlemeleri kabul etmesi gerekir¹⁹³. Aksi halde anılan sözleşme hükmü TBK m. 21 uyarınca yazılmamış sayılır. Bu durumda da yine bankanın bildirimde bulunma yükümlülüğü söz konusu olur.

3. Genel Kredi Sözleşmelerinin Özelliğinden Kaynaklanan Özel Durumlar

Bankalar, kredi talep eden ticari kuruluşlar ile genellikle genel kredi sözleşmesi akdetmektedirler. Genel kredi sözleşmesi ile banka, kredi limiti çerçevesinde belirli bir miktara kadar nakdi veya gayri nakdi kredi sağlamayı taahhüt etmekte; karşılığında

¹⁹² Bkz. Eren, s.218-219.

¹⁹³ Eren, s. 221.

ise faiz veya komisyon almaktadır¹⁹⁴. Uygulamaya bakıldığında genel kredi sözleşmelerinde genellikle kredi alacaklarının teminatı olarak kredi borçlusunun kredi veren banka nezdindeki mevcut ve gelecekteki mevduat hesapları üzerinde veya başkasına ait tasarruf mevduatı üzerinde banka lehine rehin hakkı tesis edilmesine yönelik hükümlere yer verildiği görülmektedir. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bu hükümler ile mevduat rehninin geçerli bir şekilde kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Konuya mevduat üzerinde rehin tesis edilmesi açısından bakıldığında doktrinde genel kredi sözleşmelerinde yer alan bu hükümlerin geçerliliği konusunda farklı görüşler bulunduğu görülmektedir. Mevduat rehninin kurulması için hesap cüzdanının teslim edilmesinin gerekmediğini savunan *Kaplan*¹⁹⁵ ve *Çeker*¹⁹⁶ genel kredi sözleşmelerinde yer alan bu hüküm ile mevduat rehninin geçerli bir şekilde kurulduğunu ifade ederken; mevduat rehni bakımından hesap cüzdanının teslim edilmesi savunan *Şener*'e¹⁹⁷ göre salt bu hüküm mevduat rehninin kurulması için yeterli değildir. Mevduat üzerinde rehin hakkının kurulması için yazılı rehin sözleşmesinin yeterli olduğu, ayrıca mevduat hesap cüzdanının teslim edilmesine gerek olmadığı yukarıda açıklanmıştı¹⁹⁸. Bu nedenle genel kredi sözleşmelerinde yer alan bu şekildeki hükümler ile mevduat rehninin geçerli bir şekilde kurulacağı kanaatindeyiz.

¹⁹⁴ **Kaplan**, Banka Sözleşmeleri, s. 110.

¹⁹⁵ **Kaplan**, Banka Sözleşmeleri, s. 145.

¹⁹⁶ **Çeker**, s. 161.

¹⁹⁷ **Şener**, s. 304 vd.

¹⁹⁸ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, IV, D, 1.

Genel kredi sözleşmelerinde mevduat rehnine ilişkin olarak yer verilen hükümlerin belirlilik ilkesi gereğince üzerinde rehin tesis edilen alacağın belirli olması açısından da incelenmesi gerekir. Kanunda senede bağlanmamış alacaklar bakımından rehnedilen alacağın ferdileşmesi için borçlusunun, miktarının veya hukuki sebebinin belirtilmesi aranmamış olmakla beraber alacak rehnine konu olan mevduat, rehin sözleşmesinde belirlenebilir biçimde tanımlanmalıdır¹⁹⁹.

Genel kredi sözleşmelerinde, kredi borçlusunun kredi veren banka nezdindeki mevcut ve gelecekteki mevduat hesaplarının rehninde, üzerinde rehin tesis edilen mevduat açık bir şekilde belirli olmasa da belirlenebilir niteliktedir. Bu nedenle söz konusu hükümlerin belirlilik ilkesine aykırılık teşkil etmediği ve geçerli olduğu kanaatindeyiz. Bu kapsamda rehin sözleşmesine müstakbel mevduatın da konu olabileceği belirtilmelidir²⁰⁰. Zira müstakbel mevduatın rehin sözleşmesine konu olabilmesi için belirlenebilir nitelikte olması yeterlidir²⁰¹.

Bununla birlikte tasarruf mevduatı ile temin edilen kredi sözleşmesinin ticari iş niteliğinde olması durumunda²⁰² tasarruf mevduatının niteliğine halel gelip

¹⁹⁹ **Davran**, s. 90; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 18.

²⁰⁰ **Saymen/Elbir**, s. 692; **Köprülü/Kaneti**, s. 537; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1129; **Ertaş**, s. 587; **Ertaş/Serdar/Gürpınar**, s. 569; **Esener/Güven**, s. 526; **Akipek/Akıntürk**, s. 868; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 28; **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 736; **Akıntürk**, s. 868.

²⁰¹ **Köprülü/Kaneti**, s. 537

²⁰² Kredi sözleşmesinin tarafının banka olduğu her durumda, hiç değilse TTK m. 19/2 uyarınca ortada bir ticari iş vardır. Ancak tüketici sözleşmesi niteliği olan kredi sözleşmesinin TTK 19/2'nin uygulanmasını sınırlandırdığı söylenebilir (bkz. **Arkan**, s. 67).

gelmeyeceğinin belirlenmesi gerekir. Zira tasarruf mevduatı olarak açılan bir mevduat hesabı ticari iş olarak nitelendirilebilecek bir işleme konu edildiğinde, mevduat hesabı artık tasarruf mevduatı niteliğinde olmaz. Bunun için tasarruf mevduatının bizatihi konu edildiği işlemin ticari iş niteliğinde olup olmadığı önemlidir. Ticari iş niteliğindeki kredi sözleşmesi için tasarruf mevduatı üzerinde rehin tesis edildiğinde; kredi sözleşmesi ticari iş niteliğinde olsa da tasarruf mevduatı üzerinde rehin tesis edilmesi, tasarruf mevduatının niteliğine hâlel getirecek nitelikte bir ticari iş değildir. Zira bu halde mevduat sahibi açısından ticari iş niteliğinde olan bir işlem yoktur. Burada akla, rehin *sözleşmesinin* karşı tarafının banka (tüzel kişi tacir) olması dolayısıyla TTK m. 19/2 uyarınca ticari bir işin söz konusu olduğu gelebilirse de zaten tasarruf mevduatı sözleşmesi bizatihi karşı tarafının banka olması nedeniyle TTK m. 19/2 uyarınca ticari iş niteliğinde olduğundan salt bu durumun tasarruf mevduatının niteliğini etkilediğini söyleyemeyiz. Bu nedenle tasarruf mevduatı ile temin edilen genel kredi sözleşmesinin ticari iş niteliğinde olması, tasarruf mevduatının bu niteliğine hâlel getirmez.

4. Mevduatın Türünden Kaynaklanan Özel Durumlar

Mevduatın çeşitli açılardan sınıflandırılması mümkündür. Mevduat vadesine göre, vadeli, vadesiz, ihbarlı ve birikimli şeklinde sınıflandırılırken; türüne göre, tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalar mevduatı ve diğer kuruluşlar mevduatı şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu mevduat türlerinin tamamı üzerine -diğer şartların da sağlanması halinde- rehin tesis edilmesi

mümkündür. Ancak bu mevduat rehinlerinde mevduatın özelliklerinden kaynaklı olarak birtakım farklılıklar bulunabilir.

Bu kapsamda özellikle faiz verilen mevduat ile faiz verilmeyen mevduat üzerinde tesis edilen rehin arasında rehnin kapsamı bakımından farklılık meydana geldiğini söyleyebiliriz. TMK m. 956/I'de yer alan hüküm gereğince, faiz verilen mevduatta faiz de rehin yüküne dahil olurken²⁰³ faiz verilmeyen mevduatta böyle bir durum söz konusu değildir.

Bunun yanı sıra rehnin paraya çevrilmesi; mevduatın istenildiği zaman çekilmesine imkan tanıyan vadesiz mevduat üzerinde tesis edilen rehin ile mevduatın belirli bir sürede veya belirli koşullar altında çekilmesine imkan tanıyan vadeli, ihbarlı ve birikimli mevduat üzerinde tesis edilen rehin açısından farklıdır. Zira mevduatın haczinde bankanın mevduatı icra müdürlüğüne ödeyeceği zamana ilişkin tartışma bu durumda da gündeme gelir. Buna göre; rehin paraya çevrilirken vadesiz mevduatın derhal ödeneceği konusunda tereddüt bulunmazken vadeli mevduatın ödenmesi bakımından doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır²⁰⁴.

²⁰³ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, IV, C, 2.

²⁰⁴ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, III, E, 1, c.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI
İLE SONA ERMESİ

I. REHİN ALANLA REHİN VEREN ARASINDAKİ BORÇ
İLİŞKİSİNDEN DOĞAN HÜKÜM VE SONUÇLAR

A. Genel Olarak

Rehin alan ile mevduat sahibi (rehin veren) arasında akdedilen yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte rehin alan, mevduat üzerinde rehin hakkına sahip olmakta ve böylece rehin alan ile rehin veren mevduat sahibi arasında tamamen alacak ve borç niteliğinde olan birtakım haklar ve yükümlülükler doğmaktadır. Taraflar arasındaki haklar ve yükümlülükler zaman zaman kanundan veya dürüstlük kuralından doğsa bile bunların esas kaynağını rehin sözleşmesi oluşturmaktadır.

Rehin sözleşmesinden doğan haklar ve yükümlülükler rehin alan ve rehin veren için karşılıklıdır. Bu bağlamda her sözleşmesel ilişkide olduğu gibi taraflardan birinin borcu niteliğinde olan bir husus aynı zamanda diğer tarafın alacağı niteliğindedir.

B. Rehin Vereninin Borçları

1. Mevduatın Varlığını Tekeffül (Sağlama) Borcu

TMK’da alacak rehnini düzenleyen hükümlerde alacağın varlığını tekeffül borcuna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte doktrindeki görüşe göre alacağın devrine ilişkin TBK m. 191 hükmü, alacak rehnine kıyasen uygulanmalı ve rehin verenin alacağın varlığını tekeffül borcu bulunmalıdır¹. Anılan hükümde alacağın varlığını tekeffül borcu; rehnin karşılıklı olup olmamasına göre bir ayırıma tabi tutulmuştur².

Bu hüküm uyarınca mevduat rehni, bir edim karşılığında verilmişse rehin veren doğrudan mevduatın varlığını sağlama borcu altında olacak; edim karşılığında verilmemişse ayrıca taahhüt etmedikçe böyle bir borcu olmayacaktır³. Bu durumda mevduat rehninin üçüncü kişi tarafından verilmesi halinde üçüncü kişi rehin verenin, ayrıca taahhüt etmedikçe mevduatın varlığını sağlama borcu olmadığını söyleyebiliriz.

Buna göre; mevduatı üzerinde rehin tesis eden, rehni bir edim karşılığında vermişse veya rehni bir edim karşılığında vermemiş ancak ayrıca taahhüt etmişse; rehnin amacına uygun olarak mevduatın varlığını tekeffül etme borcu altındadır. Böylece rehin veren, üzerinde rehin tesis edilen mevduatın doğmamış olması, talep

¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 74; **Çakırca**, s. 62.

² **Eren**, s. 1238; **Kılıçoğlu**, s. 797.

³ **Eren**, s. 1238; **Kılıçoğlu**, s. 797-798.

edilebilir olmaması veya bu mevduat üzerinde tasarruf yetkisinin bulunmaması durumunda sorumlu olur⁴. Ancak mevduatın doğmuş olması ödenebilir olması anlamına gelmediğinden mevduat talep edildiğinde ödenebilir durumda olmasa bile mevduat alacağı doğmuşsa tekeffül borcu yerine getirilmiş olur. Başka bir ifadeyle vadeli, ihbarlı veya birikimli mevduat söz konusu ise bunların talep edildiği an ödenebilir durumda olmaması söz konusu borca aykırılık teşkil etmez.

Bunun yanında belirtmek gerekir ki; anılan maddede ifade edildiği üzere tekeffül borcunun sadece sözleşmenin akdedildiği sırada bulunduğunu kabul etmek doğru değildir. Aksi halde rehinden beklenen teminat işlevinden yarar sağlanmaz. Bu nedenle rehin sözleşmesinin kurulduğu anda ve devam ettiği sürece rehin verenin mevduatın varlığını tekeffül borcunun bulunduğunu kabul etmek gerekir⁵.

Rehin veren, rehin sözleşmesinin kurulduğu anda olduğu gibi devam ettiği süreçte de mevduatın varlığını tekeffül borcu altında olduğundan mevduatın varlığını ve değerini korumak için gerekli özeni göstermek zorundadır. Bu nedenle rehin veren kanundan veya dürüstlük kuralından doğan yan yükümlülüklerini yerine getirmek ve verdiği teminatın tehlikeye girmesini önlemekle yükümlüdür. Bu çerçevede özellikle koruma ve özen yükümlülüklerinin mevduatın varlığını tekeffül borcu ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Bunun yanında TMK 961 ile öngörülen rehin verenin rehin konusu mevduatı iyi bir şekilde yönetmesine ilişkin borç da oldukça önemlidir.

⁴ Kılıçoğlu, s. 798; Sirmen, Alacak Rehni, s. 77; Çakırca, s. 63.

⁵ Sirmen, Alacak Rehni, s. 77; Çakırca, s. 62.

TBK m. 193 hükmü gereğince rehin alan, mevduatın varlığını tekeffül borcu nedeniyle rehin verenden, ifa ettiği edimin faiziyle birlikte iadesini, rehnin sebep olduğu giderleri, mevduatı paraya çevirmek için yaptığı masrafları ve uğradığı diğer zararların tazminini talep edebilir⁶.

2. Rehnedilen Mevduatın Değerini Tekeffül (Sağlama) Borcu

Mevduatını rehin veren kişinin, mevduatın varlığını tekeffül borcu yanında mevduatın değerini tekeffül borcu da bulunmaktadır. Bu kapsamda rehin veren, kendi kusuruyla mevduatın değerinde azalma meydana gelmesine sebebiyet vermesi durumunda, meydana gelen eksilmeyi tazmin etmekle yükümlü olur⁷. Rehlin verenin bu tazmin yükümlülüğü, sadece değer azalmasında kusurunun bulunması halinde söz konusudur. Rehlin veren kendi kusuru dışında meydana gelen değer azalmalarından sorumlu tutulamaz. Ancak bu hüküm emredici nitelikte olmayıp rehin sözleşmesinde tarafların rehin verenin kendi kusuru dışında meydana gelen değer azalmalarından da sorumlu olacağını kararlaştırmaları mümkündür. Nitekim rehin veren, üzerinde rehin tesis edilen mevduatın değerinin eksilmesine kendisi sebep olmasa dahi eksilmeye eşit miktarda ödeme yapmayı veya ek teminat sunmayı taahhüt etmiş olabilir. Bu husus, kur değişiklikleri nedeniyle özellikle yabancı para mevduatı bakımından önem arz eder.

⁶ **Eren**, s. 1239; **Kılıçoğlu**, s. 799. Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 171/I rehin alanın uğradığı diğer zararları talep edebilmesine imkan vermemekteydi. Böylece sözleşmeden doğan sorumluluk hükümlerinden farklı bir düzenleme getirilmiş ve sorumluluk sınırlanmıştı. Yeni düzenlemeyle birlikte bu sınırlama kaldırılmıştır.

⁷ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 79; **Çakırca**, s. 63.

Rehin veren kendi kusuru dışında meydana gelen değer eksilmelerinden sorumlu olmasa da TMK m. 961’de hüküm altına alınan önleyici önlemleri almaması durumunda kusurlu sayılır. Nitekim anılan hüküm gereğince rehnedilen mevduatın yönetim yetkisi rehin verendedir. Bu nedenle rehin verenin bazı önleyici tedbirleri alması gerekir. Örneğin değer kaybetmekte olan mevduatı çekerek değer kaybı nedeniyle zarara uğranılmasını engelleyebilir. Bu, özellikle yabancı para tevdiat hesabı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda karşımıza çıkar. Örneğin, yabancı para Türk parası karşısında sürekli değer kaybediyorsa para bankadan çekilmeli ve Türk parasına çevrilmelidir.

3. Rehın Alanın Masraflarını Ödeme Borcu

Alacak rehninde rehin veren, rehin alanın rehin sözleşmesi kapsamında alacağın satılması ve tahsili için yaptığı masrafları ve varsa alacağı temsil eden senedin muhafazası için yaptığı masrafları ödemekle yükümlüdür. Alacak rehnine ilişkin TMK m. 955 vd. hükümlerinde buna ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte genel kabule göre; senedin muhafazası için yapılan masraflar bakımından saklama sözleşmesine ilişkin TBK m. 566 hükmü; alacağın varlığının ve değerinin korunması için yapılan masraflar bakımından ise vekâletsiz iş görmeye ilişkin TBK m. 529 hükmü kıyasen uygulanmalı ve rehin veren rehin alanın bu kapsamda yaptığı masrafları ödemelidir⁸.

⁸ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 169; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 821; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 79.

Buna göre; rehin veren, rehin alanın yaptığı zorunlu ve yararlı masrafları ödemekle yükümlüdür.

Mevduat rehninde bir senedin teslimi dolayısıyla bunun muhafazası söz konusu olmadığından buna ilişkin herhangi bir borç doğmaz. Ancak rehin alanın mevduatı tahsil etmek için yaptığı herhangi bir masraf varsa rehin veren bunu ödemekle yükümlü olur.

4. Bankanın Ödeme Gücünü Garanti Etme Borcu

Kural olarak rehin verenin, üçüncü kişi borçlunun (bankanın) ödeme gücünü garanti borcu bulunmamaktadır. Ancak alacağın devrine ilişkin TBK m. 191 hükmünün kıyasen uygulanması sonucu; rehin verenin, rehni bir edim karşılığında vermesi durumunda veya rehni bir edim karşılığında vermemişse dahi ayrıca taahhüt etmesi durumunda bankanın ödeme gücünü garanti etme borcu altında olduğunu söylememiz mümkündür⁹. Bunun dışında rehin verenin, bankanın ödeme aczini bile bile rehin vermesi ve bu durumu rehin alandan saklaması durumunda da bankanın ödeme gücünü garanti borcu söz konusu olacaktır.

⁹ Kılıçoğlu, s. 797; Sirmen, Alacak Rehni, s. 79; Çakırca, s. 65. Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 169/II hükmüne göre; alacaklı, alacağın devri ivazlı da olsa ivazsız da olsa ayrıca taahhüt etmedikçe üçüncü kişi borçlunun ödeme gücünden sorumlu değildir.

Bankanın ödeme güçlüğü içinde olması nedeniyle rehin verenin sorumluluğuna gidilmesi için banka aleyhine dava açılmasına veya icra takibi başlatılmasına gerek yoktur. Bankanın aciz halinde olduğu her türlü delille ispatlanabilir.

Ancak hem bankaların birer güven kurumu olması hem de tasarruf mevduatının mevduat sigortasına tabi olması nedeniyle bankanın ödeme güçlüğü içinde olması, dolayısıyla da rehin verenin bu durumdan sorumlu olması pek rastlanılan bir durum değildir. Bu ihtimal ancak, mevduatın, tasarruf mevduatı sigortası kapsamına girmeyen (bugün için yüz bin TL'yi aşan-bkz. BankK m. 63 ve Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelik¹⁰ m. 4/1.b) kısmı bakımından söz konusu olabilir.

Tasarruf mevduatı sigortasının, rehne etkisi yönünden uygulamada karşılaşılması güç olmakla birlikte, üzerinde durulması gereken başka bir husus da, rehin verenin, mevduatını tek hesapta değil de, paranın tamamı sigortadan yararlanacak şekilde birden çok hesaba bölmek yükümlülüğünün söz konusu olup olamayacağıdır. Mevduat sahibinin banka karşısında bilgi asimetrisi içinde bulunduğu, bu itibarla bir bankanın mali sıkıntı yaşamakta olduğunu zamanında tespit etmesinin kendisinden beklenemeyeceği söylenebilir. Kaldı ki, memleketimizde banka iflaslarının, çoğunlukla banka içi suiistimallerden kaynaklandığı, bunların da doğası gereği gizlendiği ve dolayısıyla mevduat sahibi rehin verenin, bankacılık alanında uzman dahi olsa gerekli önlemleri almak (örneğin mevduatını sigortadan yararlanabilecek şekilde farklı bankalarda açacağı birden çok hesaba bölmek)

¹⁰ RG, 7.11.2006, S. 26339.

olanağına sahip olamayacağı da eklenmelidir. Bununla birlikte mevduat sahibi mevduatını birden çok hesaba yatırdığında faiz gelirinden daha az yararlanacağından mevduat sahibinin bu yönde bir yükümlülüğünün bulunduğu söylemek dürüstlük kuralıyla da bağdaşmaz.

C. Rehin Alanın Borçları

1. Rehnedilen Mevduatın Varlığını ve Değerini Koruma Borcu

Teslime bağlı taşınır rehnine ilişkin TMK m. 945/I hükmü gereğince alacak rehninde, rehin alan kural olarak rehne konu alacağın varlığını ve değerini korumakla yükümlüdür¹¹. Görüldüğü üzere rehnin teminat amacının sağlanması amacıyla rehin verene olduğu gibi rehin alana da alacağın varlığını ve değerini koruma borcu yüklenmiştir.

Rehnedilen alacağın varlığını ve değerini koruma borcu öncelikle alacağı temsil eden senetlerin özenli bir şekilde muhafaza edilmesini gerektirir¹². Ancak çalışma konumuz olan mevduat rehninde teslimi gereken bir senet olmadığı için¹³ mevduat rehni sahibinin böyle bir yükümlülüğünün olduğu söylenemez. Bununla birlikte rehin sözleşmesinin yanında hesap cüzdanı da rehin alana teslim edilmiş ise, hesap cüzdanının muhafaza edilmesi, rehin alanın yükümlülüğüdür.

¹¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 81; **Çakırca**, s. 58.

¹² **Saymen/Elbir**, s. 702; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 81.

¹³ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, IV, D, 1.

Mevduat rehni sahibi, her ne kadar alacağı temsil eden senedi muhafaza etme yükümlülüğü bulunmasa da mevduatın varlığını korumakla yükümlüdür. Ancak rehin verenden farklı olarak mevduatın değerini sağlama borcu bulunmamaktadır¹⁴. Bu nedenle rehin alan, ancak kendi kusuruyla sebep olduğu zararlardan sorumlu olur. Buna göre mevduat rehni sahibi yükümlülüğünün gereği olarak dürüstlük kuralı çerçevesinde mevduatın değerinin azalma tehlikesinin olduğu durumlarda bu tehlikeyi rehin verene bildirmeli ya da kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğü varsa bunu yerine getirmelidir¹⁵. Rehin alan, mevduatı tahsile yetkili kılındığı halde mevduatı zamanında tahsil etmeyerek mevduatın değer kaybına uğramasına neden olursa bu değer kaybindan sorumlu olur. Örneğin, rehnin döviz tevdiat hesabı üzerinde tesis edilmesi durumunda; yabancı paranın Türk parası karşısında sürekli değer kaybetmesi halinde mevduatı tahsil edip Türk parasına çevirerek değer kaybı nedeniyle zarara uğranılmasını engellemelidir. Aksi halde bu nedenle zarara uğranılmasına kendisi katlanmak zorundadır.

2. Rehin Veren Rızası Olmaksızın Rehnedilen Mevduatı Devretmeme ve Tekrar Rehin Vermeme Borcu

Her ne kadar çalışmamızın konusunu oluşturan mevduat rehninde rehin alana herhangi bir senet teslim edilmediğinden mevduat rehni bakımından uygulamada karşılaşılması mümkün görünmese de TMK m. 945 hükmünün de incelenmesi gerekir.

¹⁴ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 82.

¹⁵ **Çakırca**, s. 59.

TMK m. 945 hükmünün kıyasen uygulanması sonucu mevduat rehni sahibi, rehin verenin rızası olmaksızın üzerinde rehin hakkı sahibi olduğu mevduatı başkasına devredemez veya rehnedemez¹⁶. Anılan hüküm ile mevduatın başkasına devredilmesi sonucunu doğuracak işlemler yapmama ve rehnetmeme konusunda bir yükümlülük getirilmiştir¹⁷.

TMK m. 945'te ayrıca yükümlülüğün ihlali halinde karşı karşıya kalınacak sorumluluk da düzenlenmiştir. Buna göre rehin alan; mevduatın, rehin verenin rızası olmaksızın devredilmesinden veya rehnedilmesinden doğan tüm zararlardan sorumludur. Ayrıca anılan hükümde öngörülen sorumluluk objektif sorumluluk olup rehin alan, rehin konusu mevduatın devredilmesinde veya rehnedilmesinde kusursuz olduğunu ispatlasa dahi bu işlemlerden doğan zararlardan sorumlu olur¹⁸.

3. İade Borcu

Alacak rehni sahibi, rehin hakkının sona ermesi durumunda rehin verene rehinden önceki hukuki ve fiili durumu sağlamalıdır¹⁹. Alacak rehni sahibinin bu yükümlülüğünün doğması için rehin hakkının bölünmezliği ilkesinin bir sonucu olarak rehin alanın alacağının tamamını tahsil etmesi gerekir²⁰. Bu kapsamda eğer alacak rehne ilişkin bir senet teslim edilmişse senet iade edilmeli ve rehnin sona erdiği

¹⁶ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 83.

¹⁷ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1180.

¹⁸ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 171; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1181.

¹⁹ **Saymen/Elbir**, s. 703; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 83.

²⁰ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1180.

üçüncü kişi borçluya bildirilmelidir. Mevduat rehninde senet teslimi olmadığından mevduat rehni sahibinin bu borcunu yerine getirmesi bakımından rehin hakkının sona erdiğini mevduatın bulunduğu bankaya bildirmesi ve mevduat hesabı üzerindeki rehin kaydının kaldırılmasını sağlaması yeterli olacaktır. Mevduat hesabı üzerindeki rehin kaydı, mevduat sahibinin mevduat üzerinde tasarrufta bulunmasını engellediğinden mevduat sahibi için rehinden önceki hukuki ve fiili durumun sağlanması için mevduat hesabı üzerindeki rehin kaydının kaldırılması gerekir

Rehin alan, rehin hakkının sona erdiğini bankaya bildirerek mevduat hesabı üzerindeki rehin kaydının kaldırılmasını sağlamazsa, TBK m. 112 hükmü gereğince kusurunun olmadığını ispat etmediği takdirde rehin verenin bundan doğan zararlarını gidermekle yükümlü olur.

Rehin alanın banka olduğu hallerde de iade borcu mevduat hesabı üzerindeki rehin kaydının kaldırılması suretiyle gerçekleşir. Zira mevduat sahibi için rehinden önceki hukuki ve fiili durum ancak bu şekilde sağlanabilir.

II. REHİN HAKKININ AYNİ NİTELİĞİNDEN DOĞAN SONUÇLAR

A. GENEL OLARAK

Mevduat üzerinde tesis edilen rehin hakkı, bir sınırlı ayni hak olup rehin alan lehine ayni bir teminat sağlar. Bu nedenle mevduat rehninde, rehin alan ile rehin veren arasındaki borç ilişkisinden bağımsız olarak rehin hakkının ayni niteliğinden

kaynaklanan birtakım sonuçlar da doğmaktadır. Zaten rehin hakkının özünü de rehin hakkının aynı niteliğinden doğan sonuçlar oluşturmaktadır.

B. REHİNLİ ALACAKLININ REHNİ PARAYA ÇEVİRME YETKİSİ

Rehin hakkı, aynı teminat sağlama niteliğinin bir sonucu olarak rehin alana, rehin konusu malvarlığı değerinden alacağını öncelikle elde edebilme yetkisi verir. Mevduat üzerinde rehin hakkının tesis edilmesiyle birlikte de mevduat bir alacağın teminine tahsis edilir ve söz konusu alacak tahsil edilmezse alacaklı, mevduatı tahsil ederek alacağını elde eder²¹. Rehin hakkı sahibi, bu yetkiye istinaden rehinle temin edilen alacağı tamamen ifa edilmezse üzerinde rehin tesis edilen mevduata yönelebilir.

Mevduat rehninin, bir kredinin teminatını teşkil etmesi ve ayrıca kredi sözleşmesinde muacceliyet şartının bulunması halinde mevduatı paraya çevirme yetkisinin özellikle incelenmesi gerekir. Bankalar kredi sözleşmelerine genellikle kredinin taksitlerinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumunda kalan taksitlerin de muaccel olacağı yönünde hükümler sevk etmektedir. Bu ve benzeri hükümlerle kredi alanın sömürülmesinin önüne geçilmesi amacıyla taksitlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumunda kalan taksitlerin tamamının muaccel olabilmesi için gerek TBK’da gerek 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da (TKHK) koruyucu hükümler sevk edilmiştir. Anılan kanunlardan TKHK, kredi alan kişinin *tüketici* olması durumunda uygulama alanı bulur. Çalışma konumuzu oluşturan tasarruf mevduatı, genellikle tüketici konumunda olan kredi alanın kullandığı kredinin

²¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 85.

teminatını teşkil edeceğinden özellikle TKHK hükümleri üzerinde durulacaktır. Tüketici kredilerinde yer alan muacceliyet şartına ilişkin TKHK m. 28 hükmü uyarınca kredi taksitinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumunda kalan taksitlerin muaccel olması için öncelikle kredi sözleşmesinde bankanın bu hakkını saklı tutması ve kendi borçlarını tamamen ifa etmiş olması; buna karşılık tüketicinin de birbirini izleyen en az iki taksiti ödemede temerrüde düşmesi gerekir^{22,23}. Tüm bunların yanı sıra bankanın kredi alana en az otuz gün²⁴ süre vererek muacceliyet uyarısında bulunulması da gerekir²⁵. Bu şartların sağlanması durumunda kalan taksitlerin tamamı muaccel olur ve kredi veren banka kalan taksitlerin tamamı için üzerinde rehin tesis edilen mevduata yönelebilir.

Mevduatın tahsil edilmesi sonucunda elde edilen tutarın alacağı tamamen karşılaması durumunda alacak sona erer. Ancak mevduattan elde edilen bedel, alacağın karşılanmasına yetmezse rehin alan şahsi sorumluluğu devam eden borçluya başvurarak kalan alacağını tahsil edebilir. Bu kapsamda belirtilmelidir ki; şahsi sorumluluğu devam eden kişi rehinle temin edilen alacağın borçlusu konumunda olan kişidir. Bu nedenle; rehnin üçüncü kişi tarafından verilmesi durumunda rehin verenin sorumluluğu, mevduatın varlığını ve değerini sağlama borcuna ilişkin durumlar saklı

²² **Aydoğdu, M.:** Tüketici Hukuku Dersleri, Ankara 2015, s. 250; **Kara, İ.:** Tüketici Hukuku, Ankara 2012, s. 591, 592; **İnal, T.:** Tüketici Hukuku, Ankara 2014, s. 768.

²³ TBK’da taksitli satış sözleşmesi bakımından düzenlenen muacceliyet şartına ilişkin 259/II. madde *“Satıcının geri kalan satış bedelinin tamamını isteyebilmesi veya sözleşmeden dönebilmesi, ancak bu hakkı açık biçimde saklı tutmuş olmasına ve alıcının kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen en az iki taksidi veya en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ya da en son taksidi ödemede temerrüde düşmüş olmasına bağlıdır.”* hükmünü amirdir.

²⁴ TBK m. 259/III uyarınca verilecek süre on beş gündür.

²⁵ **Aydoğdu, s. 250; Kara, s. 592; İnal, s. 768.**

kalmak kaydıyla üzerinde rehin tesis ettiği mevduatla sınırlı olur. Bununla birlikte başkasının borcu için mevduatını rehneden kişinin rehin alanın alacağını ödeyerek mevduatın tahsil edilmesini önlemesi de mümkündür²⁶. Bu durumda mevduat sahibi, TBK m. 127 hükmü gereğince rehin alacaklısının haklarına kanunen halef olur. Kanun koyucu bu hüküm ile başkasının borcu için malvarlığı değeri üzerinde rehin kuran üçüncü kişiye malvarlığının değerini kurtarma imkanı tanımıştır²⁷. Ne var ki mevduat rehinde, doğrudan mevduatın tahsil edilmesi mümkün olduğundan, başka bir ifadeyle paraya çevrilmesi sırasında değerinden az bir bedele satılması söz konusu olmayacağından, borcun mevduat sahibi tarafından ödenmesinin pratik bir yararı olmayacaktır. Ancak vadeli mevduatın söz konusu olması durumunda vade dolmamasına rağmen rehlin paraya çevrilmesi talebiyle karşılaşan bankanın ödeme yapmayı kabul etmesi durumunda²⁸ mevduat sahibinin borcu ödemekte menfaati olabilir. Zira vadenin beklenilmesi neticesinde elde edilecek faiz geliri mevduat sahibi açısından daha faydalı olabilir.

Rehinle temin edilen alacağın zamanaşımına uğraması da üzerinde rehin tesis edilen mevduatın tahsil edilmesine engel teşkil etmez. Ancak mevduattan elde edilen bedelin alacağı karşılamaya yetmemesi halinde zamanaşımına uğrayan borç, eksik borç niteliğinde olduğundan alacaklı, -borçlunun borcunu ifa etmesine bir engel

²⁶ Çakırca, s. 66.

²⁷ Kılıçoğlu, s. 562.

²⁸ Vadeli mevduatta bankanın ödeme yapmak için vadeyi beklemesi gerekip gerekmediğine ilişkin görüşler için bkz. yuk. İkinci Bölüm, IV, E, 3 ve Birinci Bölüm, III, E, 1, c.

olmasa da- kalan kısmının ifasını zamanaşımı def'i ileri sürüldüğü takdirde²⁹ cebri icra veya dava yoluyla talep edemeyecektir.

C. LEX COMMISSORIA YASAĞI

Teminatın değerinin genellikle alacağın değerinden fazla olması karşısında rehin verenin korunması amacıyla³⁰ Türk Medeni Kanunu'nda lex commissoria (rehin konusunun rehin alana geçmesi) yasağına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Zira taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 873 hükmü ile teslim bağı taşınır rehnine ilişkin TMK m. 949 hükmünde borcun ödenmemesi halinde rehinli eşyanın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşmelerin geçersiz olacağı belirtilmiştir. Alacak rehinde lex commissoria yasağına ilişkin olarak açık bir hüküm olmamakla beraber TMK m. 954/II'nin yaptığı atıf gereği lex commissoria yasağına ilişkin TMK m. 949 hükmü alacak rehni bakımından da uygulanır³¹.

Lex commissoria yasağının söz konusu olması için iki koşulun gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan ilki borç ödenmediği takdirde rehin konusunun alacaklıya geçmesine ilişkin anlaşma, ikincisi ise bu anlaşmanın rehinle temin edilen alacağın muacceliyetinden önce yapılmış olmasıdır³².

²⁹ Zamanaşımına uğrayan borç ancak zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi halinde eksik borç niteliğini kazanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren**, s. 90-91.

³⁰ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 188; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 87.

³¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 87.

³² **Kuntalp, E.**: Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı, İnönü Kıracı'ya Armağan, s. 153; **Cansel**, Menkul Rehni, s. 191. Karşı görüş için bkz. **Kuntalp**, Lex Commissoria, s. 154;

Lex commissoria yasağı kapsamına sadece *borç ödenmediği takdirde rehin konusunun alacaklıya geçmesine ilişkin anlaşma* girmektedir. Başka bir ifadeyle anlaşmanın konusunun zikredilen husus olması yeterli olup ayrıca rehin verenin deneyimsizliğinden veya zor durumda olmasından yararlanılmış olması ya da rehin alanın bu anlaşmayla elde edeceği menfaatin, rehin verenin temin ettiği menfaatten fazla olması gerekmez³³.

Bu noktada rehinli alacaklının banka olması durumu da incelenmelidir. Zira mevduat sözleşmesi gereği, mevduatın mülkiyeti bankada olduğundan, mevduat üzerinde banka lehine rehin hakkı tesis edildiğinde lex commissoria yasağının ihlal edilip edilmediği değerlendirilmelidir. Mevduat sözleşmesinin niteliği gereği mevduatın mülkiyeti bankada olsa da mevduat sahibi mevduatın alacaklısıdır ve rehne konu olan unsur da mevduattan kaynaklanan bu *alacak hakkıdır*. Başka bir ifadeyle mevduatın mülkiyeti ile mevduattan kaynaklanan alacak hakkı birbirinden ayrı kavramlar olup rehne konu olan unsur mevduatın kendisi değil mevduattan kaynaklanan alacak hakkıdır. Bu nedenle salt mevduat hesabındaki mevduatın bankanın mülkiyetinde olması lex commissoria yasağının ihlal edilmesi sonucunu doğurmaz.

Kanunda açıkça belirtilmese de doktrinde genellikle kabul edildiği üzere; rehinle temin edilen alacak muaccel olduktan sonra yapılan lex commissoria anlaşması

³³ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 189.

geçerlidir³⁴. Nitekim bu durumda rehin veren malvarlığı unsurunun mülkiyetinden bilerek vazgeçtiğinden muacceliyetten önce olduğu gibi korunması gerekmemektedir³⁵. Borcun muaccel olmasından sonra bu yönde yapılan anlaşma ifa yerine edim niteliğinde olur³⁶. Bu anlaşma hiçbir zaman alacağın muaccel olmasından önce mülkiyetin nakline ilişkin olarak yapılan anlaşma gibi rehin akdinin bir şartı olamaz. Ayrıca alacağın kısmen muaccel olmasından sonra yapılan lex commissoria anlaşması da geçerlidir³⁷. Nitekim rehin alanın, alacağın kısmen muaccel olması durumunda da rehni paraya çevirme yetkisi bulunmaktadır.

Sonuç olarak mevduat rehninde; rehin alan ile rehin veren arasında rehinle temin edilen alacağın muaccel olmasından önce yapılan ve borcun ödenmemesi durumunda üzerinde rehin tesis edilen mevduatın rehin alana geçmesini öngören anlaşma kanunun açık hükmü gereği geçersiz olacaktır.

Belirtilmelidir ki, rehnedilen mevduatın rehin verenin rızasıyla rehin alana ödenmesi veya rehin alanın alacağı tahsile yetkili kılınması lex commissoria anlamına gelmez³⁸. Nitekim bu takdirde mevduat alacağı, rehin alanın mülkiyetine geçmez, rehin alan tahsil ettiği miktarı alacağı ile takas eder ve tahsil ettiği miktar alacağından fazla ise fazla olan kısmı rehin verene iade etmekle yükümlü olur³⁹. Benzer şekilde

³⁴ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 191; **Köprülü/Kaneti**, s. 462; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 87; **Kuntalp**, Lex Commissoria, s. 155.

³⁵ **Kuntalp**, Lex Commissoria, s. 155.

³⁶ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 192; **Kuntalp**, Lex Commissoria, s. 154.

³⁷ **Kuntalp**, Lex Commissoria, s. 154; **Cansel**, Menkul Rehni, s. 192.

³⁸ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 87; **Cansel**, Menkul Rehni, s. 194.

³⁹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 87; **Cansel**, Menkul Rehni, s. 194.

rehin alan ile rehin verenin, rehinle temin edilen alacak henüz muaccel olmadan, rehnedilen mevduatın rehin alan tarafından satın alınması konusunda yaptıkları anlaşma da geçerlidir. Zira bu halde de satış bedeli ile rehinle temin edilen alacak takas edilir⁴⁰.

Bu çerçevede rehin hakkında alacaklıya tanınan rehin konusu malvarlığı unsurunun değerinden alacağını öncelikle elde edebilme yetkisi, rehin hakkının teminat amacıyla alacaklıya sağladığı tek yetki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu içeriği itibarıyla rehin hakkının sadece değere yönelik bir hak olduğunu söyleyebiliriz⁴¹. Bu durumun bir sonucu olarak alacaklı, üzerinde rehin tesis edilen malvarlığı unsurunun değerine yönelmek dışında bir yolla tatmin edilemez.

D. REHNEDİLEN MEVDUATIN YÖNETİMİ

Mevduat üzerinde rehin hakkının kurulmuş olması, söz konusu mevduatın rehinli alacaklıya geçmesi sonucunu doğurmaz, mevduat bizatihi rehin veren mevduat sahibinde kalmaya devam eder⁴². Kanun, mevduat üzerinde rehin hakkı sahibine sadece rehni paraya çevirme yetkisi vermiştir. Başka bir ifadeyle rehinli alacaklı, mevduat sahibinin yetkilerine sahip değildir⁴³. Böylelikle rehinli alacaklının rehnedilen mevduat alacağının alacaklısı olmadığını, sadece rehinle temin edilen

⁴⁰ Cansel, Menkul Rehni, s. 194.

⁴¹ Kuntalp, Lex Commissoria, s. 151.

⁴² Davran, s. 95; Akıntürk, s. 871; Akipek/Akıntürk, s. 871.

⁴³ Köprülü/Kaneti, s. 460-461; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 842; Şener, s. 316.

alacağı bakımından tatmin edilmezse rehnin paraya çevrilmesine ilişkin sınırlı bir aynı hakka sahip olduğunu söyleyebiliriz⁴⁴.

Bunun dışında rehinli alacaklının, üzerinde rehin tesis ettiği mevduatı yönetme ve benzeri gibi yetkileri bulunmamaktadır. Zira üzerinde rehin tesis edilen mevduatın yönetimi, TMK m. 961/I'de yer alan “[ö]zenli bir yönetim, rehnedilmiş alacağın muacceliyetinin ihbarını ve tahsil edilmesini gerekli kılıyorsa alacaklı bu işlemleri yapabilir...” hükmü uyarınca rehin veren mevduat sahibindedir. Örneğin, muacceliyet ihbarı yetkisi mevduat sahibine ait olduğundan, rehnedilen mevduat ihbarlı bir mevduatsa, söz konusu mevduata ilişkin muacceliyet ihbarı mevduat sahibi tarafından yapılmalıdır⁴⁵. Rehlinli alacaklı tarafından yapılan ihbar, herhangi bir sonuç doğurmaz⁴⁶. Rehlinli alacaklının mevduat üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığından, kendisinin yapacağı ihbar ile muacceliyetin vuku bulması imkansızdır.

Söz konusu hüküm uyarınca mevduat sahibinin mevduat üzerinde devam ettirdiği yönetim, mevduat sahibi açısından yetki olduğu gibi aynı zamanda

⁴⁴ Akıntürk, s. 871; Akipek/Akıntürk, s. 871; Şener, s. 316.

⁴⁵ Alman Medeni Kanunu § 1283'te rehnedilen alacağın muacceliyeti bir ihbara bağlıysa, ihbarın kimin tarafından yapılacağı TMK m. 961'den nispeten farklı düzenlenmiştir. Söz konusu hükümde ihbar hakkı, rehinle güvence altına alınan alacağın muaccel olup olmamasına göre ikili bir ayırıma tabi tutularak düzenlenmiştir. Buna göre; rehinle güvence altına alınan alacak henüz muaccel olmamışsa ihbar sadece rehin veren alacaklı tarafından yapılabilirken; rehinle güvence altına alınan alacak muaccel olmuşsa rehin veren alacaklı yanında rehinli alacaklı da tek başına ihbar hakkına sahiptir. Ancak söz konusu hüküm emredici nitelikte olmayıp tarafların farklı bir şekilde anlaşma yapmaları mümkündür (Şener, s. 317, dn. 346).

⁴⁶ Şener, s. 317.

*yükümlülüktür*⁴⁷. TMK m. 961/I'de ifadesini bulan yönetim, mevduat alacağının ileri sürülmesi ve ayakta tutulması için gerekli olan her türlü tedbirin alınmasını gerektirir⁴⁸. Zira söz konusu hükümde yer verilen *muacceliyet ihbarı* ve *tahsil* kavramları bir alacağın elde edilmesi edilebilmesi için gerekli olan bütün işlemleri kapsamaktadır⁴⁹. Örneğin; mevduat hesabının hak sahipliğine ilişkin bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda mevduat sahibinin dava açması da yönetim yükümlülüğünün bir gereğidir.

Rehin veren mevduat sahibinin iyi bir yönetimin gerektirdiği tedbirleri alması için rehin alanın rızasına gerek yoktur⁵⁰. Zaten TMK m. 961/I uyarınca rehin veren mevduat sahibi, bu tedbirleri istediği zaman değil gerektiği zaman alabilir. Başka bir ifadeyle; söz konusu tedbirlerin alınabilmesi, bunların, rehin hakkının korunması bakımından zorunlu olduğu durumlarda gündeme gelir. Mevduat sahibi iyi bir yönetimin gerektirmediği durumlarda söz konusu işlemleri yaparak rehin hakkında bir eksilmeye neden olursa, tekeffül borcunu ihlal etmesi nedeniyle bundan doğan zararlardan sorumlu olur⁵¹. Şüphesiz söz konusu işlemlerin yapılmasının gerekli olması halinde mevduat sahibinin bundan kaçınması da aynı sonuca neden olur⁵².

Üzerinde rehin hakkı tesis edilen mevduat üzerindeki temel yetkiler mevduat sahibine ait olmaya devam etmekle beraber kanun koyucu rehinli alacaklının

⁴⁷ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 90; **Ertaş**, s. 589.

⁴⁸ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 88; **Şener**, s. 316.

⁴⁹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 88.

⁵⁰ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 89.

⁵¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 89.

⁵² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 89.

menfaatini korumayı da ihmal etmemiştir. TMK m. 961/I uyarınca iyi bir yönetimin gerektirmesi halinde, rehinli alacaklı⁵³ da söz konusu tedbirlerin alınmasını rehin veren mevduat sahibinden talep edebilir⁵⁴. Dikkat edilirse; rehinli alacaklının mevduat sahibinden talepte bulunma yetkisi için söz konusu tedbirlerin alınması, iyi bir yönetim için şart olmalıdır⁵⁵. Mevduat sahibi, rehinli alacaklının talebini yerine getirmedeğinde; tekeffül borcu nedeniyle bundan doğan zararlardan sorumlu olacağı gibi rehinli alacaklı mahkemeden bu işlemleri yapmak için kendisine yetki verilmesini talep edebilir.

E. REHNEDİLEN MEVDUATIN ÖDENMESİ

TMK m. 961/I uyarınca mevduat sahibinin rehnedilen mevduat üzerindeki yetkileri devam etmekle birlikte mevduatı tahsil etmesi yasaktır⁵⁶. Rehin hakkının varlığı, rehin verenin kendisi için ödeme talep etmesini engeller. Aksi bir durum, rehin hakkını anlamsız kılar.

Zaten TMK m. 961/II’de yer alan “[r]ehin kendisine ihbar edilmiş olan borçlu, borcunu asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin rızasıyla ödeyebilir” hükmü nedeniyle bankaya mevduat üzerinde rehin kurulduğu bildirilmişse; mevduat,

⁵³ Mevduat üzerinde birden fazla rehin kurulmuşsa ve ön sıradaki rehin hakkı sahibi TMK m. 961/I’deki önlemlerin alınmasından kaçınmaktaysa sonraki sıradaki rehin hakkı sahibi de mevduat sahibinden bu yetkilerin alınmasını talep edebilir (**Sirmen**, Alacak Rehni, s. 90).

⁵⁴ **Aybay/Hatemi**, s. 300; **Akipek/Akıntürk**, s. 871; **Ayan**, s. 285; **Davran**, s. 95; **Ertaş**, s. 589; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 90.

⁵⁵ **Şener**, s. 318.

⁵⁶ **Aybay/Hatemi**, s. 300; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 91; **Şener**, s. 318; **Akipek/Akıntürk**, s. 871.

mevduat sahibine veya rehinli alacaklıya ancak diğ erinin rızasıyla ödenebilir. Burada müştereken ödeme söz konusu olmayıp, onlardan sadece birine diğ erinin rızasıyla ödeme söz konusudur^{57,58}.

Görüldüğü üzere; bankaya yapılacak bildirim, bankanın mevduat sahibine ödeme yapmasını engelleyerek, mevduat sahibinin mevduat üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlamaktadır. Banka, kendisine mevduat üzerinde rehin kurulduğı bildirilmesine rağmen, rehinli alacaklının muvafakati olmaksızın mevduat sahibine ödemede bulunursa, rehin hakkı aynen mevcut olmaya devam eder⁵⁹. Bu nedenle rehinli alacaklı, bankadan tekrar mevduatı talep edebilir. Rehlinli alacaklı bunu, rehin veren mevduat sahibi aracılığıyla yapabileceğı gibi eğer kendisine tahsil yetkisi verilmişse bizzat da yapabilir⁶⁰. Mevduatı TMK m. 961/II hükmüne aykırı olarak tahsil eden mevduat sahibi ise, tahsil ettiğı meblağı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre bankaya iade etmekle yükümlü olur⁶¹.

TMK m. 961/II hükmü gereğince, mevduat sahibine ve rehinli alacaklıya yapılacak ödeme bakımından diğ erinin rızası ve onun ispatı önemli olduğundan,

⁵⁷ Şener, s. 319, dn. 357; Sirmen, Alacak Rehni, s. 91.

⁵⁸ Alman hukukunda ise Alman Medeni Kanunu § 1281 hükmüne göre; borçlu, rehnedilen alacağı, rehinle güvence altına alınan alacak muaccel olmadan ifa edecekse, o rehnedilen alacağı alacaklıya ve rehinli alacaklıya müştereken ifa edebilir. Bu şekilde ne alacaklının ne de rehinli alacaklının rehnedilen alacağı tek başına tahsil edemeyeceğı güvence altına alınmıştır. Ancak söz konusu hüküm emredici nitelikte olmadığından aksinin kararlaştırılması mümkündür (Şener, s. 319, dn. 357).

⁵⁹ Esener/Güven, s. 528.

⁶⁰ Sirmen, Alacak Rehni, s. 93.

⁶¹ Şener, s. 320.

bankanın ilgili kişinin rızasını yazılı olarak açıklamasını talep etmesi yararlı olur⁶². Bunun yanı sıra rehin sözleşmesinde tahsil yetkisine yetki verildiğine ilişkin olarak yer alan hüküm geçerli olduğundan bu durumda sözleşmenin sunulması da rızanın varlığının ortaya konulması bakımından yeterlidir.

Banka, mevduat sahibine ödeme yapmak için rehinli alacaklının rızasını ancak rehin hakkı kendisine bildirilmişse arar. Bu nedenle banka, mevduatın rehnedildiği kendisine bildirilmeden önce mevduat sahibine ödeme yaparsa TBK m. 186'ya kıyasen rehinli alacaklıya karşı herhangi bir sorumluluğu olmaz, yeter ki ödemeyi iyiniyetle yapmış ve rehni başka yollardan öğrenmemiş olsun⁶³.

TMK m. 961/II hükmü, borçlunun kendi borcunu, alacaklısının ve rehin alanın talimatına göre ifa etmesine neden olmaktadır. Bu durum aslında onun hukuki durumunun kötüleşmesi anlamındadır⁶⁴. Kanun koyucu bu kötü durumu, TMK m. 961/III hükmünde üçüncü kişi borçlu açısından tevdi yükümü getirerek denkleştirmeyi amaçlamıştır. Nitekim rehin verenin veya rehinli alacaklının ödemeye rıza göstermemesi halinde borçlu için tek çıkar yol, borcunu tevdi etmektir⁶⁵ ve TMK m. 961/III hükmü buna imkan tanımaktadır. TMK m. 961/III hükmünde yer verilen tevdi, sadece bir yetki değil, aynı zamanda yükümlülüktür⁶⁶. Ancak tevdi yükümünün mevduat rehinde uygulama alanı bulması pek mümkün değildir. Zira mevduat

⁶² Şener, s. 320; Sirmen, Alacak Rehni, s. 91.

⁶³ Sirmen, Alacak Rehni, s. 92.

⁶⁴ Şener, s. 321.

⁶⁵ Akipek/Akıntürk, s. 871; Sirmen, Alacak Rehni, s. 94.

⁶⁶ Sirmen, Alacak Rehni, s. 94.

ilişkisinde banka, mevduatı iade borcunun borçlusu olsa da bu borç, ifa borcu olmayıp sözleşmenin sona ermesine bağlı bir borçtur. Başka bir ifadeyle bankanın mevduatı belirli bir sürede mutlaka iade etmek gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Kaldı ki mevduatı tevdi etmek yerine elinde tutmak da bankanın yararına bir durumdur.

Rehinli alacaklının banka olduğu durumlarda rehnedilen mevduatın ödenmesi hususuna ayrıca değinilmelidir. Zira genellikle bankadan kullanılan kredinin teminatı olarak kredi kullanan kişinin, kredi sağlayan banka nezdindeki mevduat hesabı üzerinde banka lehine rehin hakkı tesis edilir. Ancak banka genellikle kredi geri ödemeleri tehlikeye düşene kadar hesap üzerine rehin kaydını koymaz ve mevduat sahibinin hesap üzerinde tasarrufta bulunma olanağını sınırlandırmaz. Bu gibi durumlarda mevduat sahibi; banka, mevduat hesabı üzerine rehin kaydı koyana kadar mevduatı tahsil edebilir.

F. REHİNLİ ALACAKLININ MEVDUATI TAHSİL YETKİSİ

TMK, rehinli alacaklıya alacağı (mevduatı) tahsil yetkisi vermemiştir. Ancak rehin sözleşmesiyle veya daha sonra yapılan bir sözleşmeyle rehinli alacaklıya mevduatı tahsil yetkisinin verilmesi mümkündür. Bu yönde bir sözleşmenin varlığı halinde rehinli alacaklı, bankadan mevduatın kendisine ödenmesini talep edebilir. Bu durumda, TMK m. 961/II uyarınca mevduat sahibinin rızası aranmaz.

Sözleşmeyle rehinli alacaklıya tanınan tahsil yetkisi, temsil yetkisinden farklıdır⁶⁷. Bu nedenle rehinli alacaklı mevduatı, mevduat sahibi adına değil, kendisi adına tahsil eder. Ayrıca rehinli alacaklıya tanınan tahsil yetkisinin mevduat sahibi tarafından -temsil yetkisinde olduğu gibi- tek taraflı olarak, istenildiği an geri alınması mümkün değildir.

Rehinli alacaklı, mevduat, rehinle temin edilen alacağından fazla olsa dahi rehnedilen alacağın tamamını tahsil edebilir. Ancak mevduat kısmen rehnedilmişse, rehinli alacaklı mevduatın ancak üzerinde rehin tesis edilmiş olan kısmını tahsil edebilir. Rehlinli alacaklının tahsil ettiği mevduat, mevduat rehniyle temin edilen alacağından fazla ise, rehinli alacaklı bu fazla kısmı mevduat sahibine iade etmelidir. Aksi halde *lex commissoria* yasağı ihlal edilmiş olur.

Mevduatı tahsil yetkisi bulunan rehinli alacaklı, mevduatın tahsili için gerekli olan bütün işlemleri yapabilir. Örneğin rehne konu mevduat ihbarlı mevduatsa, ihbar da rehinli alacaklı tarafından yapılacaktır. Bununla birlikte rehinli alacaklının bankaya karşı borcu varsa, takas ileri sürmesi de mümkündür.

Mevzuatta özel bir düzenleme olmamasına rağmen rehin hakkının niteliği gereği rehinli alacaklı tahsil yetkisini, mevduat sahibinin menfaatlerini de gözeterek

⁶⁷ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 95.

kullanmalıdır^{68,69}. Nitekim mevduat sahibi, mevduatın asıl alacaklısı olduğundan onun menfaatinin korunması gerekir⁷⁰. Aksi halde rehinli alacaklı bundan doğan zararlardan sorumlu olur.

G. MEVDUAT ÜZERİNDE ART REHİN KURULMASI

TMK m. 958 hükmü uyarınca üzerinde rehin tesis edilmiş olan bir mevduat üzerinde sonra gelen bir rehin hakkının (art rehin) kurulması mümkündür. Kanun koyucu, mevduat üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis edilebilmesini öngörerek mevduat sahibine, mevduatını kredi temininde değerlendirmesine ve böylece daha fazla kredi bulmasına imkan sağlamıştır⁷¹.

Art rehin kurulması için bu durumun mevduat sahibi veya art rehin alan tarafından önce gelen rehin hakkı sahibine yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Bu bildirim, art rehin bakımından kurucu unsurdur⁷². Bildirimin yazılı yapılması geçerlilik şartıdır⁷³. Ancak bildirimin mevduat sahibi veya art rehin alan tarafından yapılması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır⁷⁴.

⁶⁸ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 98; **Şener**, s. 323.

⁶⁹ Türk Medeni Kanunu'nun aksine Alman Medeni Kanunu'nun 1285/II hükmünde, rehinli alacaklının, alacağı tek başına tahsil etme yetisinin olması durumunda alacaklının menfaatini korumak zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır (**Şener**, s. 323, dn. 374).

⁷⁰ **Şener**, s. 323.

⁷¹ **Cansel**, Menkul Rehni s. 181.

⁷² **Köprülü/Kaneti**, s. 546; **Cansel**, Menkul Rehni, s. 184; **Şener**, s. 310-311; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 106.

⁷³ **Şener**, s. 311.

⁷⁴ **Şener**, s. 311; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 106.

Kuşkusuz, mevduat üzerinde art rehin kurulabilmesi için TMK m. 955 vd. hükümlerinde öngörülen işlemlerin yapılması gerekir⁷⁵. Buna göre; art rehin, ancak taraflar arasında yazılı bir art rehin sözleşmesinin yapılması ve art rehin sözleşmesi yapıldığının önce gelen rehin hakkı sahibine bildirilmesiyle birlikte kurulmuş olur. Art rehnin kurulduğu tarih ise, art rehnin kurulduğunun önce gelen rehin hakkı sahibine bildirildiği tarihtir.

TMK'da art rehnin üçüncü kişi borçluya bildirilmesine ilişkin özel bir hüküm sevk edilmemiştir. Bu nedenle mevduat üzerinde tesis edilen art rehnin bankaya bildirilmesi bakımından da TMK m. 955/II hükmü uygulama alanı bulur. Dolayısıyla böyle bir bildirimin yapılması zorunlu olmamakla birlikte yapılması önemli hukuki sonuçlar doğurur⁷⁶. Özellikle önce gelen rehin hakkının sona ermesi durumunda mevduatın, mevduat sahibine ödenmesinin önüne geçilmesi bakımından mevduat üzerinde art rehin kurulduğunun bankaya bildirilmesi önemlidir.

Art rehinden söz edilebilmesi için önceki tarihli rehin sözleşmesi ile sonraki tarihli rehin sözleşmesinin konusunun *aynı* olması gerekir. Bu nedenle mevduatın bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda sonra akdedilen rehin sözleşmesinin art rehin niteliğinde olup olmadığının tespit edilmesi bakımından rehnin konusun net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Zira sonraki tarihli rehin sözleşmesinin konusunu, mevduatın üzerinde rehin tesis edilmeyen kısmı oluşturuyorsa art rehin söz konusu

⁷⁵ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 105; **Çakırca**, s. 70.

⁷⁶ **Şener**, s. 311.

olmaz. Bu durumda sonraki tarihli rehin sözleşmesinin geçerli olması için önceki rehin hakkı sahibine bildirim yapılması gerekmediği gibi önceki tarihli rehin hakkı ile sonraki tarihli rehin hakkı arasında öncelik sonralık ilişkisi olmaz.

III. BANKA BAKIMINDAN DOĞAN SONUÇLAR

Mevduat üzerinde rehin tesis edilmesiyle birlikte banka *-her ne kadar banka rehin sözleşmesi bakımından üçüncü kişi konumunda olsa da-* açısından da birtakım sonuçlar doğmaktadır. Mevduat rehninde bankanın hukuki durumunu ortaya koymak adına bu başlık altında mevduat rehninde banka bakımından ortaya çıkan sonuçlar incelenecektir.

Rehin sözleşmesi kendisine bildirilen banka, artık sadece mevduat sahibinin talebiyle ödeme yapamaz. Bankanın mevduat sahibine ödeme yapabilmesi için TMK 961/II gereğince rehinli alacaklının rızası gerekir⁷⁷. Bu amaçla banka, üzerinde rehin hakkı tesis edilen mevduat hesabından para çekilmesini önleyici tedbirleri almalıdır⁷⁸. Örneğin başka şubelerden de ödeme yapılmasını engelleyecek şekilde hesaba *rehin* veya *bloke* kaydı koymalı, banka kartı verilmişse bunu geri almalı veya elektronik bankacılık işlemlerinin yapılmasını engellemelidir⁷⁹. Aksi halde bu ve benzeri önlemleri almayan banka, mevduat üzerinde rehin hakkını azaltacak ya da ortadan kaldıracak tasarruf işlemlerinin yapılması durumunda sorumlu olur.

⁷⁷ Bkz. yuk. Üçüncü Bölüm, II, E.

⁷⁸ Çeker, s. 162.

⁷⁹ Çeker, s. 162.

Banka aynı şekilde rehinli alacaklının da mevduat üzerinde rehin hakkı olduğunu ispat etse dahi kendisine açıkça tahsil yetkisi verilmemişse sırf rehin hakkına dayanarak mevduat hesabından para çekmesini engellemelidir. Bu nedenle banka, rehinli alacaklının mevduat hesabından para çekilmesi talebiyle karşılaştığında, rehinli alacaklının tahsil yetkisinin bulunduğunu tereddüte mahal bırakmayacak şekilde ortaya koyan belgeleri temin etmelidir.

Bununla birlikte banka, rehinli alacaklının rızası olmaksızın salt mevduat sahibinin talebiyle üzerinde rehin kaydı bulunan mevduat hesabının kapatılması talebini yerine getiremez. Aksi halde kendisine mevduat üzerinde rehin kurulduğu bildirilen banka, rehinli alacaklının uğradığı zararlardan sorumlu olur.

Mevduatın rehnedilmesi, mevduat hesabından para çekilmesini veya mevduat hesabının kapatılmasını engelleyici tedbirlerin alınması dışında bankanın durumunu kötüleştirmemelidir. Bu nedenle banka, mevduat hesabından para çekmeyi talep eden kişi ister mevduat sahibi ister rehinli alacaklı olsun sahip olduğu bütün itiraz ve def'ilerini ileri sürebilir⁸⁰. Bankanın ileri süreceği itiraz ve def'iler bakımından alacağın devrine ilişkin TBK m. 188 hükmü kıyasen uygulanır. Bankaya sağlanan bu hak özellikle takas def'i açısından önem taşır. Zira banka rehni öğrendiği zaman, rehin veren mevduat sahibinden olan ve mevduattan daha sonra muaccel olmayan alacağını, kendi borcuyla takas edebilir⁸¹. Örneğin mevduat sahibi, rehinli mevduatın bulunduğu

⁸⁰ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 98.

⁸¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 99.

bankadan kredi kullanmışsa ve bu kredi nedeniyle muaccel olan borcu bulunuyorsa banka öncelikle bu borç ile mevduatı takas edebilir. Aynı şekilde bankanın alacağı rehin hakkının kurulmasından sonra ve fakat bankanın rehni öğrenmesinden önce muaccel olmuşsa da takas def'i ileri sürülebilir. Bu durumda rehinli alacaklı iyiniyet iddiasında bulunamaz. Ancak bankanın alacağı, mevduat rehnini öğrendikten sonra muaccel olursa artık takas def'ini ileri sürülemez.

IV. REHİNLİ MEVDUATIN DİĞER İŞLEMLERE KONU OLMASI

Mevduatın rehnedilmesi, mevduat sahibinin bu mevduatı başkasına devretme yetkisini ortadan kaldırmaz⁸². Bu nedenle rehin veren, üzerinde rehin tesis ettiği mevduatı her zaman başkasına devredebilir. Bunun için ne rehinli alacaklının ne de bankanın rızası aranır. Zira rehnedilen mevduat devredildiği takdirde yeni mevduat sahibi, başkasının borcu için rehin veren konumuna gelir ve rehin veren mevduat sahibi nezdinde doğan yükümlülükler onun için de söz konusu olur⁸³.

Mevduat sahibinin, rehnettiği mevduatı tekrar rehnetmesi veya üzerinde intifa hakkı tesis etmesi de mümkündür. Ancak daha önce kurulan rehin hakkı, daha sonra kurulan rehin ve intifa hakkından sıra itibariyle önde olacağından bu tür tasarruflar daha önce kurulan rehin hakkı sahibi açısından herhangi bir sakınca yaratmaz⁸⁴.

⁸² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 103.

⁸³ **Köprülü/Kaneti**, s. 461; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 104.

⁸⁴ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 103.

Rehnedilen mevduatın varlığı veya ödenmesi üzerinde etkili olan takas, başka bir hesaba havale veya virman yapılması kredi kartı borcunun ödenmesi veya düzenli ödeme talimatı verilmesi gibi işlemler de kural olarak yasak olup bunlar ancak rehinli alacaklının rızasıyla yapılabilir⁸⁵. Rehinli alacağın korunması kural olduğundan, mevduat sahibinin rehnedilen mevduat üzerinde alacağın azalmasına neden olacak herhangi bir işlem yapmaması gerekir. Aksi halde rehin veren mevduat sahibi, rehinli alacaklının uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlü olur⁸⁶.

V. TASARRUF MEVDUATI ÜZERİNDE REHNİN SONA ERMESİ

A. MEVDUAT ÜZERİNDEKİ REHNİN HAKKININ TEMİN ETTİĞİ ALACAĞA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ

Belirli bir alacağı temin etmek üzere tesis edilen rehin hakkı, temin ettiği alacağa bağlı fer'i nitelikte⁸⁷ bir hak olduğundan temin edilen alacağın sona ermesi, kural olarak mevduat üzerindeki rehin hakkını da sona erdirir⁸⁸. Dolayısıyla mevduat rehniyle temin edilen alacağın ifa (TBK m. 131) yenileme (TBK m. 133) alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi (TBK m. 135) imkansızlık (TBK m. 136) veya takas (TBK m. 139) gibi nedenlerle sona ermesi, mevduat üzerindeki rehni de sona erdirir.

⁸⁵ Çeker, s. 162.

⁸⁶ Sirmen, Alacak Rehni, s. 105.

⁸⁷ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, III, A.

⁸⁸ Ayiter, s. 196; Sirmen, Alacak Rehni, s. 109; Şener, s. 323.

Ancak bazı durumlarda temin edilen alacak sona ermesine rağmen rehin hakkının devam etmesi mümkündür. Örneğin cari hesabın söz konusu olduğu durumlarda cari hesaba kayıtlı alacak, hesabın kesilip taraflarca kabul edilmesi durumunda yenileme nedeniyle sona ermiş olmasına rağmen, TBK m. 134 gereğince bu alacağı teminat altına alan mevduat rehni, bakiye için varlığını sürdürür.

Rehinle temin edilen alacak, ancak borçlusunun ifasıyla sona erer. Bu nedenle mevduatı üzerinde rehin tesis eden, borçludan başka bir üçüncü kişi ise bu kişinin ifası rehinle temin edilen alacağı sona erdirmez. Borcu ödeyen mevduat sahibi, TBK m. 127 uyarınca alacaklının haklarına halef olur. Ne var ki alacak rehninde, taşınmaz rehninden farklı olarak rehnin malik lehine tesis edilmesi öngörülmediğinden mevduat üzerindeki rehin hakkı bu durumda kural olarak sona erer^{89,90}.

Mevduat üzerinde tesis edilen rehin, rehinle teminat altına alınan alacak bakımından zamanaşımının işlemesine engel olmaz. Bu nedenle mevduat rehniyle temin edilen alacak zamanaşımına uğrayabilir. Ancak rehinle temin edilen alacak zamanaşımına uğrasa da mevduat rehni devam eder. Nitekim zamanaşımına uğrayan borç talep ve dava edilemezse de TBK m. 159 gereğince bu borcu temin eden mevduatın, rehin hakkına dayanılarak tahsil edilmesi mümkündür.

⁸⁹ **Kılıçoğlu, A.:** Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, Ankara 1979, s. 99; **Sirmen,** Alacak Rehni, s. 110; **Şener,** s. 323, dn. 376.

⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. Üçüncü Bölüm, II, C.

B. MEVDUAT ÜZERİNDEKİ REHİN HAKKININ DOĞRUDAN SONA ERMESİ

1. REHNEDİLEN MEVDUAT ALACAĞININ SONA ERMESİ

Rehnedilen alacağın sona ermesi durumunda kural olarak üzerinde tesis edilen rehin hakkı da sona erer⁹¹. Nitekim bu durumda rehnin konusu ortadan kalkmış olmaktadır. Bu nedenle rehnedilen mevduat alacağının sona ermesi de mevduat üzerindeki rehni sona erdirir. Ancak mevduat hesabının kapatılması her zaman mevduat üzerindeki rehni sona erdirmeye yetmeyebilir. Örneğin rehinli alacaklının rızası olmaksızın rehnedilen mevduat hesabının kapatılması veya mevduat hesabından mevduat sahibinin para çekmesi, rehinli alacaklıyı bağlamaz⁹². Bu durumda gerek rehin veren mevduat sahibi gerek kendisine mevduat üzerinde rehin kurulduğu bildirilen banka, rehinli alacaklının uğradığı zararlardan sorumlu olur. Ancak bankaya mevduat üzerinde rehin hakkının kurulduğu bildirilmemişse bankanın herhangi bir sorumluluğu olmaz.

⁹¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 111.

⁹² **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 111.

2. REHİN HAKKINDAN VAZGEÇME

Rehinli alacaklının tek taraflı irade beyanıyla rehin hakkından vazgeçmesi mümkündür. Bu durumda mevduat üzerindeki rehin hakkı sona erer^{93,94}. Öte yandan rehin hakkından vazgeçilmesi, rehinle temin edilmiş olan alacağın da sona ermesi sonucunu doğurmaz. Ancak bu alacak zamanaşımına uğrarsa artık borçludan ifayı talep etme imkanı ortadan kalkar.

3. MEVDUAT REHİNİYLE TEMİN EDİLEN ALACAĞIN ALACAKLISI İLE REHNEDİLEN MEVDUATIN ALACAKLISI SIFATLARININ BİRLEŞMESİ

Mevduat rehni, mevduat rehniyle temin edilen alacağın alacaklısı ile rehnedilen mevduatın alacaklısı sıfatlarının birleşmesiyle de sona erer⁹⁵. Bu, rehinli alacaklının rehnedilen mevduatı rehin veren mevduat sahibinin rehinle temin edilen alacağı herhangi bir yolla iktisap etmesi durumunda söz konusu olur. Aynı şekilde başkasının borcu için rehin veren mevduat sahibi, bu borcu ödeyip mevduatını rehinden kurtardığında rehinle temin edilen alacağın alacaklısının haklarına halef olduğundan rehinle temin edilen alacağın alacaklısı durumuna gelir. Bu durumda da

⁹³ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 202; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 111; **Şener**, s. 324.

⁹⁴ Bu sonuç sadece senede bağlanmamış alacak üzerinde tesis edilen rehmin bakımından doğar. Senede bağlanmış alacakların rehni, senet iade edilmedikçe sona ermez.

⁹⁵ **Cansel**, Menkul Rehni, s. 203; **Köprülü/Kaneti**, s. 548; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s. 1113; **Ayan**, s. 286; **Ayiter**, s. 196; **Akıntürk**, s. 872; **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 112; **Şener**, s. 325.

mevduat rehniyle temin edilen alacağın alacaklısı ile rehnedilen mevduatın alacaklısı sıfatları birleştigiinden mevduat üzerindeki rehin hakkı sona erer.

Buna karşılık rehinli alacaklı ile borçlu sıfatlarının bir şahısta birleşmesi de mümkündür. Bu duruma banka uygulamasında da karşılaşılmış olanağıdır. Örneğin mevduat rehniyle güvence altına alınan alacağı, bankanın devralması durumunda borçlu ve rehinli alacaklı sıfatları birleşmiş olur. Ancak bir kimsenin kendi borcu üzerinde kendi lehine rehin tesis etmesi mümkün olduğundan mevduat üzerindeki rehin banka lehine olmak üzere aynen devam eder⁹⁶.

4. MEVDUAT REHNİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Mevduat üzerindeki rehin hakkı, mevduatın paraya çevrilmesi sonucu elde edilen değerden rehinli alacaklının tatmin edilmesiyle de sona erer. Ancak bu noktada önemle ifade edilmelidir ki; mevduat alacağı bir para alacağı olduğundan rehnin paraya çevrilmesi icra yoluyla satış suretiyle gerçekleşmemektedir.

a. Mevduat Rehninin Özel Yoldan Paraya Çevrilmesi

Sözleşme ile rehinli alacaklıya mevduatı tahsil yetkisinin verilmesi veya sonradan mevduat sahibinin rehinli alacaklının mevduatı tahsil etmesine rıza göstermesi durumunda, rehnin mevduat rehnine özgü bir şekilde paraya çevrilmesi söz

⁹⁶ Saymen/Elbir, s. 775; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1113; Ayan, s. 286; Köprülü/Kaneti, s. 391; Akıntürk, s. 872; Şener, s. 325.

konusu olmaktadır⁹⁷. Bu konu yukarıda açıklandığından bu başlık altında ayrıntılı açıklamalara yer verilmemiştir⁹⁸.

b. Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip

Rehin sözleşmesi ile rehinli alacaklıya mevduatı tahsil yetkisi verilmemesi veya mevduat sahibinin rehinli alacaklının mevduatı tahsil etmesine rıza göstermemesi durumunda, muaccel olmasına rağmen alacağına kavuşamayan rehinli alacaklı, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapmalıdır. Rehinli alacaklı, alacağını cebri icra yoluyla tahsil etmek isterse İİK m. 45 gereğince, öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yoluna gitmelidir⁹⁹. Yoksa doğrudan haciz yoluna veya rehnedeki kişi iflasa tabi ise iflas yoluna başvuramaz^{100,101}. Aksi halde takip talebi icra müdürü tarafından re'sen reddedilir.

⁹⁷ Şener, s. 328.

⁹⁸ Bkz. yuk. Üçüncü Bölüm, II, F.

⁹⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 421.

¹⁰⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 421.

¹⁰¹ Ancak bu kuralın birtakım istisnaları bulunmaktadır:

- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 57. maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanından kaynaklanan rehinle temin edilmiş alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacakları için rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yoluna veya haciz yoluna başvurulabilir.
- Alacak aynı zamanda bir kambyo senedine bağlıysa rehinli alacaklı doğrudan doğruya kambyo senetlerine özgü haciz veya iflas yoluna başvurulabilir.
- İpotekle temin edilmiş faiz ve yıllık taksit alacakları için rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yoluna, haciz yoluna veya iflas yollarına müracaat olunabilir.

Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 421.

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip, esasen bir ilamsız icra yoludur¹⁰². Nitekim rehinli alacaklının takip yapabilmesi için bir mahkeme ilamı veya ilam niteliğinde bir belge¹⁰³ göstermesi zorunlu değildir¹⁰⁴. Ancak ilamlı icra yoluyla da rehnin paraya çevrilmesi mümkündür. Zira rehinle temin edilen alacak veya rehin hakkı ya da her ikisi bir ilama veya ilam niteliğinde bir belgeye bağlı ise rehinli alacaklı ilamlı icra yoluna başvurabilir¹⁰⁵. Dolayısıyla mevduat rehninin paraya çevrilmesi ilamsız veya ilamlı takip yoluyla talep edilebilir.

i. İlamsız Takip

Mevduat üzerindeki rehin veya bu rehnin temin ettiği alacak bir ilamda veya ilam niteliğindeki belgede tespit edilmemişse rehnin paraya çevrilmesini isteyen alacaklı yetkili icra müdürlüğüne başvurarak takip talebinde bulunabilir. İcra takibi için alacaklının borçluya ihtarda bulunmasına veya onu temerrüde düşürmesine gerek yoktur. Takip talebinde bulunulması üzerine icra müdürlüğü tarafından mevduat sahibine ödeme emri gönderilir. Ödeme emrinde, yedi gün içinde borca veya rehin hakkına itiraz edilmemesi ya da onbeş gün içinde ödeme yapılmaması durumunda mevduatın rehinli alacaklıya ödeneceği bildirilir¹⁰⁶. Mevduat sahibi onbeş günlük sürede borcu öderse takip düşer.

¹⁰² **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 420.

¹⁰³ İcra ve İflas Kanunu madde 38: Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir.

¹⁰⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 420.

¹⁰⁵ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 420.

¹⁰⁶ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, İcra, s. 420.

Mevduat alacağını rehnedan mevduat sahibi, ödeme emrini tebliğ aldığı günden itibaren yedi gün içinde borca veya rehin hakkına itiraz edebilir. Mevduat sahibi borçlu değil, üçüncü kişiye de hem rehin hakkına hem borca itiraz etmesi mümkündür. Nitekim rehin veren üçüncü kişi, borçlunun haiz olduğu tüm itiraz ve def'ileri ileri sürebilir¹⁰⁷. Ancak borcun zamanaşımına uğramış olması rehnin paraya çevrilmesini engellemediğinden zamanaşımı def'i, itiraz konusu yapılamaz.

Rehin hakkına veya borca itiraz edilmesiyle birlikte takip durur. Ancak sadece rehin hakkına yapılan itiraz takibin alacak yönünden kesinleşmesini engellemez¹⁰⁸. Bu takdirde alacaklı, icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını talep edebileceği veya genel mahkemelerde itirazın iptali davası açabileceği gibi İİK m. 147/2 uyarınca rehnin paraya çevrilmesi suretiyle takipten vazgeçerek aynı dosyada takibin genel haciz yoluyla devamını, eş deyişle borçlunun mallarının haczedilmesini de talep edebilir¹⁰⁹. Sadece alacağa itiraz edilmesi durumunda ise artık rehin hakkı tartışılmaz¹¹⁰.

ii. İlamlı Takip

Rehinle temin edilen alacak veya rehin hakkı veya her ikisi bir ilama veya ilam niteliğinde bir belgeye bağlı ise rehinli alacaklı, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla

¹⁰⁷ Şener, s. 330; Sirmen, Alacak Rehni, s. 120.

¹⁰⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 424.

¹⁰⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 424.

¹¹⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 424; Şener, s. 330; Sirmen, Alacak Rehni, s. 120.

ilamlı takip yoluna başvurabilir. Rehinli alacaklının ilamlı takip talebi üzerine icra memuru borçluya bir icra emri gönderir. İcra emrinde belirtilen yedi günlük sürede borç ödenmez ve icranın geri bırakılmasına dair karar getirilmezse rehinli alacaklı mevduatın kendisine ödenmesine karar verilmesini talep edebilir.

iii. Rehnedilen Mevduatın Ödenmesi

Borç onbeş gün içinde ödenmez veya yedi gün içinde ödeme emrine itiraz edilmez ya da itiraz rehinli alacaklının başvurusu üzerine mahkemece iptal edilirse veya icra mahkemesince kaldırılırsa rehinli alacaklı, rehnedilen mevduatın kendisine ödenmesini talep edebilir¹¹¹. Çünkü mevduat alacağı bir para alacağıdır. Para alacaklarının rehni durumunda ise rehnin paraya çevrilmesi bakımından satışa gerek yoktur¹¹². Burada mevduatın icra müdürlüğü aracılığıyla doğrudan rehinli alacaklıya ödenmesi söz konusu olur¹¹³. Rehinli alacaklı mevduatın kendisine ödenmesini İİK m. 150/e uyarınca ödeme veya icra emrinin tebliğinden itibaren altı ay içinde talep etmelidir. Rehnedilen mevduattan öncelikle rehnin paraya çevrilmesi giderleri ödenir, geriye kalanla da rehinli alacaklı tatmin edilir.

¹¹¹ **Sirmen**, Alacak Rehni, s. 120; **Şener**, s. 329.

¹¹² **Şener**, s. 330.

¹¹³ **Şener**, s. 330.

C. MEVDUATIN REHNEDİLMESİNİN MEVDUAT ZAMANAŞIMINA ETKİSİ

1. GENEL OLARAK MEVDUAT ZAMANAŞIMI

Bankaların, mevduatını uzun süre takip etmeyen mevduat sahibine karşı zamanaşımı def'inde bulunmalarını önlemek, eş deyişle belli bir süre talep edilmeyen mevduatın bankanın uhdesinde kalmak yerine devlete intikal etmesini sağlamak amacıyla 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu'ndan günümüze kadar mevduata ilişkin zamanaşımı özel olarak düzenlenmiştir¹¹⁴.

Günümüzde BankK m. 62 ile düzenleme altına alınan mevduatta zamanaşımına ilişkin hüküm uyarınca bankalar nezdindeki mevduat, hak sahibinin en son talebi, işlemi, herhangi bir yazılı talimatı tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımına tabidir. Zamanaşımı süresinin başlangıcı; en son talep, işlem veya mevduat sahibinin herhangi bir şekilde yazılı talimat tarihidir. Her bir işlemten sonra, yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlar¹¹⁵.

Zamanaşımı süresinin başlangıcı vadeli ve ihbarlı mevduatta farklılık arz eder. Zira vadeli veya ihbarlı mevduatta on yıllık süre, kararlaştırılan vade veya ihbar süresi dolmadan işlemeye başlamaz¹¹⁶. Ancak mevduat sözleşmesinin vadenin dolmasından

¹¹⁴ Şit İmamoğlu, B.: Mevduatta Zamanaşımı, Batider, 2015, C. XXXI, s. 166-167.

¹¹⁵ Çeker, s. 331.

¹¹⁶ Şit İmamoğlu, s. 182.

sonra aynı süre için yenilenmiş sayılacağına kararlaştırılması durumunda zamanaşımının ne zaman başlayacağına da belirlenmesi gerekir. Bir görüşe göre; on yıllık süre, vadenin uzadığı ilk seferde durur, sonraki yenilemelerde ise işler¹¹⁷. Bu görüşe göre; sonraki yenilemelerde mevduat sahibi tarafından herhangi bir yazılı talimat verilmediğinden sözleşmenin kurulması sırasında verilen talimat uygulanırsa dahi süre işlemeye devam eder. Başka bir görüşe göre ise; vade yenilenmesi bir sözleşme hükmüne dayanıyorsa vadenin yenilenmesi on yıllık süreyi kesmelidir¹¹⁸. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun 15.1.2013 tarih ve 40 sayılı yazısında¹¹⁹ *mevduatın hak sahibinin inisiyatifi ve bilgisi dahilinde kanıtlanabilir şekilde banka ile herhangi bir bankacılık kanalıyla iletişime geçilmesi ve/veya bu hesaplarla ilişkili olmak şartıyla diğer bankacılık ürün ve hizmetlerinin alınması suretiyle hak sahibinin banka ile ilişkisinin sürdüğünü gösterir işlemlerin on yıllık süreyi keseceğinin düzenlenmesi karşısında kanaatimizce, sözleşmede yer alan hüküm nedeniyle vade yenilenmesi durumunda on yıllık zamanaşımı süresinin kesildiğinin kabulü gerekir.*

Zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı tarihten itibaren on yıl sonraki aynı tarihte zamanaşımı, dolar. Zamanaşımına uğrayan mevduat ise banka tarafından hak sahibine ulaşılamaması hâlinde, yapılacak ilânı müteakiben Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na gelir kaydedilir.

¹¹⁷ Reisoglu, Şerh, s. 895.

¹¹⁸ Çeker, s. 333.

¹¹⁹ Bkz. <http://www.tmsf.org.tr/Aspx/kk/ashx/file.ashx?type=1&uploadId=300> (erişim tarihi: 27.4.2015)

BankK m. 62’de düzenlenen zamanaşımı, TBK m. 146 vd’da düzenlenen genel zamanaşımından önemli farklılıklar göstermektedir¹²⁰. Genel zamanaşımında zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte borç, eksik borç haline dönüşür. Bu halde borç ortadan kalmazsa da talep ve dava edilmesi durumunda borçlunun bir def’i hakkı vardır. Buna göre; alacaklının alacağını zamanaşımı süresinden sonra dava etmesi durumunda borçlu def’i hakkını kullanırsa dava reddedilir. Dolayısıyla alacağın zamanaşımına uğraması, borçlu yararına bir durum yaratır¹²¹.

Mevduat bakımından öngörülen zamanaşımında ise bankalara ne bir def’i hakkı tanınmış ne de zamanaşımından borçlunun yararlanması kabul edilmiştir¹²². Nitekim on yıllık sürenin dolmasından sonra mevduat sahibinin mevduatı talep etme hakkı sona erer¹²³. Ancak zamanaşımına uğrayan mevduat, bankada kalmaz¹²⁴; BankK m. 62/II hükmüne göre, banka tarafından hak sahibine ulaşılamaması durumunda, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na gelir kaydedilir¹²⁵.

¹²⁰ Çeker, s. 328; Reisoğlu, Şerh, s. 894; Rüzgar, Y.: Mevzuat, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Mevduatta Zamanaşımının Değerlendirilmesi Mevduatın İade Edilmemesinin Hukuki Sonuçları, Bankacılar Dergisi, 2007, S. 63, s. 72.

¹²¹ Reisoğlu, Şerh, s. 894.

¹²² Çeker, s. 328; Battal, A.: Bankacılık Kanunu Şerhi (5411 sayılı Kanun ve Açıklaması), Ankara 2006, s. 246.

¹²³ Çeker, s. 328; Rüzgar, s. 74; Battal, Şerh, s. 246.

¹²⁴ Çeker, s. 328; Rüzgar, s. 74.

¹²⁵ Yargıtay 11. HD 18.10.2004 tarih 2004/820 E. ve 2004/9907 K. sayılı kararında; söz konusu maddede alacaklının aranması gerekliliğine vurgu yaparak bu yükümlülüğü yerine getirmeyen bankanın zamanaşımı savunmasına dayanamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Bkz. Battal, Şerh, s. 246. Aynı yönde Yargıtay 11. HD. 20.9.1999 tarih 1999/5158 E. ve 1999/6965 K. sayılı kararı, 23.6.1997 tarih 1997/3652 E. ve 1997/4975 K. sayılı kararı için bkz. Çeker, s. 342.

Görüldüğü üzere mevduata ilişkin zamanaşımı hükmü, genel zamanaşımı hükümleriyle bağdaşmamaktadır¹²⁶. Zira BankK m. 62'ye göre zamanaşımı, alacağın muacceliyetinden itibaren değil, mevduat sahibinin son işlem veya talimatından başlamakta, borç eksik borca dönüşmemekte, banka uhdesinde bulunan mevduatı, zamanaşımı def'ini ileri sürmek suretiyle ödemekten kaçınmamaktadır¹²⁷. Aksine anılan hüküm ile sahibi tarafından belli bir süre aranmayan mevduata ilişkin olarak bankaya bir yükümlülük yüklenmiştir¹²⁸.

Sonuç olarak; BankK m. 62 ile zamanaşımı adı altında genel zamanaşımından tamamen farklı, özel bir düzenlemeye yer verildiği belirtilebilir¹²⁹. Bu çerçevede bankanın savunmasının esas itibariyle alacağın zamanaşımına uğradığının değil, kendisine Kanunla yüklenen yükümlülüğün yerine getirilmiş olduğunun ileri sürülmesi olduğu söylenebilir^{130,131}. Ancak bankanın bunu ileri sürebilmesi için BankK m. 62 ve Mevduat ve Katılım Fonu Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in¹³² 8. maddesinde öngörülen ilan usulünün yerine getirildiğini

¹²⁶ **Reisoğlu**, Şerh, s. 894.

¹²⁷ **Şit İmamoğlu**, s. 168.

¹²⁸ **Şit İmamoğlu**, s. 168.

¹²⁹ **Reisoğlu**, Şerh, s. 894. *Battal*'a göre, bu düzenleme bankalarda unutulmuş paraların akıbeti ve mülkiyet hukukuna ilişkin istisnai bir hükümdür. Bkz. **Battal**, Şerh, s. 247.

¹³⁰ **Şit İmamoğlu**, s. 169.

¹³¹ Bank K m. 62 hükmünün, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı gerekçesiyle kanunla sınırlandırılabilmesi yönündeki Anayasa m. 35 hükmüne ve ayrıca mevduatın Hazine yerine Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na ilave bir süre tanınmaksızın intikal ettirilmesinin menfaatler dengesine uygun olup olmadığı yönündeki tartışma için bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 169-171.

¹³² RG, 1.11.2006, S. 26333.

ve mevduatın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredildiğini ispat etmesi gerekir, Aksi halde BankK m. 62'de öngörülen on yıllık süre dolmuş olsa bile banka mevduat sahibine ödeme yapmakla yükümlü olur.

Bu noktada, zamanaşımına uğrayan mevduata ilişkin olarak mevduat hesap cüzdanı ile başvuran mevduat sahibine karşı bankanın yaşadığı ispat sorununun da üzerinde durulması gerekir. Mevduat hesap cüzdanı ibraz edilmek suretiyle mevduatın talep edilmesi durumunda HMK m. 200 vd. da düzenlenen senede karşı senetle ispat kuralı gereği zamanaşımın def'inin yazılı delillerle ispat edilmesi gerekir. Zira üzerinde bankanın yetkili temsilcisinin imzasını taşıyan mevduat hesap cüzdanı, senetle ispat kuralının işlevini yerine getirir ve mevduat hesap cüzdanının ibrazının ardından ispat yükü yer değiştirir. Bu durumda BankK m. 42'de (ayrıca TTK m. 82) ticari defter ve belgeleri saklama yükümlülüğü bakımından öngörülen on yıllık sürenin, bankayı senetle ispat zorunluluğundan kurtarıp kurtarmadığı belirlenmelidir. Ticari defter ve belgeleri saklama yükümlülüğü süresinin geçmesi bankayı senetle ispat yükünden kurtarmaz¹³³. Zira saklama yükümlülüğünün belli bir süre ile sınırlanması, senede karşı senetle ispat zorunluluğunu bertaraf etmez. Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da ticari defter ve belgeleri saklama yükümlülüğünün süresi geçse dahi bankanın iddiasını yazılı delille ispat etmesi yönündedir¹³⁴.

¹³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 180.

¹³⁴ Yargıtay 11. HD. 9.12.2011 tarih, 2010/5600 E. ve 2011/16732 K. sayılı karar; 16.6.2011 tarih, 2009/14775 E. ve 2011/7343 K. sayılı karar e benzer yöndeki kararlar için bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 179, dn. 49.

2. MEVDUATIN REHNEDİLMESİNİN MEVDUAT ZAMANAŞIMINA ETKİSİ

Mevduat ve Katılım Fonu Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 9. maddesinde mevduat zamanaşımını durduran nedenler düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelik hükmü incelendiğinde; genel olarak mevduat sahibinin bir istemde bulunmasının, talimat vermesinin veya bir işlem yapmasının mümkün olmadığı hesaplarda buna neden olan durumlar devam ettiği sürece zamanaşımının işlemeyeceğinin düzenlendiği görülmektedir¹³⁵.

Anılan Yönetmelik'in 9/2 hükmü uyarınca, ergin olmayanlar adına ve yalnızca bunlara ödeme yapılması kaydıyla açtırılan hesaplarda zamanaşımı süresi bu kişinin ergin olduğu tarihte işlemeye başlar. Küçükler adına açılan hesaplarda mevduat sahibi, adına hesap açılan küçük olsa da bu hesapla ilgili tasarrufta bulunma yetkisi küçüğün veli veya vasisine aittir¹³⁶. Bununla birlikte hesabın küçüğün ergin olması halinde para çekilmesi şartıyla açılması durumunda, veli ve/veya vasinin de hesap üzerinde tasarrufta bulunması söz konusu olmaz. İşte küçükler adına açılan hesaplarda mevduat sahibi olan küçüğün hesap üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunması söz konusu olmadığından bu hesaplarda zamanaşımı, küçük ergin oluncaya kadar işlemez.

¹³⁵ Reisoğlu, Şerh, s. 896.

¹³⁶ Reisoğlu, Şerh, s. 897.

Bununla birlikte zamanaşımı; vadeli hesaplarda vade sonuna kadar, ihbarlı hesaplarsa ise ihbar süresi sonuna kadar işlemez¹³⁷.

Yönetmelik'in 9/3 hükmünde ise “[y]etkili merciler tarafından üzerine bloke konulan hesaplarda zamanaşımı süresi blokenin konulduğu tarihte durur. Zamanaşımı süresi hesaptaki blokenin kaldırıldığı tarihten itibaren işlemeye devam eder” düzenlemesine yer verilmiştir. Anılan hüküm uyarınca bloke kaydı nedeniyle herhangi bir tasarrufta bulunulamayan mevduat hesaplarında bu kayıt devam ettiği sürece zamanaşımı süresi işlemez. Bilindiği üzere; kişilerin bankalar nezdindeki mevduat hesapları ve alacakları faizleriyle birlikte çeşitli nedenlerle bloke edilmekte veya taahhütlere karşılık gösterilmektedir¹³⁸. Bu durumlarda mevduat sahibi mevduat üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamadığından zamanaşımı süresi, bu kayıtlar var olduğu sürece işlemez.

Ancak mevduat üzerinde tesis edilen rehin tesis edildiğinde yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere; mevduat sahibi, rehnettiği mevduat üzerinde rehin hakkına hâlel getirecek tasarruflarda bulunamasa da mevduat hesabına para yatırma gibi işlemleri yapabilir¹³⁹. Bununla birlikte bankalar da, kredi müşterilerinin kendileri nezdindeki mevduatını rehnetmelerine rağmen genellikle mevduat üzerinde tasarrufta bulunulmasını kabul etmektedir. İşte bu nedenle mevduatın rehnedilmesi, mevduat zamanaşımının durmasına neden olmaz.

¹³⁷ Reisoğlu, Şerh, s. 897.

¹³⁸ Reisoğlu, Şerh, s. 897.

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. Üçüncü Bölüm, I ve Üçüncü Bölüm, II.

Ayrıca mevduat üzerinde tesis edilen rehin kaydının, BankK m. 62 gereğince zamanaşımını kesen sürekli bir işlem olarak nitelendirilmesi de mümkün görünmemektedir. Zira zamanaşımını kesen hususlar bakımından açık hüküm gerekmektedir, ancak rehin kaydına ilişkin bu yönde bir hüküm bulunmamaktadır. Kaldı ki mevduat sahibine, mevduat üzerindeki rehin kaydına nazaran daha sınırlı yetkiler tanıyan, yetkili merciler tarafından konulan bloke kaydı için dahi zamanaşımının durduğu –kesilmediği- düzenlenmişken rehin kaydının zamanaşımını kestiği şekilde bir yorum yapılması söz konusu değildir. Zira anılan hüküm, mevduat hesabı üzerindeki rehin, bloke vb. kayıtların zamanaşımını kesen sürekli işlem olarak nitelendirilmemesi gerektiği yönündeki görüşü desteklemektedir.

Bu kapsamda rehnedilen mevduat, mevduat üzerinde yapılan son işlemten itibaren on yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak rehnedilen mevduatta, zamanaşımına uğrayan diğer mevduattan farklı bir durum söz konusudur. Zira mevduatın zamanaşımına uğradığı tarihte mevduat üzerinde rehin kaydı mevcutsa, mevduat Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilemez¹⁴⁰.

¹⁴⁰ Reisoğlu, Şerh, s. 897.

SONUÇ

Tasarruf mevduatı sözleşmesinin niteliğine ilişkin olarak doktrinde tartışmalar bulunmakla birlikte banka ile mevduat sahibi arasında tasarruf mevduatı sözleşmesinin akdedilmesiyle birlikte taraflar arasındaki ilişki, mevduat sahibinin bankaya karşı yatırdığı para kadar alacaklı olmasını içerir. Tasarruf mevduatı bu niteliği itibarıyla birçok hukuki işleme konu olabildiği gibi TMK m. 954 vd. hükümlerinde düzenlenen alacak rehni hükümlerine göre rehin sözleşmesine de konu olabilmektedir. Kaldı ki BankK m. 61 hükmünde de TMK'nın rehinlere ilişkin hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Zaten kurulması ve paraya çevrilmesi diğer teminat türlerine nazaran oldukça basit olduğundan mevduat rehni, kredi kuruluşları tarafından sağlanan kredilerde sıklıkla tercih edilen bir teminat türüdür.

Rehin hakkı, üzerinde rehin tesis edilen malvarlığının paraya çevrilmesi suretiyle alacağın tahsil edilmesi yetkisi verdiğinden rehin hakkına konu olacak olan alacağın devredilebilir nitelikte olması gerekir. Bu nedenle mevduat sözleşmesinde mevduatın devrinin yasaklandığına ilişkin hüküm varsa mevduat üzerinde rehin tesis edilmesi mümkün olmaz.

Mevduat rehninin ne şekilde kurulacağının belirlenebilmesi için öncelikle mevduat hesap cüzdanının hukuki niteliği ortaya konulmalıdır. Nitekim TMK'da alacak rehni, alacağın senede bağlı olup olmamasına göre bir ayrıma tabi tutularak düzenlenmiş ve alacak senede bağlı ise rehnin kurulması için yazılı rehin sözleşmesinin yanı sıra senedin teslimi de öngörülmüştür. Teslimi öngörülen senetler

ise borç ikrarını havi borç senetleridir. Çalışmamızda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere kanaatimizce mevduat hesap cüzdanı TMK’da teslimi öngörülen borç ikrarını havi borç senedi niteliğinde değildir. Bu nedenle mevduat rehninin kurulması için taraflar arasında yazılı rehin sözleşmesinin akdedilmesi yeterli olup mevduat hesap cüzdanının teslimine gerek bulunmamaktadır.

Mevduat rehninin kurulmasına ilişkin sözleşme rehinle temin edilen alacağın alacaklısı konumunda olan rehin alan ile mevduat sahibi arasına akdedilir. Ancak uygulamaya baktığımızda mevduat üzerinde rehin hakkının genellikle banka lehine tesis edildiği görülmektedir. Nitekim bankalar özellikle genel kredi sözleşmelerine eklenen hükümler ile kredi alacaklarının teminatı olarak kredi borçlusunun kredi veren banka nezdindeki mevcut ve gelecekteki mevduat hesapları üzerinde banka lehine rehin hakkı tesis etmektedir. Bir kimsenin borçlusu olduğu alacak üzerinde kendi lehine rehin tesis etmesi mümkün olduğundan bu yönde yapılan sözleşmeler geçerlidir.

TMK hükümleri incelendiğinde rehin sözleşmesinin taraflarına, mevduat üzerinde rehin tesis edildiğinin bankaya bildirilmesi yönünde bir yükümlülük yüklenmediği görülmektedir. Ancak mevduat rehninin amacının hasıl olması için mevduat üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinin bankaya bildirilmesinin hukuken olmasa da fiilen zorunlu olduğunu söyleyebiliriz. Zira rehin sözleşmesinin kurulduğu kendisine bildirilmeyen banka, mevduat sahibine ödeme yaparak borcundan kurtulur. Bankanın mevduat sahibine, rehinli alacaklının rızası bulunmadığı sürece ödemedede bulunmasını engellemek için ise bankaya bildirimde bulunulması şarttır.

Mevduat rehninde kural olarak üzerinde rehin tesis edilen mevduatın tamamı rehin hakkının kapsamına dahildir. Başka bir ifadeyle mevduatın tamamı, alacağı temin eder. Ancak mevduatın sadece bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmişse rehnin kapsamında sadece rehne konu edilen kısım olur. Bununla birlikte rehnin kapsamı bakımından münferiden tasarrufa imkan veren müşterek hesap üzerinde hesap sahiplerinden biri tarafından rehin tesis edilmesi ile kredili mevduat üzerinde rehin tesis edilmesi özellik arz eder. Kanaatimizce münferiden tasarrufa imkan veren müşterek hesap üzerinde, hesap sahiplerinden biri tarafından rehin tesis edildiğinde mevduat sözleşmesinde açık hüküm yoksa rehin hakkı sadece rehin sözleşmesini akdeden kişinin payını kapsamalıdır. Kredili mevduat hesabı üzerinde rehin tesis edildiğinde ise kredi limiti mevduat gibi alacak hakkı niteliğini haiz olmadığından kredi limiti rehin kapsamında olmaz.

Mevduat rehninin kurulmasıyla birlikte mevduat bir alacağın teminine tahsis edilir, eş deyişle bu alacak tahsil edilmezse alacaklı, alacağını mevduatı tahsil ederek elde eder. Mevduat rehninin bu teminat niteliği itibarıyla mevduat üzerinde rehin kurulduğu kendisine bildirilen banka artık sadece mevduat sahibinin talebiyle ödeme yapamaz. Bankanın mevduat sahibine ödeme yapabilmesi için TMK 961/II gereğince rehinli alacaklının rızası gerekir. Bu amaçla banka, üzerinde rehin hakkı tesis edilen mevduat hesabından para çekilmesini önleyici tedbirleri almalı; bu kapsamda hesaba rehin veya bloke kaydı koymalı, banka kartı verilmişse bunu geri almalı veya elektronik bankacılık işlemlerinin yapılmasını engellemeli, ayrıca hesabın katılması yönündeki talepleri yerine getirmemelidir. Aksi halde bu ve benzeri önlemleri almayan

banka, mevduat üzerinde rehin hakkını azaltacak ya da ortadan kaldıracak tasarruf işlemlerinin yapılması durumunda sorumlu olur.

Mevduatın rehnedilmesi, mevduat hesabından para çekilmesini veya mevduat hesabının kapatılmasını engelleyici tedbirlerin alınması dışında bankanın durumunu kötüleştirmemelidir. Bu nedenle banka, mevduat hesabından para çekmeyi talep eden kişi ister mevduat sahibi ister rehinli alacaklı olsun sahip olduğu bütün itiraz ve def'ilerini ileri sürebilir.

Mevduat üzerindeki rehin hakkı, muaccel olmasına rağmen alacağına kavuşamayan rehinli alacaklıya mevduatın paraya çevrilmesi sonucu elde edilen değerden alacağını tahsil etmesi yetkisi verdiğinden rehinli alacaklı bu durumda mevduatı paraya çevirebilir. Mevduat bir para alacağı olduğundan paraya çevrilmesi değişik şekillerde olabilmektedir. Öncelikle sözleşme ile rehinli alacaklıya mevduatı tahsil yetkisinin verilmesi veya mevduat sahibinin rehinli alacaklının mevduatı tahsil etmesine rıza göstermesi durumunda, rehnin mevduat rehnine özgü bir şekilde paraya çevrilmesi söz konusu olmaktadır.

Bunun yanı sıra rehnin paraya çevrilmesi yoluyla icra takibi başlatılması durumunda da süresinde borca veya rehin hakkına itiraz edilmez ve de borç ödenmezse ya da itiraz rehinli alacaklının başvurusu üzerine icra mahkemelerince kaldırılır veya genel mahkemelerce iptal edilirse rehinli alacaklı, rehnedilen mevduatın kendisine ödenmesini talep edebilir. Mevduat rehni bir para alacağı olduğundan diğer icra takiplerinden farklı olarak satış usulünün izlenmesine gerek kalmaz.

ÖZET

İşbu çalışmamızın amacı, uygulamada sıklıkla karşılaşılan mevduat rehninin bütün hukuki yönleriyle incelenmesidir. Bu çerçevede çalışmamızda öncelikle mevduata ilişkin genel bilgilere yer verilmiş ve mevduat rehninin ne şekilde kurulacağı açıklanmıştır. Ardından mevduat rehni nedeniyle rehin alan alacaklı ile rehin veren mevduat sahibi ve ayrıca banka nezdinde doğan hak ve yükümlülükler incelenmiştir.

Mevduat rehninin aynı bir hak olmasından kaynaklanan hukuki sonuçların değerlendirilmesinin ardından çalışmamızda son olarak mevduat rehninin hangi durumlarda sona ereceği açıklanmış ve mevduatın rehnedilmesinin mevduat zamanaşımına etkisi değerlendirilmiştir.

Mevduat rehnine ilişkin hukuki açıklamalarda; mevduatın, bir alacak hakkı niteliğinde olması nedeniyle TMK m. 954 vd. düzenlenen alacak rehnine ilişkin hükümler esas alınmış olmakla beraber mevduatın niteliğinden kaynaklanan özel durumlara da yer verilmiştir.

Mevduat rehnine ilişkin hukuki değerlendirmelerde ayrıca mevduatın, mevduat alacağının borçlusu konumunda olan banka lehine rehnedilmesinin özellikli yönleri de belirtilmiştir. Zira uygulamada en sık karşılaşılan mevduat rehni; bir kredinin teminatını teşkil etmek üzere, kredi kullandıran banka nezdinde bulunan mevduatın banka lehine rehnedilmesidir.

ABSTRACT

This paper aims to provide analysis of deposit pledge by its all legal aspects which is pretty common in practice. Within this concept it firstly includes general information on deposits and explains how to establish a deposit pledge. The paper then examines rights and obligations of pledgee, pledger and bank.

It is then considered legal consequences based on the fact that deposit pledge is a limited property right. The conclusion of the paper explains dissolution situations of deposit pledge and analyzes the effect of pledged deposit on statute of limitations on deposit.

Despite the fact that the analysis is based on the Articles 954 and ff of Turkish Civil Code, it also contains exclusive circumstances arising the characteristics of deposit, since deposit has the characteristic of a claim.

Moreover most common deposit pledge is to pledge a deposit which is under the belonging of the loan providing bank in favor of that bank with regard to constitute a collateral surety. Therefore specific aspects of pledging a deposit in favor of the debtor bank are mentioned under this paper as well.